Walter Schellenberg

MARXIN "PÄÄOMAN" PERUSKURSSI

Kansankulttuuri

MARXIN "PÄÄOMAN"
PERUSKURSSI

Walter Schellenberg

MARXIN "PÄÄOMAN" PERUSKURSSI

KANSANKULTTUURI OY
HELSINKI

Teoksen, alkuperäiseltä nimeltään GRUNDKURS ZUM "KAPITAL", on laatinut Saksan sosialistisen yhtenäisyyspuolueen keskuskomitean "Karl Marx"-puoluekorkeakoulun professori Walter Schellenberg, ja häntä ovat avustaneet Edgar Karsch ja Herbert Naundorf.
Teoksen 1. painos on ilmestynyt 1967 Dietz Verlagin kustantamana Berliinissä.
Suomennos perustuu teoksen 6. painokseen.

Suomentanut

TIMO KOSTE

Toinen painos

ISBN 951-615-035-7

Satakunnan Yhteisvoima Oy Pori — 1973

Alkusanat

Tässä "Peruskurssissa" esitetään tietenkin koko joukko sellaisia tapahtumia, jotka ovat tuttuja saksalaiselle lukijalle. Se ei kuitenkaan häirinne ymmärtäväistä suomalaista lukijaa, sillä tuskin on vaikeata löytää niille suomalaista vastinetta. Tämän vuoksi käännös seuraa jokseenkin sanatarkasti alkutekstiä. Ainoastaan kirjasen alusta on kymmenkunta Saksan erikoisoloja koskevaa virkettä korvattu suomalaiselle lukijalle "tutummalla asialla". Saman verran tekstiä on jätetty kirjasen viime riveiltä kokonaan pois.

Tekstissä on runsaanlaisesti suoria lainauksia sekä marxilaisuuden klassikkojen teoksista että muista lähteistä.

Marxin "Pääoman" I osan lainaukset ovat vuoden 1948 suomenkielisen laitoksen ja siis O. V. Louhivuoren yleensä ottaen varsin huolitellun käännöstyön mukaisia. Tosin niistä saattaa jäädä lukijalle hieman vanhahtavan suomen kielen maku, mutta tämän kirjasen kääntäjä katsoo, ettei Marx-käännösten muuttaminen voi olla yksityisyrittäjyyttä.

Aikaisemmin suomentamattomien lainausten esiintyessä on lähdeviite jätetty saksankieliseen asuunsa.

Suomentaja

Ensimmäinen luku

KARL MARXIN "PÄÄOMA" JA AIKAMME KAPITALISMI

I. "Pääoma" tänään

Miksi eturivin kapitalistisissa maissa "köyhät tulevat yhä köyhemmiksi ja rikkaat yhä rikkaammiksi"? Miksi toisaalta työttömyydestä on tullut jatkuva ilmiö samaan aikaan kuin toisaalta "työvoimapula" vallitsee ja työläisten on aika yleisesti antauduttava tekemään ylitöitä? Miksi miljoonat ihmiset elävät nälkäkuoleman partaalla samaan aikaan kuin muiden lemmikkieläimetkin elävät yltäkylläisyydessä? Miksi ympäristön turmeltuminen uhkaa miljoonien ihmisten terveyttä samaan aikaan kuin nykyaikaiset tuotantovoimat kykenevät saamaan aikaan ennennäkemättömiä rikkauksia ja taidonnäytteitä? Miksi valuuttakriisi järisyttää tuon tuostakin koko kapitalistisen maailman ulkomaankauppaa?

Nämä ja monet muut tärkeät kysymykset askaruttavat ihmisiä niin kapitalismin kuin sosialismin maissa. Ne ovat sekä kokonaisille kansoille että kullekin erikseen toimeentulon ja elinkysymyksiä. Vain jos vastaus niihin on oikea, voi niiden toimintakin olla oikeata. Entä miksi juuri kommunistit ovat esittäneet oikean arvion näistä

työkansalle tärkeistä ongelmista? Jopa niin, että eräs länsisaksalainen kommentaattori on päätynyt seuraavaan merkittävään tunnustukseen: "Ihme olisi, ellen havaitsisi epäluottamukseni SED-propagandaa* kohtaan horjuvan, kun tapahtuma seuraa toistaan juuri sillä tavoin, kuin kommunistit ennakoivat." Hänelle ja monille muille se näyttää olevan salaisuus. Mutta jo "Kommunistiseen Manifestiinsa" Marx ja Engels kirjoittivat, että kommunistit käsittävät teoreettisesti paremmin kuin proletariaatin muu joukko proletaarisen liikkeen edellytykset, kulun ja yleiset tulokset.[1] Tämän käsittäminen on mahdollista vain marxismi-leninismin tieteelliseltä pohjalta. Sen tietoihin perustuu mm. Saksan sosialistisen yhtenäisyyspuolueen politiikka.

Marxin ja Engelsin opissa on Karl Marxin pääteoksella "Pääoma" aivan erityinen sija. "Pääoman" ensimmäinen osa ilmestyi Hampurissa vuoden 1867 syyskuussa 1 000 kappaleen painoksena. Sen jälkeen on kulunut toistasataa vuotta, jolla on ollut ihmiskunnan kehitykselle arvaamaton merkitys. Vaikka ensimmäiset viisi vuosikymmentä enteilivätkin ennennäkemättömiä mullistuksia, niin vuosi 1917 aloitti aivan uuden aikakauden ihmiskunnan historiassa. Suuressa sosialistisessa lokakuun vallankumouksessa tapahtui käänne sosialismiin. Alkoivat kehittyä ne yhteiskunnalliset voimat, joiden kutsumuksena on rakentaa maailma uudelleen järkevälle ja oikeudenmukaiselle pohjalle. Ne toteuttavat niitä kuolemattomia ajatuksia, jotka Karl Marx on esittänyt elämäntyössään, "Pääoma"-teoksessa. "Pääoma" on käännetty monille kielille, ja sitä tutkivat kaikissa maanosissa miljoonat ihmiset.

---

* SED=Sozialistische Einheitspartei Deutschlands. (Saksan sosialistinen yhtenäisyyspuolue)

[1] Marx—Engels, Valitut teokset, I osa, Petroskoi 1958, s. 19.

Miten on mahdollista, että yli sata vuotta sitten kirjoitettu teos ei ole menettänyt vähääkään merkityksestään, vaikka maailmassa on tällä välin tapahtunut niin valtavia muutoksia? Jos tähän kysymykseen vastataan, niin samalla saadaan selitys siihen, miksi porvaristo ja sen ideologit yrittävät tukahduttaa, vääristää ja häpäistä Marxia ja hänen teostaan. Natsit luulivat voivansa raivata pois Marxin aatteet kieltämällä ja polttamalla hänen kirjansa ja pyyhkimällä hänen nimensä oppikirjoista ja hakuteoksista. Heidän seuraajansa esim. Saksan liittotasavallassa pitävät parempana käyttää toisia keinoja.

Kun marxilaisuutta ei ilmeisesti kieltojen avulla saada pois päiviltä, he pyrkivät todistelemaan, että se on muka vanhentunut ja aikansa elänyt. On selvää, että Marx saattoi sata vuotta sitten pitää lähtökohtanaan vain silloisia tapahtumia ja ilmiöiden muotoja, jotka eivät enää suurimmalta osaltaan satu paikalleen. Mutta ne, jotka haluaisivat kernaasti tehdä Marxista "pylväspyhimyksen", jonka tiedot ovat muka nykyajalle merkityksettömiä, vaikenevat tietoisesti siitä, että hän on johtanut nämä tosiseikat tieteellisesti erittelemällä ne objektiivisesti voimassaolevat taloudelliset kehityslait, jotka määräävät tänäkin päivänä kapitalismin kehityksen. Karl Marx itse on huomannut, että hänen tutkimuksensa kannalta kapitalismin kehitysaste ja sen ristiriidat ovat näytelleet toissijaista osaa. "Sinänsä tai omiaan ei ole kysymys niiden yhteiskunnallisten vastakohtaisuuksien ylemmästä tai alemmasta kehitysasteesta, jotka johtuvat kapitalistisen tuotannon luonnonlaeista. Kysymys on *itse näistä laeista,* näistä rautaisella

välttämättömyydellä vaikuttavista ja toteutuvista tendensseistä."[2]

Nimenomaan siksi, että Marx sai paljastetuksi kapitalismissa vaikuttavat taloudelliset lait, hän kykeni näkemään etäälle eteenpäin ja tekemään päätelmiä, joiden paikkansapitävyyden kehittyneiden kapitalististen maiden nykypäivä vahvistaa täysin selvästi. Palautettakoon mieliin vaikkapa vain "Pääoman" ensimmäisessä osassa käsitelty tuotannon ja pääoman kehittymisen laki. Sen vaikutus on johtanut sellaisiin pääomankertymiin, että jokaisessa imperialismin maassa kymmenkunta jättiläismonopolia hallitsee taloutta ja määrää sen välityksellä myös kyseisten valtioiden politiikasta.

Vähiten imperialismin ideologeja miellyttää Karl Marxissa hänen puolueisuutensa, hänen avoin asettumisensa työväenluokan kannalle, mikä lankeaa luonnostaan, kun ottaa huomioon hänen työnsä tieteellisyyden. Koska "Pääoman" syvällisen totuuden kiistäminen onnistuu huonosti, he yrittävät erottaa toisistaan Marxin toisaalta tiedemiehenä, toisaalta poliitikkona ja vallankumouksellisena, esittää hänet tietyllä tavoin "kahtiajakautuneena" persoonallisuutena. Niinpä väitetään, "ettei suinkaan Marxin opin totuus ole tehnyt siitä niin puoleensavetävää työläisjoukoille, vaan nimenomaan ennenaikaiset lupaukset, siis erehdykset, ovat tehneet tästä opista poliittisesti vaikuttavan".[3]

Samaa linjaa seuraa sanomalehti "Vorwärtsin" kirjoitus maaliskuun 14. päivältä 1968. Siinä puhutaan Marxin "rehabilitoinnin" välttämättömyydestä lännessä ja idässä, koska hänet on muka täy-

[2] Marx, Pääoma, I osa, Helsinki 1948, s. 38.

[3] Heinz-Dieter Ortlieb, Zur Marx-Kritik. Gewerkschaftliche Monatshefte, 1954, vihko 2, s. 571.

sin väärinkäsitetty "hänen teostensa pitkällemenevän tuntemattomuuden takia". Tarkastellessaan arvostelevasti Länsi-Saksassa kustannettuja Marxin ja Engelsin teosten painoksia kirjoituksen laatijan oli pakko todeta, että käy täysin selvästi näkyviin pyrkimys tarjoilla sellaista Marxia, "jota poliittinen käytäntö kiinnosti vain reunahuomautuksissa, ikään kuin Marx olisi ollut hurskaan uskovainen utopisti".[4]

Riippumatta siitä, että moiset Marxin persoonallisuutta koskevat kuvitelmat sanelee niiden vallankumouksellisten muutosten pelko, joiden välttämättömyyden Marx on tieteellisesti perustellut, suosivat myös Länsi-Saksan todelliset olot tällaisia käsityksiä. Ilmeisesti "Marxin arvostelijat" eivät kykene, kun heillä on silmiensä edessä teorian ja käytännön, sanojen ja tekojen väliset huutavat ristiriidat "vapaan lännen" julkisessa elämässä ja sen eturivin edustajien esiintymisessä, kuvittelemaankaan, että Marxin kaltaisessa miehessä teoria ja käytäntö, oppi ja poliittinen toiminta muodostavat erottamattoman ykseyden. Eihän Marxia tiedemiehenä voi erottaa Marxista poliitikkona — yhteiskuntaelämän kaikilla aloilla hän oli johdonmukainen vallankumouksellinen.

Karl Marx asetti tehtäväkseen päästä "kapitalismin liikunnan lain" jäljille. Se joka tutkii "Pääoman" perusteellisesti ja puoluekantaisesti, havaitsee tämän. Tutkiessaan kapitalismin kehitystendenssejä hän tuli tulokseen, että kapitalismissa kehittyvät ristiriidat on ratkaistava ja että tähän ratkaisuun voi päästä vain sen taistelun kautta, jota työväenluokka ja sen liittolaiset käyvät voit-

[4] Hans G. Helms, Kritik der westdeutschen Marx-Engels-Ausgaben. Blätter für deutsche und internationale Politik, 1967, vihko 12, s. 1284.

taakseen kapitalistiset tuotantosuhteet. Tieteellisestä erittelystään johtuvalle päätelmälleen hän asetti yhteisen nimittäjän: "Pakkoluovuttajat pakkoluovutetaan."[5]

Luokkien olemassaolon kapitalistisessa yhteiskunnassa sekä niiden välisen taistelun olivat porvarilliset historioitsijat todistaneet jo ennen Marxia. Mutta Marx huomasi, että luokkien olemassaolo on sidottu tuotannon tiettyihin historiallisiin kehitysvaiheisiin, luokkataistelu johtaa välttämättä proletariaatin diktatuuriin ja itse tämä diktatuuri muodostaa siirtymisen luokkien hävittämiseen ja luokattomaan yhteiskuntaan.[6] Näistä hänen taloudellisen erittelynsä tiedoista johtuivat pakostakin ne proletariaatin vallankumouksellista luokkataistelua koskevat päätelmät, joiden puolestapuhujana Marx ja hänen teoksensa ovat.

Miten tekopyhiltä ja surkeilta sen sijaan vaikuttavatkaan ne porvarilliset taloustieteilijät, jotka torjuvat tämän selvän poliittisen kannanoton "epätieteellisenä" ja väittävät, että todellisen teorian on muka oltava "puolueeton" yhteiskuntaluokkien ja arvostusten suhteen. Yhtenä esimerkkinä monien joukosta lainattakoon hampurilaista kansantaloustieteen professoria Bruno Molitoria. Hän edustaa mielipidettä, ettei talousteoriassa suositella mitään tavoitetta eikä tehdä mitään ratkaisuja, vaan sen on välitettävä tietoa tosiseikoista. Hänen uskonkappaleensa kuuluu: "... vain arvostusvapaa teoria kykenee ottamaan huomioon tällaisen tavoitteenasettelun tehokkaasti ja kaikin puolin uskotavasti."[7] Hänen käsityksensä mukaan ei talousteorialla ole mitään tekemistä politiikan kanssa, sillä poliittisia päätöksiä voi muka perustella ainoastaan "eettisesti". Se ei kuitenkaan estä häntä nimittämästä omaa teoriaansa "talouspolitiikan teoriaksi" ja puhumasta alinomaa varallisuuspolitiikasta, suhdannepolitiikasta, kasvupolitiikasta ja muusta sellaisesta, jota on harjoitettava monopolien eduksi. Yhteiskuntaluokkien suhteen muka puolueettoman asenteen takana piileekin todellisuudessa monopolipääoman työtätekeviä vastaan tähtäävä luokka-asenne.

Meille on tärkeätä tietää, että Marx kirjoitti "Pääomansa" lähtökohtanaan työväenluokan kokemukset ja työväenluokkaa silmälläpitäen. Kun oli kulunut kuusi vuotta ensimmäisen osan ilmestymisestä, hän kirjoitti: "Se ymmärtämys, minkä 'Pääoma' on lyhyessä ajassa saanut osakseen Saksan työväenluokan laajoissa piireissä, on paras palkka työstäni."[8] Marx oli keskellä yhteiskuntaelämää; hän kirjoitti työläisiä varten, hän taisteli heidän rinnallaan ja niin hänestä tuli kansainvälisen työväenluokan tunnustettu johtaja. "Pääoma" on heijastuma hänen taisteluntäyteistä elämäänsä. Se tulee näkyviin mm. siinä, että Marx viittasi henkilöihin, tapahtumiin ja ajatuksiin, jotka hän saattoi edellyttää yleisesti tunnetuiksi omana aikanaan. Sadan vuoden kuluttua niistä on paljon joutunut unohduksiin ja käynyt tuntemattomaksi. Nykypäivän lukijan on useasti vaikeata saada asiasta selvää.

Karl Marx ei kehittänyt teorioitaan norsunluutornissa, vaan edusti tietoisesti asenteessaan työ-

---

[5] K. Marx, "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 697.

[6] Marxin kirje Joseph Weydemeyerille maaliskuun 5. päivältä 1852. Kts. K. Marx, "Pääoma" I osa, Helsinki 1948, s. 31.

[7] Bruno Molitor, Vermögensverteilung als wirtschaftspolitisches Problem, Tübingen 1965, s. 23.

[8] "Pääoma" I osa, Helsinki 1948, s. 41.

väenluokkaa. Sen hän oli tiedostanut vallankumouksellisimmaksi luokaksi, jonka kutsumuksena on muuttaa yhteiskunnalliset suhteet.

"Pääoman" tavattoman suuri merkitys johtuu ensi sijassa siitä, että siinä on perusteltu tieteellisesti työväenluokan historiallinen merkitys kehitettäessä ihmisyhteiskuntaa. Karl Marxin "Pääoma" on tieteellisen sosialismin merkittävin teos, työväenluokalle ja sen marxilais-leniniläiselle puolueelle tärkein kirja, sillä siinä annetaan vastaus moniin ratkaiseviin kysymyksiin sekä Marxin aikaan että nykypäivänäkin.

Me perehdymme Karl Marxin teokseen voidaksemme tiedostaa oikein luokkataistelun nykyiset olosuhteet hänen oivallustensa pohjalta ja hänen menetelmiään soveltamalla. Aivan samalla tavoin kuin "Pääoma" ei ole syntynyt työväenluokan luokkataistelusta irrallisena, teokseen ei voi myöskään perehtyä olematta samalla mukana siinä, mitä maailmassa nykyisin tapahtuu.

Samalla tavoin kuin Marx kehitti teoriaansa selvittämällä jatkuvasti välejään aikansa väärien ja vihamielisten käsitysten kanssa, on meidänkin hänen kehittämäänsä teoriaa omaksuessamme selvitettävä välimme meidän aikamme väärien ja vihamielisten käsitysten kanssa. Tulemme tällöin useasti toteamaan, että kohtaamme — tosin ajanmukaisemmalta näyttävässä asussa — käsityksiä ja perusteluja, joiden parissa Karl Marx on "Pääomassaan" jo perusteellisesti askarrellut.

Käsilläoleva "Peruskurssi" Karl Marxin pääteoksen, "Pääoman", opiskelua varten rajoittuu teoksen ensimmäiseen osaan. Vaikka "Pääoman" kaikki kolme osaa muodostavatkin toisiinsa liittyvän kokonaisuuden, niin lukijalle, joka haluaa perehtyä taloudellista tapahtumankulkua koskeviin Marxin kehittämiin perusajatuksiin, nimenomaan

ensimmäinen osa on tärkeä. Friedrich Engels, jolla Marxin omien sanojen mukaan oli merkittävä osuus "Pääoman" muokkaamisessa, kirjoitti englanninkielisen painoksen alkulauseeseen seuraavasti: "Käännöksemme käsittää vain teoksen ensimmäisen kirjan. Mutta tämä ensimmäinen kirja on suuressa määrin kokonaisuus sellaisenaan, ja se on käynyt kahdenkymmenen vuoden ajan itsenäisestä teoksesta."[9] "Pääoman" ensimmäisessä osassa selvitetään, mitä käsitetään kapitalistisella omistuksella, miten se on syntynyt ja miten se kehittyy. Siinä osoitetaan, miksi tuotantovälineiden kapitalistinen omistus on erkanemattomasti kytkeytynyt työläisten ja kapitalistien, tuotantovälineitä omistamattomien ja ne omistavien väliseen vastakohtaan. Tältä pohjalta Marx kehittää lisäarvon teorian, jolla hän todisti tieteellisesti sen, että kapitalistit riistävät työläisiä. Kapitalistit tulevat yhä rikkaammiksi, työväenluokkaan kuuluvat jäävät riistetyiksi siinäkin tapauksessa, että he voisivat ammattiliittojen taistelun välityksellä kohottaa elintasoaan. Tähän kapitalistisen tuotantotavan taloudelliseen erittelyyn sisältyy sen teoreettinen perustelu, että työväenluokan historiallisena tehtävänä on saada vallankumouksellisella luokkataistelulla yliote kapitalismista kaikkine sen kärjistyneine ristiriitoineen ja pystyttää uusi, sosialistinen yhteiskunta.

Työväenluokan taholta saivat nämä tässä teoksessa saavutetut päätelmät enenevässä määrin tunnustusta tämän luokan tilan ja pyrkimysten ilmauksena. Niistä muodostui vähä vähältä työväenluokan suuren vallankumousliikkeen perustavat periaatteet koko maailmassa. Vuonna 1864 Karl Marx kirjoitti työstään "Pääoman" ensimmäisen

---

9 Pääoma, I osa, Helsinki 1948, s. 56.

osan parissa: "Toivon voivani päättää sen loputtakin parin kuukauden kuluessa ja antaa porvaristolle teoreettisesti iskun, josta se ei tule koskaan toipumaan."[10] Se on toteutunut, jopa enemmänkin: hänen teoriansa, hänen ajatuksensa ja päätelmänsä ovat antaneet työväenluokalle sen taistelun määrätietoisuuden suunnan. Suuren sosialistisen lokakuun vallankumouksen tapahtuessa tuli Karl Marxin todistamasta sosialismin välttämättömyydestä yhteiskunnallinen todellisuus — 30 vuotta sen jälkeen myös Saksan maaperällä, Saksan demokraattisessa tasavallassa. Ihmiskunnan parhaimmisto on aina unelmoinut ihanteista. Karl Marx on todistanut, että vasta kun kapitalismi on voitettu, vasta sosialistisessa yhteiskuntajärjestelmässä on mahdollista näiden ihanteiden toteutua. Suuresta sosialistisesta lokakuun vallankumouksesta lähtien tämä tieto on saanut vahvistuksensa. Marxin, Engelsin ja Leninin tieteellinen oppi on siten kestänyt tulikokeensa ainoana todellisena ihmiskunnan kehitysteoriana. "Suurta sosialistista lokakuun vallankumousta seuranneet 50 vuotta ovat kiistatta todistaneet: Marxismi-leninismin tieteessä on kaikkien maiden työtätekeville totuuden osoittava kompassi niiden kulkiessa kohti vapautta, rauhaa, tasa-arvoisuutta, veljeyttä, hyvinvointia ja onnea."[11]

Jotta tätä kompassia voisi käyttää, on opiskeltava marxilais-leniniläistä tiedettä, on ennen kaikkea perehdyttävä Karl Marxin elämäntyön, "Pääoman", perusajatuksiin. Nyt käsilläoleva "Peruskurssi" ei voi korvata tällaista opiskelua, sen tehtävänä on helpottaa sitä kiinnittämällä huomio tärkeimpiin

[10] Marxin kirje Carl Klingsille lokakuun 4. päivältä 1864.

[11] Neues Deutschland, 22. 1. 1967.

kysymyksiin. Sen tehtävänä on ennen kaikkea auttaa paremmin tajuamaan, miten Karl Marxin esittämät syy-yhteydet kytkeytyvät imperialistisessa maailmassa ja Länsi-Saksan littotasavallassa esiintyviin ilmiöihin. Karl Marxin oma tavoitteenasettelu oli "paljastaa nykyaikaisen yhteiskunnan taloudellisen liikunnan laki". Hän sai selville "Pääoman" ensimmäisessä osassa kapitalistisen riiston olemuksen. Hän todisti siihen perustuvan proletariaatin ja porvariston välisen sovittamattoman luokkavastakohtaisuuden olemassaolon ja perusteli siihen nojaten työväenluokan historialliset tehtävät. Tämän vuoksi "Peruskurssimme" keskittyy "Pääoman" ensimmäisen osan pääkysymyksiin, joskin niitä täydennetään kolmannen osan kahdella luvulla. Kussakin jakeessa vastaa ongelmien esittely olennaisesti "Pääoman" rakennetta. Kunkin jakeen lopussa ilmoitetaan tämän ohessa, mihin "Pääoman" lukuun opiskeltava aihe liittyy.

Sanan varsinaisessa mielessä "Pääoma" ei ole oppikirja, vaan tieteellinen tutkimustyö, jota on myös opiskeltava sellaisena. On paikallaan panna merkille sanat, jotka Marx esitti teoksensa ranskankielisen painoksen alussa: "Tieteen luo ei johda mitään valtatietä, ja vain se voi toivoa saavuttavansa sen kirkkaat huiput, joka ei säikähdä uupumusta sen jyrkkiä polkuja kiivetessään."[12]

[12] Pääoma, I osa, Helsinki 1948, s. 49.

II. "Pääomassa" sovellettu metodi

Vastoin omana aikanaan ja vielä nykyisinkin vallitsevia porvarillisia käsityksiä Karl Marx oli varma siitä, että yhteiskunnan kehittymistä — samoin kuin kehitystä luonnossa — hallitsevat tietyt lainalaisuudet. Tämän oivalluksen mukaisesti hän selvitteli taloudellisia kysymyksiä. Hänelle ei porvarillinen yhteiskunta, jossa hän eli, pääomineen, voittoineen, rahoineen ja korkoineen ollut luonnostaan lankeava, pysyvä asiaintila, vaan tulosta sangen ristiriitaisesta kehityksestä, jonka on mentävä ja joka menee eteenpäin. "Pääoman" ensimmäisessä osassa hän korosti painokkaasti "ettei nykyinen yhteiskunta ole mikään kiinteä kide, vaan muutoskykyinen ja alati muutosprosessissa oleva elimistö".[1]

Marxin kehittämä ja soveltama metodi hahmottaa esiin oikean heijastuksen tosiasiallisesti tapahtuvasta yhteiskunnallisesta kehityksestä. Se antaa mahdollisuuden tiedostaa yhteiskuntakehitys oikein, koska se ei pysähdy rekisteröimään pinnalla havaittavia ilmiöitä päästäkseen niistä jonkinlaisiin olettamuksiin, vaan tutkii varsinaisia syitä, jotka piilevät ilmiöiden takana. Oivallus, että olisi päästävä perille pintailmiöiden takana olevasta todellisuudesta, on monilla porvaristonkin taloustieteilijöillä. Mutta heidän soveltamansa mitä erilaisimmat metodit eivät ilmeisesti riitä siihen. Niinpä niin sanotun uusliberalismin perustajan on ollut pakko päätyä seuraavaan tunnustukseen: "Kansantaloustieteeltä puuttuu täysipainoinen ja varma menetelmä, jolla saataisiin tieteellistä tietoa taloudellisesta todellisuudesta. Siltä puuttuu viimeistelty metodi, jolla päästäisiin käsiksi tieteelliseen tietoon. Se ei kykene riittävällä varmuudella murtautumaan arkipäiväisen pintatarkastelun tuolle puolen eikä näkemään todellisuutta sellaisena, kuin se itse asiassa on."[2] Mitä tämä nimenomaan Saksan liittotasavallassa "vapaan markkinatalouden" isäksi ylistetty professori ei toki sano, on että porvarillisen taloustieteen ei ole lainkaan lupa nähdä tätä todellisuutta, sillä silloin sen olisi myönnettävä kapitalismi aikansa eläneeksi, ja se lakkaisi samalla olemasta porvarillista taloustiedettä. Ei ole kysymys vain metodista, vaan porvarillisen taloustieteen vararikkojulistuksen ilmauksesta, jota Marx luonnehti seuraavaan tapaan: "Epäitsekkään tutkimuksen sijaan tuli maksettu riiteleminen, ennakkoluulottoman tieteellisen tutkimisen sijaan tuli paha omatunto ja tarkoitusperäinen huonon asian puolustelu."[3]

Porvarilliselta taloustieteeltä on puuttunut todellisuuden tiedostamisen metodi jo yli 100 vuotta, siitä alkaen, kun Marx sovelsi sitä ensi kerran. Siitä lähtien ovat kaikki marxilaiset tiedemiehet sitä käyttäneet. *Kyseessä on dialektisen materialismin metodi, dialektisen ja historiallisen materialismin perustavanluonteisten johtoajatusten soveltami-*

[1] Pääoma, I osa, Helsinki 1948, s. 40.

[2] Walter Eucken, Die Grundlagen der Nationalökonomie, Jena 1944, s. 16.

[3] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 43.

nen yhteiskunnan taloudellisen rakenteen tutkimiseen. Mitä on ymmärrettävä yhteiskunnan taloudellisella rakenteella, ja miksi se oli Marxille kapitalistisen yhteiskunnan selvittelyn kohteena?

Yhteiskunnan taloudellinen rakenne

Marxismi-leninismin klassikot ovat korostaneet tuon tuostakin, että ihmiset itse tekevät historiansa, mutta kuitenkin aina tiettyjen edellytysten ja ehtojen vallitessa, joista taloudelliset ovat loppujen lopuksi ratkaisevia. Lenin tähdensi, että Karl Marx johtaa kapitalistisen yhteiskunnan sosialistiseksi muuttumisen kiertämättömyyden kokonaisuudessaan ja yksinomaan nykyisen yhteiskunnan liikunnan taloudellisesta laista.[4]

Taloudellisten suhteiden juurina ja lähtökohtana on aineellinen tuotanto samalla tavoin kuin yleensä työ on ihmisyhteiskunnan olemassaolon perustava ehto. Tuotannon tilasta ja laajuudesta, sen kehittyneisyydestä, riippuu viime kädessä ihmisyhteiskunnan muiden puolien kehitys. Tuotannon kehityksen määrää suuri joukko keskinäissuhteita, jotka vaikuttavat toisiinsa ja ovat alttiita toistensa vaikutukselle. Mutta tässä yhteydessä on nähtävä perustavanlainen ero. Se tekee välttämättömäksi *erottaa kahta laatua vuorovaikutuksia.* Toisaalta työtätekevän ihmisen suhteet luontoon — maaperän rikkauksien ja luonnonlakien tuntemus ja hyödyntäminen sekä siihen kytkeytyvä tuotantovälineiden kehitys sekä ennen muuta itse ihmisen työkokemus ja valmius, hänen tietonsa ja taitonsa. Nämä tuotantoa harjoittavien ihmisten suhteet luontoon muodostavat ihmisyhteiskunnan aineellisen olemassaolon edellytykset

---

[4] V. I. Lenin, Teokset, 21. osa, Petroskoi 1958, s. 56.

ylipäänsä. Kysymys on *tuotantovoimista,* jotka ovat alituisen kehityksen alaisia ja joiden kehittymisestä ihmisyhteiskunnan kehitys riippuu.

Karl Marx kirjoitti vuonna 1846 Annenkoville: ”Se yksinkertainen tosiasia, että jokainen myöhempi sukupolvi saa aikaisempien sukupolvien hankkimat tuotantovoimat, jotka ovat sille perustana uutta tuotantoa varten, — tämä tosiasia aiheuttaa sen, että ihmisten historiaan muodostuu yhteys, muodostuu ihmiskunnan historia, joka on ihmiskunnan historiaa sitä suuremmassa määrin, mitä enemmän ihmisten tuotantovoimat ja niiden seurauksena myös heidän yhteiskunnalliset suhteensa ovat kehittyneet.”[5]

Tässä Marx on viitannut toiseen lajiin keskinäissuhteita — suhteisiin ihmisten kesken — ja kiinnittänyt huomiota tuotantovoimien kehityksen ja yhteiskunnallisten suhteiden kehityksen väliseen erottamattomaan yhteyteen.

Ihminen ei ole olemassa irrallisena olentona; siksi aineellisten hyödykkeiden tuotanto on aina yhteiskunnallista tuotantoa. Tästä syystä ovat ihmisten väliset siteet ja suhteet tuotannon piirissä merkitykseltään ratkaisevia.

Tuotantosuhteet

Yhteiskunnallisten suhteiden kasvupohjana tuotantovoimat voivat kehittyä ainoastaan määrätyissä yhteiskunnallisissa oloissa. Niin oli laita jo ihmiskunnan varhaishistorian aikana, jolloin ihmiset saattoivat saada tavattoman alhaisen työntuottavuuden seurauksena elantonsa ainoastaan kaikkien yhteisen työn avulla. Se pitää paikkansa vielä ny-

---

[5] Kts. Marx-Engels, Valitut teokset, II osa, Petroskoi 1959, ss. 399—400.

kyisinkin, kun pitkällemenevän työnjaon seurauksena jokaisen yksityisen ihmisen on turvauduttava monien tuhansien muiden ihmisten työhön voidakseen elää, kun yhdessä ainoassa tuotantolaitoksessa sadat ja tuhannet ihmiset työskentelevät yhdessä, kun tuotannon ja tutkimuksen toisiinsa niveltäminen sekä tuotantolaitosten välisen yhteistyön kehittäminen on välttämätöntä. Tämä tuotannon yhteiskunnallinen puoli, ihmisten keskinäissuhteet yhteiskunnallisen tuotannon prosessissa, on *tuotantosuhteet*. "Elämänsä yhteiskunnallisessa tuotannossa ihmiset ovat välttämättömien, heidän tahdostaan riippumattomien suhteiden, tuotantosuhteiden alaisia ja nämä vastaavat heidän aineellisten tuotantovoimiensa tiettyä kehitysastetta. Näiden tuotantosuhteiden kokonaisuus muodostaa yhteiskunnan rakenteen..."[6]

Marxin käyttämä käsite "tuotantosuhteet" sisältää koko joukon yhteiskunnallisia suhteita, jotka kaikki ovat tietyssä yhteydessä toisiinsa. Nämä suhteet ovat olemassa objektiivisesti, eivätkä ne rajoitu pelkästään tuotantoon. Niihin sisältyy myös aineellisten hyödykkeiden vaihto ja niiden jako. Kun siis Marx aloittaa "Pääoman" tavarantuotannolla, markkinoiden ja rahan synnyllä, niin kysymys on tällöin — kuten ylipäänsä koko hänen teoksessaan — niiden tuotantosuhteiden kehityksestä, jotka pätevät kapitalistiseen tuotantoon. Kulloistenkin tuotantosuhteitten luonteen määrää se, kenen omistuksessa tuotantovälineet ovat ja millä tavoin sen takia tapahtuu tuotannolle välttämätön tuotannontekijäin yhdistäminen. Tuotantovälineiden omistuksen muoto, *omistussuhteet*, määrää kaikki muut yhteiskunnalliset suhteet. Kapitalismia silmälläpitäen Marx kirjoitti: "Porvarillisen omistuksen määritteleminen ei sen vuoksi ole muuta kuin porvarillisen tuotannon kaikkien yhteiskunnallisten suhteiden kuvaamista."[7]

[6] Karl Marx, Kansantaloustieteen arvostelua, Helsinki 1970, s. 17.

Tätä Marxin korostusta tuotantovälineiden omistuksen ja siitä johtuvien seurausten merkityksestä ei ole havaittavissa porvarillisten ja revisionististen kirjoittajien taloustieteellisissä tai sosiologisissa kirjoissa. Sangen usein niissä puhutaan vain omistuksesta ilman lähempiä määreitä. Mutta ei ole olemassa omistusta muuten vain, vaan aina omistuksen määrätty muoto, jonka edellytyksenä on historiallinen kehitys. Useasti sotketaan keskenään kunkin henkilökohtaisesti omistamat käyttöesineet ja tuotantovälineiden yksityisomistus. Kapitalisti ei ole sen vuoksi kapitalisti, että hänellä on huvila, useita autoja, purjevene, vaan koska hän on pääomanomistaja, omistaa tehtaita, kaivoksia ja muita yrityksiä, joista tulee niin paljon voittoa, että hän kykenee hankkimaan itselleen kaikki nuo esineet. Tapauksissa, jolloin puhutaan nimenomaan *tuotantovälineiden yksityisomistuksesta*, ei ole tapana tehdä siinä eroa, perustuuko tämä omistus *omaan* työhön, kuten esim. käsityöläisellä tai työtätekevällä talonpojalla, vai riistoon, *vieraan työn anastamiseen*. Juuri tämä on ratkaiseva kysymys, jonka Marx asettaa teoriansa keskipisteeksi. Jos Marx ja kaikki marxilaiset hänen kanssaan puhuvat omistuksesta, sillä tarkoitetaan aina *tuotantovälineiden omistamista*. Eritellessään kapitalistista yhteiskuntaa Marx puhuu porvarillisesta omistuksesta; se on tuotantovälineiden *kapitalistista* omistusta, erään luokan, porvariston omistusta. Tämä omistus on vain siten

[7] Karl Marx, Filosofian kurjuus. Moskova 1971, s. 165.

mahdollista, että itse työtätekevät, työväenluokka ei omista tuotantovälineitä.

Marxilaisella käsitteellä "tuotantovälineiden omistus" on syvällinen yhteiskuntataloudellinen sisältö, se ei ole pelkästään lainopillinen käsite. Omistuksen oikeudelliset muodot heijastavat vain tosiasiallisesti vallitsevia omistussuhteita, ne syntyvät ylipäänsä vasta tiettyjen tuotantosuhteiden pohjalta. Onpa kapitalistisessa maassa sitten kysymys osakeyhtiöstä, GmbH:sta, Companiesta, Corporationista, Société anonymestä tai valtion omistuksesta, puhuttakoonpa sitten pienosakkeiden liikkeellelaskemisen yhteydessä jopa "omistuksen hajaantumisesta" — se ei lainkaan muuta tosiasiaa, että vallitsevina ovat kapitalistiset omistussuhteet, että on olemassa ratkaisevassa asemassa olevien tuotantovälineiden kapitalistinen omistus.

Omistus ja mahti

Kysymys tuotantovälineiden omistuksesta on kysymys taloudellisesta mahdista. Tuotantovälineiden kapitalistinen omistus merkitsee *yhden* luokan taloudellista mahtia, porvariston, ja se merkitsee lisäksi sovittamatonta luokkavastakohtaa proletariaatin ja porvariston välillä.

Tämä luokkavastakohta voidaan kumota ainoastaan muuttamalla *yhden* luokan kapitalistinen omistus sosialistiseksi omistukseksi, joka koko kansan omistuksena on *valtiollista* omistusta eli kansanomistusta (Volkseigentum), työtätekevien ryhmäomistuksena taas *osuuskunnallista* omistusta. Ratkaisevaa on tällöin se, että sosialististen olojen vallitessa *taloudellinen mahti on niiden käsissä, jotka tekevät työtä tuotantovälineillä,* työläisten ja muiden työtätekevien käsissä. Valtiollinen omistus on vasta sitten sosialistista omistusta, kun se nojaa tuotantosuhteiden perusteelliseen muuttamiseen, jonka seurauksena syrjäytetään kapitalistinen omistus ja siten myös kapitalistinen riisto.

Tuotantovälineiden omistusmuoto määrää paitsi tuotantosuhteiden luonteen, myös valtion luonteen. *Taloudellinen mahti on poliittisen vallan perusta.* Samalla on poliittinen valta omiaan ylläpitämään taloudellista mahtia, vahvistamaan ja laajentamaan sitä. Tämä vuorovaikutus ilmenee erityisen selvänä Saksan liittotasavallassa ja muissa imperialistisissa valtioissa tapahtuneessa siirtymisessä valtiomonopolistiseen kapitalismiin. Tällöin on kysymys ennen kaikkea "monopolien mahdin sulautumisesta yhteen valtiomahdin kanssa, joka sulautuminen tapahtuu monopolien korkeiden voittojen turvaamisen, kapitalistisen järjestelmän pelastamisen ja rikollisten sotien valmistelun hyväksi".[8]

Ratkaisevana edellytyksenä sosialidemokraattisten ministerien osallistumiselle monopolipääoman hallitukseen on ollut nimenomaan se seikka, että länsisaksalaisen sosialidemokratian johto on kieltäytynyt omistussuhteiden perusteellisesta muuttamisesta ja myöntynyt varauksetta ylläpitämään ja puolustamaan kapitalistista omistusta. Länsi-Saksan sosialidemokratian kaikissa päätöksissä, ja varsinkin Godesbergin vuoden 1959 puoluepäivien päätöksissä, pidetään lähtökohtana yksityisomistuksen koskemattomuutta. Niissä puhutaan vain "varallisuuden kasvun oikeudenmukaisesta jaosta". Työläisten vanhasta vaatimuksesta: "Minkä kansan käsi on luonut, olkoon myös kansan omaa" — joka on toteutettu sosialistisessa Saksan demokraattisessa tasavallassa — ovat oikeistojohtajat

[8] Programm der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands, Dietz Verlag. Berlin 1963, s. 18.

jo kauan sitten luopuneet. Koska omistuskysymys on työväenluokan elinkysymyksenä ajankohtaisempi kuin koskaan ennen, etsivät he kilpaa kristillisdemokraattisen puolueen kanssa asteittaiseen kehitykseen muka johtavaa ratkaisua "varallisuudenmuodostuksesta työntekijäpuolelle". "Näistä porvarillisten yhteiskuntateorioiden aika epäaidoista resepteistä aiotaan luoda vastapaino työväenluokan taistelulle työläisten yhtäläisen määräämisoikeuden (Mitbestimmung) ja yhteisomistuksen puolesta, niillä pyritään hälventämään taistelun luokkasisältö ja saamaan työläiset uudelleen 'sopeutumaan' poliittiseen kriisiin ajautuneeseen valtiomonopolistiseen kapitalismiin."[9]

Niiden tarkoituksena on ennen kaikkea saada pois ajatukset siitä, että sosialidemokraattisten ministerien huolenpidon aiheena on kapitalistisen omistuksen ylläpitäminen ja lisääminen. Heidän asenteensa vastaa Leninin paljastamaa niiden porvariston asiamiesten osuutta työväenliikkeessä, "jotka rauhan aikana tekevät porvarillista työtään salassa, lymyillen työväenpuolueiden sisällä, mutta kriisin kausina osoittautuu *heti*, että he ovat avoimesti liitossa *koko* yhdistyneen porvariston kanssa".[10] Sellainen Länsi-Saksan monopoliporvariston liittolainen on sosialidemokraatti Schiller, joka on esiintynyt Krupp-yhtymän pelastajana. Juuri hänen avullaan on "Hitlerin- ja kanslerintekijä" Krupp — yhä vielä yksi laajentumispyrkimyksistään ja hyökkäyshenkisyydestään tunnettujen saksalaisten imperialistien perinteellisiä edustajia — saanut suuria tukimaksuja ja luottoja voidakseen

[9] Walter Ulbricht, Die Bedeutung und die Lebenskraft der Lehren von Karl Marx für unsere Zeit. Dietz Verlag, Berlin 1968, s. 59.

[10] V. I. Lenin, Teokset, 21. osa. Petroskoi 1958, s. 96.

jatkuvasti laajentaa ulkomaisia liiketoimiaan nimenomaan niissä maissa, joissa on vallalla taantumuksellisin, puoliksi fasistinen komento, kuten Angolassa, Espanjassa, Portugalissa, Etelä-Koreassa, Etelä-Vietnamissa ja Taivanilla. Schiller asettuu paitsi kapitalistisen omistuksen ylläpitämisen ja lisäämisen puolelle, myös tukemaan tehtävänsä mukaisesti tietoisesti ja aktiivisesti länsisaksalaisen imperialismin laajentumishakuista politiikkaa. Kaikesta selviää, että Schiller on todella monopolien ministeri ja että Springer-lehdistö kiittää häntä täysin oikeutetusti "omana" miehenään.

Kerta toisensa jälkeen osoittautuu todeksi, että tuotantovälineiden omistus on ratkaisevassa asemassa kaikkiin muihin yhteiskunnallisiin suhteisiin nähden. Ennen kaikkea siksi, että se määrää yhteiskunnan taloudellisen rakenteen ja siten kaikki muut suhteet. Omistussuhteiden muuttuessa muuttuu yhteiskunnan koko taloudellinen rakenne, toisin sanottuna: *kun yhteiskunta on muutettava, on ennen kaikkea omistussuhteiden muututtava.* Sen vuoksi ei olekaan sattuma, että mielipiteet eroavat, kun on kysymys tuotantovälineiden omistuksesta. Karl Marx kirjoitti 1867 "Pääoman" ensimmäisen painoksen alkulauseeseen: "Esim. Englannin pääkirkko antaa mieluummin anteeksi hyökkäyksen 38:aa vastaan 39:stä uskonkappaleestaan kuin 1/39 vastaan rahatuloistaan."[11] Ja joka tänä päivänä perehtyy länsisaksalaisten kostonhautojien "harmaisiin suunnitelmiin", joissa käsitellään SDT:n liittämistä liittotasavaltaan, on toteava, että vaikka puhutaan "vapauttamisesta", "demokratiasta" jne. ylimalkaan, niin täsmentyneitä mielikuvia on ainoastaan kansan omistuksen ja osuuskunnallisen omistuksen kumoamisesta.

[11] Karl Marx, Pääoma, I osa. Helsinki 1948, s. 40.

Yhteiskunnan aineellisten ehtojen tuotanto on yhteiskunnallinen tuotantoprosessi. Se on sekä ihmiselämän olemassaolon aineellisten edellytysten tuotantoprosessi että myös tapahtumankulku, joka toteutuu alituiseen määrättyjen tuotantosuhteiden vallitessa, jotka eivät suinkaan ole aina samat, vaan kulloinenkin historiallinen ja taloudellinen kehitys määrää ne. Siksi tuotantovoimat ja tuotantosuhteet ovat yhteiskunnallisen kehityksen kaksi puolta, jotka ykseydessään muodostavat *tuotantotavan.* Se puolestaan määrää kulloisenkin yhteiskunnan luonteen. Marx kirjoitti Annenkoville: "Tarkastelkaa jotain tiettyä ihmisten tuotantovoimien kehitysvaihetta, ja te näette vastaavan vaihdon (commerce) ja kulutuksen muodon. Tarkastelkaa tuotannon, kulutuksen ja vaihdon määrättyä kehitysvaihetta, ja te näette vastaavan yhteiskuntajärjestelmän... Tarkastelkaa tiettyä kansalaisyhteiskuntaa, ja te näette vastaavan poliittisen järjestelmän, joka on vain kansalaisyhteiskunnan virallinen ilmaus."[12]

Tuotantovoimat ja tuotantosuhteet muodostavat siten erottamattoman *ykseyden,* mutta kuitenkin yhteiskunnallisen tuotannon kahden *erilaisen puolen* ykseyden. Kumpikin puoli kehittyy ja muuttuu, mutta kehittymisen tapa ja vauhti eroavat toisistaan.

Tässä keskinäissuhteessa ovat tuotantovoimat vallankumouksellisin aines. Niiden kehityksessä on huomattavan hyppäyksellisiä vaiheita, kuten esim. teollisen vallankumouksen aikaan ja nykyisin tieteellistekninen mullistus. Tämä kehitys tapahtuu tietenkin olemassa olevien tuotantosuhteiden pohjalla, mutta tuotantosuhteet eivät kehitykään uusia vaatimuksia vastaten ja muodostuvat siten häiritseväksi tekijäksi. Ne joutuvat yhä voimakkaampaan epävireeseen tuotantovoimien luonteen ja kehitysvauhdin kanssa, ja tämä ilmenee lisääntyvinä yhteiskunnallisina ja sosiaalisina yhteentörmäyksinä. *Yleinen taloudellinen laki on, että tuotantosuhteiden on vastattava tuotantovoimien luonnetta.* Tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden kehityksen erkaantuessa toisistaan joudutaan täsmäämättömyyksiin ja siten pakostakin yhteiskunnallisiin ristiriitoihin. Nämä ristiriidat on ratkaistava. Ne voidaan ratkaista vain palauttamalla yhteiskunnallisen tuotannon kummankin puolen välttämätön yhteisvire, kehittämällä taikka muuttamalla tuotantosuhteita.

[12] Marxin kirje Annenkoville 28. joulukuuta 1846. Kts. Valitut teokset, II osa, Petroskoi 1959, s. 399.

Kapitalismin perusristiriita

Kapitalistiselle yhteiskunnalle on ominaista, että tuotantovoimien yhteiskunnallinen luonne kehittyy alati voimakkaammaksi. Se ilmenee ensinnäkin suurtuotantolaitosten kehittymisenä kullekin erikoiselle tuotannon alalle ja toiseksi tuotannon kasvavana erikoistumisena, teollisuuden sellaisten uusien erikoisalojen muodostumisena, jotka ovat toisistaan riippuvaisia. Voimistuneena raivaa tietään tendenssi, joka vaatii, että kaikki tuotantolaitokset olisi sulautettava yhteen ainoaan yhteiskunnalliseen tuotantoprosessiin ja niitä olisi johdettava yhtenäisesti. Vastahankaan ovat kapitalistiset omistussuhteet, sillä jokaista tuotantolaitosta johtaa sen kapitalistinen omistaja tai tämän käskynhaltija, ja laitos on ensiksi mainitun omassa vallassa. Tuotantovoimien jatkuvasti voimistuva yhteiskunnallinen luonne joutuu kasvavaan ristirii-

taan kapitalististen tuotantosuhteiden kanssa, jotka määräytyvät tuotantovälineiden kapitalistisesta omistuksesta. Ilmauksena tästä kasvavasta epävireestä kärjistyy kapitalistisen tuotantotavan perusristiriita, ristiriita tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja tuotteiden muodoltaan yksityiskapitalistisen haltuunoton välillä. Tätä ristiriitaa ei voi kapitalististen tuotantosuhteiden vallitessa ratkaista.

Luonnollisesti kapitalistisetkin tuotantosuhteet kehittyvät. Siitä ovat ilmauksena kasvava pääoman keskittyminen ja mammuttiyhtymien muodostuminen, joissa satojen tuhansien työtä komennetaan *yhdestä* keskuksesta; siitä on ilmauksena valtiomonopolistisen kapitalismin täydellistyminen, valtion puuttuminen talouselämään, valtion taloudellinen toiminta ja politiikka. Suurimmatkaan yhtymät eivät enää kykene olemaan välittämättä tuotantovoimien voimistuvasta yhteiskunnallistumisesta. Niiden on pakko nähdä parhaaksi luopua vuosikausia propagoidun "sosiaalisen markkinatalouden" ja siihen kytkeytyvän "vapaan yrittäjyyden" kuvitelmasta ja vetää valtio mukaan taloudellisten prosessien johtamiseen ja säätelyyn.

Kapitalististen tuotantosuhteiden sopeutuminen tuotantovoimien yhteiskunnallistumiseen avaa niille mahdollisuuden kehittyä edelleen, mutta perusristiriita ei siten ratkea, vaan kärjistyy yhä enemmän, sillä kaikista tuotantosuhteiden muutoksista huolimatta niiden olemus ei mitenkään muutu. Entiselleen jää yksityinen, kapitalistinen anastus, entiselleen jää työn ja pääoman välinen vastakohta. Enemmänkin, nimenomaan tuotantosuhteiden kehittyessä, kapitalistisen omistuksen keskittyessä enenevässä määrin mahtavimpien monopolien käsiin ja monopolien mahdin sulautuessa valtion mahtiin perusristiriita kärjistyy. "Tuotantoa jättimäisesti yhteiskunnallistaessaan ja keskittäessään sen ohjausta valtiomonopolistinen kapitalismi syventää äärimmilleen porvarillisen järjestelmän perusristiriitaa, tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja tuotteiden yksityisen anastuksen välistä ristiriitaa."[13] Se on perussyynä vakavien taloudellisten vaikeuksien ja sosiaalisten yhteentörmäyksien esiintymiseen kaikissa kapitalismin maissa. Se on pääsyynä siihen, että huolimatta jo vuosia tapahtuneesta voittojen kasvusta ja miljoonamiesten määrän lisääntymisestä kivihiiliteollisuudessa, tämä ala taantuu. Pulailmiöt, työttömyys ja vajaatyöllisyys lisääntyvät. Rinnan tieteellisteknisen mullistuksen ja siihen kytkeytyvän tuotantovoimien nopean kehityksen kanssa lisääntyy toimeentulon epävarmuus. On ilmeistä, että samasta syystä monopolit varsinkin USA:ssa ja myös Länsi-Saksassa etsivät ulospääsyä ydinasevarustelusta ja sotaisista seikkailuista.

Kapitalismin perusristiriita voidaan ratkaista, ja se ratkaistaan vain kumoamalla tärkeimpien tuotantovälineiden kapitalistinen omistus ja siirtämällä ne sosialistiseen omistukseen. Vain siten voidaan saada aikaan tuotantosuhteiden ja tuotantovoimien yhteiskunnallisen luonteen välinen välttämätön täsmäys ja avata tie yhteiskunnan kehittymiselle edelleen. Niinpä SDT:n esimerkki, Saksan maaperälle syntyneen ensimmäisen sosialistisen valtion esimerkki, osoittaa, että työtätekevät ovat kerrankin oman kohtalonsa isäntiä ja hallitsevat marxilais-leniniläisen puolueen johdolla tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välisen kehityksen dialektiikkaa.

Porvarilliset kansantalousmiehet, joiden sydä-

---

[13] L. I. Brežnev, Kommunistit ja imperialismi. APN:n kirjasarja 11/1969, s. 10. Helsinki 1969.

men asiana on kapitalistisen yhteiskunnan puolustaminen, eivät ota tutkimuskohteekseen tuotantosuhteita. He jättävät sivuun tuotantosuhteet ja muotoilevat kohteekseen "talouden tutkimisen". Oman määrityksensä mukaan he käsittävät taloudella "järkiperäistä käyttäytymistä hyödykkeiden niukkuuden vallitessa". He siis määrittelevät tehtävänsä täysin irrallaan ajasta ja historiasta. He puhuvat pääomasta ja voitosta niin muinaisilla egyptiläisillä kuin myös sosialistisessa taloudessa, eli siirtävät ne taloudelliset käsitteet, jotka pätevät vain kapitalismiin, koko ihmiskuntaan. "Vapaassa maailmassa" on julkaistu paljon kirjoituksia ja kirjoja Neuvostoliitossa ja muissa sosialismin maissa toimeenpannusta talousuudistuksesta. Niissä väitetään, että sosialististen valtioiden on pakko ryhtyä taloudellisiin toimenpiteisiin, joilla jäljitellään niin sanottua vapaata maailmaa ja jotka ovat muka paljon parempia ja paljon täydellisempiä. Siitä huolimatta, että nuo väitteet ovat vailla asiallista perustaa, ne herättävät jokaisen ajattelevan ihmisen mielessä kysymyksen, miksi sosialismin maissa esiintyy kaikista vaikeuksista huolimatta talouden jatkuvaa eteenpäinmenoa, kun taas kapitalistista maailmaa vaivaavat alituiseen pulat ja taloudelliset järkytykset. Herättää niin ikään huomiota, että "vapaita" markkinasuhteita ja irtaantumista valtiollisesta taloussuunnittelusta kiitellään enää vain revisionistisina resepteinä sosialististen maiden taloudelliseen kehittämiseen, kun taas itse imperialistisia valtioita silmälläpitäen tähdennetään "vapaan markkinamekanismin" soveltumattomuutta. Tosiasiassa "vapaan markkinatalouden" puoltajat, jotka vielä muutama vuosi sitten torjuivat kategorisesti "järjestelmänvastaisena" kaikki ajatuksetkin talouden suunnittelusta, puhuvat nyt alituiseen "keskipitkän aikavälin suunnittelun"

välttämättömyydestä, "suunnitelmallisuudesta" ja muusta senkaltaisesta tai, kuten sosialidemokraatti Schiller, "verotaloudellisesta kokonaisohjauksesta".

Tyypillinen esimerkki tuotantosuhteiden olemassaolon tietoisesta kieltämisestä on imperialistisissa maissa jo useita vuosia merkittävää osaa näytellyt "nykyaikaisen teollisuusyhteiskunnan" teoria, jonka tarkoituksena on olla eräänlaisena taantumuksellisena vaihtoehtona marxilaiselle opille yhteiskuntakehityksestä. Tämän teorian mukaan ihmisyhteiskunta kulkee viiden "kasvun vaiheen" lävitse, joista neljäs on niin kutsuttu teollisuusyhteiskunnan kypsyysvaihe ja viides ja viimeinen vaihe "laajan joukkokulutuksen aikakausi".[14] Tämän teorian alullepanijat yrittävät antaa sellaisen kuvan, että he perustaisivat — kuten marxilaiset tekevät — jaksotuksensa kriteerin taloudelliselle kehitykselle. Tosiasiassa he eivät tee siten, vaan poimivat ainoastaan joitakin puolia teknis-taloudellisesta kehityksestä ja tulkitsevat niitä sitten mielivaltaiseen tapaan. Ei ole sattuma, että kyseessä on juuri sellaiset seikat, joiden suhteen pitkälle teollistuneilla mailla, ennen kaikkea USA:lla, on sosialistisiin maihin verrattuna vielä käytettävissään eräitä historiallisen kehityksen suomia etuisuuksia — työntuottavuus, tekniikan erikoisalojen kehittyneisyys, kasaantumisen suhdeluvun korkeus ja joidenkin kulutushyödyketeollisuuden alojen laajuus, kuten henkilöautojen, jääkaappien, televisiovastaanottimien ja ylellisyystavaroiden tuotanto. Niiden osalta ei ole kysymys pääoman ja työn välisestä ristiriidasta. Työtätekevällä ihmisellä on korkeintaan henkilöitymätön "tuotannontekijän" tai

---

[14] W. W. Rostow, Taloudellisen kasvun vaiheet, Porvoo 1962.

kuluttajan osa. Ja siten heidän näköpiiristään on hävinnyt kapitalismi, se on muuttunut "nykyaikaiseksi teollisuusyhteiskunnaksi", jossa ei muka enää ole minkäänlaisia luokkia. Tämän teorian kuvauksen mukaan olisivat USA ja muut kapitalistiset maat saavuttaneet jo "joukkokulutuksen" vaiheen, mutta sen sijaan Neuvostoliitto ja SDT sekä muut sosialismin maat olisivat jääneet kasvun neljänteen vaiheeseen, siis kokonaisen vaiheen USA:sta jälkeen. Moisen teorian lopputuloksena on, että "teollisuusyhteiskunnaksi" nimetty kapitalismi on muka kehityksen kärjessä ja voitolla, kun taas kommunismi on taantumuksellista ja siten tuomittu kuolemaan. Tässä on ilmeisesti toive ajatuksen isänä, mutta yhtä kaikki pitäisi kapitalististen maiden työläiset varjella tajuamasta välttämättömyyttä päästä voitolle kapitalismista ja astumasta jo kauan sitten historian vaatimuksia vastanneen kapitalististen tuotantosuhteiden vallankumouksellisen muutoksen tielle. Hienostuneinta tässä "teoriassa" on rinnan sen valetieteellisen ulkoasun kanssa se tosiseikka, että todellisuudessa puolustettavasta kapitalistisesta omistuksesta ei mainita sanallakaan.

Myöskään viime aikoina päiväjärjestykseen tulleet konvergenssiteorian erilaiset muunnokset eivät puutu tuotantosuhteisiin. Niissä samastetaan esim. sosialistinen suunnitelmatalous ja myös kapitalismissa tuotantovoimien kehityksen myötä voimistunut välttämättömyys suunnitella ja säännellä talouselämää, ja julistetaan kummankin yhteiskuntajärjestelmän lähenevän toisiaan. On tietenkin puhdas kuvitelma, että valtiomonopolistinen kapitalismi lähenee sosialismia. Kapitalistiseen omistukseen perustuvan riistoyhteiskunnan ja yhteiskunnalliseen omistukseen perustuvan sosialismin välillä ei railo voi milloinkaan kaveta. Se

tosiseikka, että kapitalismin on sovellettava suunnitelmallisuuden muotoja, ei ole todisteena molempien yhteiskuntajärjestelmien lähentymisestä, vaan osoituksena kapitalististen tuotantosuhteiden historiallisesta aikansaeläneisyydestä. Millään näistä porvarillisista, tarkoituksenmukaisuutta tavoittelevista teorioista ei ole mitään tekemistä yhteiskunnallisen tutkimuksen tieteellisesti perustellun menettelytavan kanssa. Päinvastoin porvarillinen tiede torjuu ainoan tieteellisen metodin, jota Karl Marx sovelsi "Pääomassa", koska se on olemukseltaan vallankumouksellinen.

Abstrahoinnin menetelmä

Marxin teoksen lukijan kannalta on tärkeätä sekä hänen käyttämänsä dialektis-materialistisen metodin sisällön ymmärtäminen että se tapa, jolla hän erittelee yhteiskunnallisia prosesseja. Samalla tavoin kuin mikä tahansa muukin tiede työskentelee abstrahoinnin apuneuvoin päästäkseen teoreettisiin päätelmiin, niin on yhteiskuntatieteenkin siten tehtävä. Sitäkin suuremmalla syyllä, koska sen käytettävissä ei ole laboratorioita tai muita laitoksia, joissa voitaisiin tarkkailla tutkittavien tapahtumien kulkua puhtaana, vapaana häiritsevien tekijäin vaikutukselta. Friedrich Engels luonnehti eräässä kirjeessään Kautskylle Karl Marxin "Pääomassa" soveltamaa abstrahoinnin menetelmää seuraavasti: "Marx tiivistää olioissa ja suhteissa piilevän yhteisen sisällön yleisimpään ajatukselliseen ilmaukseen, hänen abstraktionsa toistaa siten ainoastaan ajatusmuotona olioissa piilevän sisällön."[15] Mitä Engels tällä haluaa sanoa? Ensinnäkin materialismin näkökannan, joka perustuu

[15] Marx—Engels, Werke, 36 osa, s. 209.

tosiasiassa olemassa oleviin aineellisiin olosuhteisiin eikä joihinkin aatteisiin ja mielikuviin. Toiseksi hän tähdentää sitä tosiasiaa, että vasta yhteiskunnallisen elämän ja sen vuorovaikutusten moninaisten ilmiöiden laaja tuntemus tarjoaa pohjan tieteelliselle abstraktiolle.

Myös sellaiset porvarillisen kansantaloustieteen käyttämät käsitteet kuin "sosiaalinen markkinatalous" tai "teollinen yhteiskunta" ovat abstraktioita. Ero on kuitenkin siinä, että ne juuttuvat yhteiskunnan pintailmiöihin ja tekevät abstraktioita tietoisesti sellaisesta luokkasisällöstä, joka ei ota huomioon esim. sellaisia yhteiskunnallisia riippuvuuksia kuin tuotantosuhteet ja luokkataistelu. Tällainen ei tietenkään ole tieteellistä abstrahointia, ei teoreettisesti syvällistä todellisuuden käsittämistä, vaan itse todellisuuden johdonmukaista kieltämistä.

Tieteellisen abstraktion perustana ja lähtökohtana voi olla vain todellisuus, itse elämä. Tieteellinen abstrahointi on kuitenkin välttämätöntä, jotta yhteiskuntaelämän moninaisuudessa voitaisiin erottaa satunnaiset riippuvuudet olennaisista, jotta voitaisiin tiedostaa oleellisten riippuvuuksien teoreettisesta yleistyksestä lainmukaisuudet, jotka loppujen lopuksi määräävät yhteiskunnan kehityksen. Kansantaloustieteelle olennaisia sisäisiä riippuvuuksia ovat *taloudelliset lait.* Näiden lakien tuntemus — moninaisten ilmiöiden abstraktiona — ja niiden toteutumistavan tuntemus vasta antavat oikean arvion suunnasta, johon ihmisyhteiskunnan on kehityttävä. Tässä on tärkein edellytys politiikalle, jolla halutaan muuttaa maailmaa.

Ottakaamme esimerkiksi "Pääoman" ensimmäisessä osassa käytetty abstraktio, jota Marxin vastustajat kerta toisensa jälkeen esittävät "todisteeksi" siitä, että Marxin on muka täytynyt päätyä

vääriin johtopäätöksiin, koska hän on lähtenyt vääristä edellytyksistä. Karl Marx asetti itselleen tehtävän tutkia kapitalistista tuotantoa ja siinä vallitsevia taloudellisia lakeja. Kapitalistisessa yhteiskunnassa on kuitenkin mitä erilaisimpia luokkia ja sen mukaisesti mitä moninaisimpia keskinäissuhteita niiden välillä. Pinnallisellekin tarkkailijalle käy selväksi, että *määräävä* osa yhteiskunnallisesta tuotannosta kuuluu tehtaissa tapahtuvalle *suurtuotannolle.* Tehtaat ovat erään luokan, *porvariston* omaisuutta ja tehdastuotanto nojaa *palkkatyöhön.* Karl Marxin *proletariaatiksi* kutsuman luokan tunnusmerkkinä on se, että siihen kuuluvat *eivät ole tuotantovälineiden omistajia* ja että heidän on *myytävä työvoimaansa* pysyäkseen perheineen hengissä.

Kapitalistisen yhteiskunnan *perusluokkia* ovat niin muodoin *porvaristo* ja *proletariaatti.* Kapitalistisen yhteiskunnan perustana olevien kehitystendenssien tutkimisen on käsitettävä näiden luokkien sisäiset ja väliset keskinäissuhteet. Miten sitten Marx menetteli teoreettisessa tutkimuksessaan? Hän muodosti abstraktion todellisuuden moninaisuudesta ja omaksui lähtökohdakseen sellaisen kapitalistisen yhteiskunnan, joka koostuu pelkästään näistä kahdesta luokasta. Siten hän kykeni tiedostamaan ne taloudelliset lainmukaisuudet, jotka määräävät näiden molempien luokkien sekä niiden keskinäissuhteiden kehittymisen. Mutta koska kyseessä ovat perusluokat, niin nämä ovat ne taloudelliset lait, joiden välityksellä määräytyy *koko* kapitalistisen yhteiskunnan kehitys. Se tieteellinen abstraktio, johon Marx kävi käsiksi, on siis nähtävä kahtalaisena: toisaalta kapitalistisen yhteiskunnan kummankin *perusluokan* esiin nostamisena ja toisaalta kummankin näiden luokkien osalta niiden *sisäisistä* eroavuuksista luopumisena.

Luokkataistelu

Tieteellinen abstraktio, rajoittuminen kapitalismin perustavaa laatua olevaan tuotantosuhteeseen, *työn ja pääoman suhteeseen*, oli välttämätöntä, jotta olisi päästy selville kapitalistiselle yhteiskunnalle yhteisestä, siitä perimmäisestä, mikä sisältyy kapitalistisen yhteiskunnan moninaisiin ilmiasuihin. Tavattoman epämiellyttäviä kapitalismin puoltajille ovat ne johtopäätökset, jotka Marx teki erittelynsä pohjalta: toisilleen vastakkaisten luokkien olemassaolo, luokkataistelun välttämättömyys ja työväenluokan historiallisen tehtävän perusteleminen. Niinpä he väittävät näitä johtopäätöksiä muka poliittisiksi spekulaatioiksi. Heidän mielestään ne eivät ole täsmällisen tieteellisen erittelyn tuloksia, koska Marx on muka tehnyt kardinaalivirheen pitäessään lähtökohtanaan vain kahden luokan olemassaoloa, vaikka hänen aikanaan oli useita luokkia. Huolimatta siitä, että nimenomaan Marxilla oli mitä laajimmat tiedot silloisista luokkasuhteista, tämänlainen "kumoaminen" on ajateltavissa vain yhteiskuntatieteissä. Kemiassa pitäisi jokainen naurettavana epäillä tutkimustyön tuloksia sen vuoksi, että työn lähtökohtana on ollut veden olettaminen H_2O:ksi, vaikka sellaista kemiallisesti puhdasta vettä saa turhaan etsiä luonnosta.

Voidaan kysyä, mihin tuollaiset valheelliset perustelut kelpaavat. V. I. Lenin sanoi luokkayhteiskunnan luokkia ihmisryhmiksi, "jotka eroavat toisistaan sen mukaan, mikä on niiden paikka historiallisesti määräytyneessä yhteiskunnallisen tuotannon järjestelmässä".[16] Niille, jotka puoltavat kapitalismia, ei marxilais-leniniläinen luokkamäärittely sovi ylipäänsä käsitteisiin. Ja sen vuoksi he nousevat Marxin erittelyä vastaan. Välttyäkseen puhumasta riistosta ja luokka-antagonismista he pysyttäytyvät pintailmiöiden moninaisuudessa ja puhuvat "pluralistisesta (moniarvoisesta) yhteiskunnasta". Sosialidemokraattisen talousministeri Schillerin mukaan käsittää tällainen yhteiskunta "kaikkien ryhmien ja kerrosten moninaisuuden: työläiset, toimihenkilöt ja yrittäjät, itsenäiset ja epäitsenäiset, talonpojat, kauppiaat, teollisuudenharjoittajat, kotimaiset ja siirtoväen ja pakolaiset. He voivat ja heidän pitää järjestyä välttämättä ryhmittäin."[17] Miksi hän ryhtyy näin mielivaltaisesti pirstomaan ja ryhmittämään kapitalistista yhteiskuntaa, sen osoittaa hänen vaatimuksensa: "Näiden ryhmien on päästävä yhteistyöhön." Luokkataistelun sijaan hän haluaa muotoilla yhteiskunnan "luokkasopusoinnun" naamion. Puheet luokkavastakohtien luulotellusta hävittämisestä helpottavat työläisten ja heidän ammattiliittojensa alistamista suurpääoman etuihin. Samalla ne suovat mahdollisuuden leimata yhteiskunnan- ja valtionvastaiseksi jokaisen työläisen, jokaisen ammattiliiton ja jokaisen muun järjestön, joka puolustaa heidän oikeudenmukaisia etujaan.

Demokratialörpöttelyllään Schiller täyttää monopolien antamaa tehtävää. "Sosiaalisen demokratian" demokraattisten korulauseiden suojassa työväenluokkaa on yhdennettävä valtiomonopolistiseen herruusjärjestelmään, jotta sitä voitaisiin sitten käyttää monopolipääoman laajentumisetujen hyväksi. Sellaisia "demokraatteja" Marx luonnehti jo yli 100 vuotta sitten seuraavasti: "Tietämät-

[16] V. I. Lenin, Teokset, 29. osa, Moskova 1961, s. 398.

[17] Karl Schiller: Schwerpunkte der Gesellschaftspolitik in (West-)Deutschland. Material des Dortmunder Parteitags der SPD.

tömät tolvanat sekä tontut, jotka eivät kiellä ainoastaan luokkien välistä taistelua, vaan vieläpä niiden olemassaolonkin, osoittavat vain, että huolimatta kaikesta vertatihkuvasta ja humanistiseksi änkeävästä louskutuksestaan, he pitävät niitä yhteiskunnallisia oloja, joissa porvariston herruus vallitsee, historian viimeisenä tuotteena, historian viimeisenä sanana, että he ovat vain porvariston renkejä. . ."[18]

Teoria ja käytäntö

Yhteiskunnan todellisuus ei tietenkään ole niin yksinkertainen, niin selvä ja yleiskatsauksellinen kuin se abstraktiosta ilmenee. Yksistään taloudellisten kategorioiden tuntemus, perustavaa laatua olevien riippuvuuksien tuntemus ei vielä riitä antamaan käsitystä koko yhteiskunnan käytännöstä sen kaikessa moninaisuudessa ja mutkikkuudessa. Kukin teoria on tieteellinen yleistys, ja se kykenee parhaimmassakin tapauksessa pitäytymään vain olennaisessa, yleisessä, se kykenee käsittämään vain *likipitäen* elämän kaiken monimutkaisuuden.

"Pääomassa" todistetaan tieteellisen täsmällisesti, että kapitalistit rikastuvat lisäarvolla, se on, sillä maksamattomalla työllä, jonka he pusertavat työläisistä. Mutta olisi turhaa etsiä kapitalistisen yhteiskunnan pintailmiöistä lisäarvoa. Kapitalistien tuloilla on monta muotoa. On voitto, korot, osingot, kauppavoitto, yrittäjänvoitto ja vielä muuta, monia kapitalistisen tulon muotoja, jotka ovat näennäisesti peräisin eri lähteistä. Oli Karl Marxilta suorastaan tieteellisen nerokasta, että hän havaitsi niillä kaikilla olevan yhden ainoan lähteen — työläisten riiston —, että ne kaikki ovat saman asian, lisäarvon osia ja ilmenemismuotoja. Tällä toteamuksella oli ja on ratkaiseva merkitys. Vasta se teki mahdolliseksi tajuta kapitalistisen riiston *olemus* täydessä laajuudessaan.

Se teoreettinen tieto, että lisäarvo on kapitalistisen tuotannon yksinomainen tavoite, antaa mahdollisuuden päästä oikeille raiteille aikamme kapitalismin moninaisissa ilmiöissä. Kuitenkin näitä ilmiöitä, konkreettisia tosiseikkoja, on yhtä kaikki tutkittava. Marxilais-leniniläisen on otettava huomioon elämä, todellisuuden täsmälliset tosiseikat. Vain silloin voi olla kysymys teorian luovasta soveltamisesta sillä tavoin, että siihen samalla sisältyy teorian edelleen kehittäminen vastahankittujen tietojen pohjalta.

[18] Marxin kirje Joseph Weydemeyerille 5. 3. 1852. Marx—Engels, Werke, Bd. 28, s. 508.

III. Tiede ja luokkakanta

Kuten kaikissa tieteissä on marxilaisessa kansantaloustieteessäkin välttämätöntä omaksua sen käyttämät kategoriat ja käsitteet. Taloudelliset kategoriat ovat peruskäsitteitä, jotka ilmaisevat objektiivisia taloudellisia prosesseja ja suhteita. Teoreettisina yleistyksinä ne ovat taloudellisen todellisuuden tieteellisen tutkimuksen tuloksia ja sen vuoksi myös historiaan sidottuja. Se merkitsee, että niiden sisällys muuttuu taloudellisten suhteiden muutosten mukana. Marxilaisuuden taloudelliset kategoriat saamme ennen kaikkea "Pääomasta". Tällöin on tärkeätä tietää, että taloudelliset kategoriat ilmaisevat aina yhteiskunnallisia suhteita ja siten kapitalismin oloissa aina luokkasuhteita. Marx itse viittasi tuon tuostakin siihen, että nimenomaan kapitalistisessa yhteiskunnassa ihmisten väliset yhteiskunnalliset suhteet näyttävät esineiden välisiltä suhteilta. Niiden takaa on etsittävä ihmisten välisiä suhteita, jotta päästäisiin oikeaan tietoon.

Marxilaisten taloudellisten kategorioiden luokkasisältö

Yksi tärkeimpiä marxilaisia taloudellisia kategorioita on *lisäarvo. Lisäarvo on se osa työläisten tuotannossa aikaansaamaa arvoa, jonka kapitalistit anastavat itselleen korvauksetta.* Työläinen saa vain osan tuottamastaan arvosta, palkan muodossa työvoimansa arvon. Kapitalisti ottaa itselleen toisen osan, lisäarvon. Jos ei näe muuta kuin tämän esineiden välisen suhteen, nimittäin kapitalistin osuuden luodusta uudesta arvosta, niin lisäarvo näyttää jaon kysymykseltä. Siitä lähtevätkin säännöllisesti kaikki, jotka puhuvat "epäoikeudenmukaisesta tulon- ja omaisuudenjaosta". Ei ole sattuma, etteivät he tällöin puhu lisäarvosta, sillä tämä marxilainen taloudellinen kategoria ilmaisee sen *yhteiskunnallisen suhteen työn ja pääoman välillä,* joka on tämän jaon pohjana. "Epäoikeudenmukaisen" jaon takana piilee porvariston ja proletariaatin välinen sovittamaton luokkavastakohta, jonka sisältönä on jatkuva, katkera taistelu näiden luokkien kesken ja joka voidaan ratkaista ainoastaan kumoamalla kapitalistiset tuotantosuhteet.

Työläisen on myytävä työvoimansa, koska hän ei omista tuotantovälineitä. Hänen täytyy myydä se kapitalistille, koska vain tämä on niiden tuotantovälineiden omistaja, joita ilman työläinen ei voi tehdä työtä hankkiakseen itselleen oman toimeentulonsa ainekset. Sen vuoksi louhija reagoi kaivoksensa sulkemiseen paljon kiivaammin kuin oikeutettujen palkkavaatimusten torjumiseen. Kapitalisti (pääoman henkilöitymänä) ei ole "työnantaja". Hän ei osta työvoimaa sen vuoksi, että haluaa antaa työläiselle työtä, vaan sen vuoksi että hän tarvitsee tätä tuotantovälineisiin sijoitetun pääomansa arvon lisäämiseen. Sillä ainoastaan kun työläinen työskentelee kapitalistille kuuluvilla tuotantovälineillä, aikaansaadaan arvoa ja samalla myös lisäarvoa. Tästä lisäarvosta on kysymys kapitalistisessa tuotannossa. Sen tuotanto, sen suuruus määrää, mitä tuotetaan, miten paljon tuotetaan ja

paljonko työläisiä työllistetään jne. *Kapitalistisen tuotannon tavoitteena on pääoman lisääminen sekä yksityistapauksessa että yhteiskunnan mittasuhteissa.* Pyrkimyksestä olla sallimatta mitään, joka voisi vähäisimmässäkin määrin rajoittaa tätä tavoitteenasettelua, selittyvät suurpääoman ja sen jopa hallituksessa olevien poliittisten edustajien raivoisat hyökkäykset ammattiliittojen esittämiä yhtäläiseen määräämisoikeuteen (Mitbestimmung) tähtääviä vaatimuksia vastaan. Ei ole kunniaksi myöskään sosialidemokraattisen puolueen oikeistojohdolle, että sekin on tässä asiassa ammattiliitoista oikealla. Dortmundin puoluekokouksessa julistettiin sitova torjuva päätös sille, että "pistetään nokka yrittäjän päätöksentekoon". Liittohallituksen sosialidemokraattisten ministerien, ennen kaikkea talousministeri Schillerin kannanotot ja suhtautuminen todistavat, ettei tässä asiassa ole mikään muuttunut. Toisaalta he väistävät selvää kannanottoa, ja toisaalta he puuhailevat "ehdotuksia", joilla yhtäläinen määräämisoikeus vääréntyy mielikuvituksellisen "sosiaalisen kumppanuuden" apuneuvoksi. Missään tapauksessa ei Länsi-Saksan työväenluokka voi laskea saavansa heidän tukeaan taistellessaan aidon yhtäläismääräämisen puolesta.

Täysin mieletöntä on puhua yhdenvertaisista "sosiaalisista kumppaneista", jotka muka tarvitsevat toisiaan. Taloudellisesti ovat pääoman asemat työväenluokan asemiin nähden ylivoimaiset. Sen vastapainoksi työväenluokalla on tietoisuutensa, poliittinen järjestönsä, järjestynyt taistelunsa — joukkokokoukset, mielenosoitukset ja lakot — sekä luokkasolidaarisuutensa. Tämän kaiken lähtökohtana on lisäarvon taloudellisen kategorian yhteiskunnallisen luokkasisällön oikea tajuaminen.

Marxin käyttämät taloudelliset käsitteet eivät

heijasta pelkästään vastaavia luokkasuhteita, vaan niihin lyö leimansa samalla työväenluokan luokkakantaisuus. Ne eivät heijasta pelkästään jotakuta ilmiötä, vaan ilmaisevat kapitalistisen yhteiskunnan olemuksen: kapitalismissa vastakkain olevien perusluokkien, proletariaatin ja porvariston välisiä suhteita. Ne ovat tieteellisiä, koska ne ovat syntyisin kapitalistisen yhteiskunnan objektiivisten olojen erittelystä. Ne ovat puoluekantaisia, koska ne näyttävät työväenluokalle tietä porvariston mahdin kumoamiseen, uuteen yhteiskuntaan, jossa toinen ihminen ei riistä toista. Sen vuoksi marxilaisuus käyttääkin toisia kategorioita ja käsitteitä kuin porvarillinen tiede. Siihen viittasi Friedrich Engels alkulauseessaan "Pääoman" englanninkieliseen painokseen seuraavin sanoin: "On kuitenkin itsestään selvää, että sellaisen teorian, joka pitää nykyaikaista kapitalistista tuotantoa pelkkänä ohimenevänä vaiheena ihmiskunnan taloushistoriassa, täytyy käyttää muunlaista sanastoa kuin niiden kirjailijain, jotka pitävät tätä tuotantomuotoa ikuisena ja lopullisena."[1] Sellaiset porvarillisen taloustieteen käyttämät käsitteet kuin "rajahyöty", "markkinatalous", "tarpeidentyydytysyhteiskunta", "työnantaja" ja monet muut, ovat marxilais-leniniläiselle kansantaloustieteelle tuntemattomia ja myös käyttökelvottomia. Toisaalta on olemassa käsitteitä, joita käytetään sekä marxilaisessa että myös porvarillisessa yhteiskuntatieteessä, mutta kulloinkin sisällöltään täysin toisenlaisina, mikä tietenkin on ilmausta kulloisestakin luokkanäkökulmasta. Kun porvarilliset kansantalousmiehet puhuvat esimerkiksi voitosta, tällä käsitteellä heidän käyttämänään ei ole ylipäänsä mitään tekemistä riiston kanssa. Samoin ei "lisä-

[1] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 56.

arvonverolla" ole lainkaan kosketusta marxilaiseen taloudelliseen "lisäarvon" kategoriaan.

Historiallisen lähestymisen metodi

Marxilainen käsitys, että ihmisyhteiskunta on jatkuvassa kehityksen tilassa, merkitsee, että taloudellisia ongelmia lähestytään historiallisesti. "Pääomassaan" Marx aloittaa kapitalistisen yhteiskuntamuodostuman erittelyn *tavaran* erittelyllä, hän kehittää siitä *rahan ja sitten pääoman erittelyn.* Lenin vei kehitystä eteenpäin erittelemällä *monopolipääoman.* Tässä kehityskulussa yksinkertaisista mutkikkaisiin kategorioihin ilmenee marxilaisen tutkimusmetodin sisäinen logiikka. Siinä heijastuu ristiriidoissa tapahtuva ihmisten välisten taloudellisten suhteiden kehitys, ja osoitetaan välttämättömäksi muuttaa näitä suhteita ratkaisemalla kulloinkin kehittyvät ristiriidat.

Samalla tämä looginen kehitys vastaa oleellisilta osiltaan myös historiallista kehitystä, sillä rahaa edelsi yksinkertainen tavaranvaihto, ja pääoma saattoi muodostua vasta sen jälkeen, kun raha pääsi näyttelemään määräävää osaa ihmisyhteiskunnassa. Määrätyllä asteella kehittyi pääoma monopolipääomaksi, ja monopolipääoman herruuden myötä tuli vapaan kilpailun kapitalismista monopolistinen kapitalismi. Tällöin oli kapitalismi päässyt korkeimpaan ja viimeiseen vaiheeseensa. Siitä irtautuminen ja siirtyminen sosialismiin on muodostunut historialliseksi välttämättömyydeksi. Suuren sosialistisen lokakuun vallankumouksen jälkeen olemme eläneet aikakautta, jonka *pääsisältönä ja perustavana kehityslakina on siirtyminen kapitalismista sosialismiin.* Kapitalismi on vielä osassa maailmaa, mutta se on menossa alaspäin, se elää yleistä pulaansa. Sen olemus on pysynyt

samana, mutta sen olemassaolon edellytykset ovat muuttuneet ja muuttuvat edelleenkin sen vahingoksi — tässä on merkki sen vanhentuneisuudesta.

"Tämä 20. vuosisata on kapitalismin yleisen pulan ja kapitalistisen järjestelmän luhistumisen aikakautta, kahden maailmanjärjestelmän taistelun aikakautta, kansallisten ja demokraattisten vallankumousten aikakautta. Se on työväenluokan sosiaalisen vallankumouksen ja sosialistisen yhteiskuntajärjestyksen voiton aikakautta."[2]

Teorian edelleenkehittäminen

Marxilainen tapa perehtyä taloudellisiin kysymyksiin ei edellytä pelkästään teorian ja käytännön välitöntä yhdistämistä, vaan pakottaa myös *yhteiskunnallisten muutosten täsmälliseen erittelemiseen,* pakottaa tiedostamaan *uudet* yhteiskunnalliset olosuhteet ja täten pohtimaan, mikä vaikutus niillä on jo tiedostettujen taloudellisten lakien toteutumistapaan.

Tämä vaatii alituisesti kehittämään edelleen itse teoriaa. Karl Marx ja Friedrich Engels eivät pitäneet marxilaista teoriaa milloinkaan umpeutuneena kokonaisuutena. He rikastivat sitä alituisesti uusilla tiedoilla. Heidän kuolemansa jälkeen V. I. Lenin kävi käsiksi sillä välin tapahtunutta yhteiskunnallista kehitystä vastaaviin uusiin perustavanluontoisiin tietoihin ja kehitti siten nerokkaalla tavalla teoriaa edelleen. "Leninin suorittama imperialismin erittely kirjassa 'Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena' ja muissa teoksissa on K. Marxin 'Pääoman' ajatusten välitöntä jatkoa

[2] Walter Ulbricht: Festigen wir die Einheit der internationalen kommunistischen und Arbeiterbewegung, stärken wir den Internationalismus! Berlin 1969, s. 5.

ja kehittelyä."[3] Kun työväenluokan marxilais-leniniläiset puolueet muodostuivat ja kehittyivät, tuli pohja yhä laajemmaksi teorian luovalle edelleen kehittämiselle, mikä kuvastuu kommunististen ja työväenpuolueiden, ennen kaikkea NKP:n päätöksissä.

Myös Saksan sosialistinen yhtenäisyyspuolue on antanut suuren panoksen teorian luovaan edelleen kehittämiseen. Täydellä syyllä voimme todeta tarkastellessamme SDT:n kansalaisten SSYP:n johdolla aikaansaamia suorituksia: "Ne ovat tulosta marxismi-leninismin luovasta soveltamisesta meidän maamme konkreettisiin olosuhteisiin Saksan sosialistisen yhtenäisyyspuolueen määrätietoisen politiikan avulla. Taistelussa kansan perusetujen toteuttamisen puolesta se on keskuskomiteansa johdolla päässyt suuriin taloudellisiin saavutuksiin ja rikastanut arvokkain panoksin marxismi-leninismin aarreaittaa."[4]

Toisin kuin porvarillisessa taloustieteessä, marxismi-leninismille on kaikki dogmatismi vierasta. Tarve kehittää alituisesti eteenpäin teoreettisia tietoja karkottaa pitäytymisen yhteiskuntakehityksen tietyistä puolista kerran annettuun arvioon, kun ne olosuhteet jotka ovat tämän arvion pohjana ovat muuttuneet. Se joka luulee voivansa kieltää yhteiskunnallisen kehityksen ja pitää pinttyneesti kiinni kauan sitten ohitetusta arviosta edelleenkin, käyttäytyy dogmaattisesti ja siten epämarxilaisesti. Kukaan niistä, jotka yrittävät todistella kehityksen kulkeneen mukana aivan toisin kuin Marx on olettanut tai sitten marxilaisuuden vastahankkimien tietojen olevan vastakkaisia Marxin teoriassaan esittämille, ei ole käsittänyt tätä perustavanluonteista asennoitumista. Ihmiskunnan historiassa ei ole muuta sellaista teoriaa, sellaista maailmankatsomusta, jolla olisi marxilaisuudelle ominainen voima. *Karl Marxin teoriasta on mitä vakavimmassa mielessä muodostunut aineellinen voima, koska se on vallannut joukot.* Hänen oppinsa oikeus ja totuus panevat sadat tuhannet työtätekevät koko maailmassa astumaan Marxin osoittamaa tietä. Käyttämällä hänen vallankumouksellisia teoreettisia tietojaan yhteiskunnallisen käytäntönsä hyväksi he muotoavat ihmiskunnalle uutta, onnellista tulevaisuutta.

Aineisto: Karl Marx, "Pääoma", Ensimmäinen osa. Alkulause ensimmäiseen painokseen. Loppusanat toiseen painokseen.

---

3 "Vladimir Iljitš Leninin syntymän 100-vuotispäiväksi". Neuvostoliiton kommunistisen puolueen keskuskomitean teesit. Kts. "Sosialismin teoria ja käytäntö". no 1—2/1970, APN, Helsinki, ss. 8—9.

4 Aufruf zum 50. Jahrestag der Grossen Sozialistischen Oktoberrevolution. Neues Deutschland, 22. 1. 1967, s. 2.

Toinen luku

PALKKATYÖ JA PÄÄOMA

I. "Markkinatalous" ja tavaroiden yksityistuotanto

Karl Marx aloittaa kapitalistisen tuotantotavan tutkimisen toteamalla, että kapitalistisessa yhteiskunnassa varallisuus ilmenee "valtavana tavarajoukkona."[1] Hän lähtee kapitalismissa yleisimmin, miljoonia kertoja toistuvasta ilmiöstä, että kaikkea voi ostaa ja myydä, kaikella on hinta.

Ainoastaan kapitalistiselle tuotantotavalle ominaisessa asianlaidassa, että *kaikesta* tulee tavaraa ja kapitalismi siten merkitsee yksityisen tavarantuotannon korkeinta vaihetta, ei ole tähän mennessä tapahtunut mitään muutosta kapitalistisissa maissa, ei myöskään Länsi-Saksan liittotasavallassa. Tätä eivät "länsimaiden vapauden" puoltajat voi sivuuttaa, vaikka he tekevätkin parhaansa salaillakseen kapitalismin olemusta. Vaikka toiset puhuvat "kansankapitalismista", toiset "sosiaalisesta markkinataloudesta", "nykyaikaisesta teollisuusyhteiskunnasta", "muotoillusta", "avoimesta", "varttuneesta", "suuresta" yhteiskunnasta tai "palveluyhteiskunnasta", kaikki he korostavat "markkinatalouden" välttämättömyyttä yhteiskunnallisten suhteiden pohjana. "Markkinatalousperiaatteiden" asian ajaminen on heille kaikki kaikessa. Sellaiset käsitteet kuin "asuntomarkkinat", "työmark-

---

1 "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 67.

kinat", "avioliittomarkkinat" ja muut sen kaltaiset ovat heille itsestään ymmärrettäviä. Jopa "suurten selkkausten avoimia markkinoita" on talousministeri Schiller kaivannut.

Mitä erilaisimmat porvarilliset markkinateoreetikot lähtevät siitä, että avaimen talouskehityksen ymmärtämiseen tarjoavat markkinasuhteet, se on, työn tuotteiden vaihto, niiden osto ja myynti. He eivät halua tietää mitään jo yli sadan vuoden takaisesta ja Marxin "Pääomassa" täsmällisesti todistamasta seikasta, että vaihdon ja siten myös markkinoiden välttämättömyys on ainoastaan ilmaus määrätyistä tuotantosuhteista, määrätyistä historiallisesti syntyneistä *yhteiskunnallisista suhteista aineellisen tuotannon piirissä.* Siksi Marx ei puhukaan "markkinataloudesta", vaan *"tavarantuotannosta".*

Tavarantuotanto

Aineellinen tuotanto on ihmisyhteiskunnan olemassaolon perusta. Tyydyttääkseen yksilölliset ja yhteiskunnalliset tarpeensa ihmisten on tuotettava hyödykkeitä eli käyttöarvoja. Yksityisessä tavarantuotannossakin tuotetaan käyttöarvoja, mutta ne tuotetaan tavaroiksi. Se että ihmistyön tuotteet tuotetaan tavaroina ei ole luonnon sanelema ja siten näiden tuotteiden "ikuinen" ominaisuus eikä liioin joidenkin "markkinapoliitikkojen" keksintöä. Yksityisen tavarantuotannon historiallinen välttämättömyys ja tuon tuotannon kehitys muodostuu pakostakin tuloksena *yhteiskunnallisen työnjaon* kehittymisestä ja *tuotantovälineiden yksityisomistuksesta.**

* Tässä on kysymys vain ***yksityisestä*** tavarantuotannosta, joka pääsee korkeimmalle kehittymään kapitalismissa. Tässä ei käsitellä ***sosialistisen*** tavarantuotannon kysymyksiä. Sen syyt ja taloudellisten lakien toteuttamistapa eroavat perusteellisesti kapitalistisesta tavarantuotannosta.

Yhteiskunnallisen työnjaon seurauksena jokainen tuottaja valmistaa käyttöarvoja toiselle, yhteiskunnalle. Koska hän on tuotantovälineiden yksityisomistaja, hän on myös tuottamiensa esineiden yksityisomistaja. Toisaalta taas ne esineet, joita hän tarvitsee elääkseen ja jatkaakseen tuotantoaan, valmistaa joku toinen tuottaja, ne ovat toisen tuottajan yksityisomaisuutta. Jokaisen tuottajan on sen vuoksi pakko vaihtaa toisen kanssa yksityisen työnsä tuotteet, ostaa ja myydä ne. Tämä yhteiskunnallisista suhteista kasvanut välttämättömyys tekee ihmistyön tuotteista *tavaroita,* joiden on oltava *käyttöarvoja muille* ja *vaihtokelpoisia.* "Ainoastaan itsenäisten ja *toisistaan riippumattomien yksityistöiden* tuotteet joutuvat *tavaroina* vastatusten."[2] Kun nyt nykyisen kapitalismin puolustajat ovat ryhtyneet palvomaan "markkinataloutta", he eivät sillä sano mitään muuta kuin myöntävänsä kyllä jatkuvasti etenevän yhteiskunnallisen työnjaon välttämättömyyden, mutta taittavansa samalla peistä tuotantovälineiden yksityisomistuksen säilyttämisen puolesta. He kiistävät välttämättömyyden muuttaa omistussuhteita, vaikka *alun perin omaan työhön perustuva tavarantuottajien yksityisomistus on muuttunut jo vallan suurimmalta osaltaan kapitalistiseksi omistukseksi.* Ja sen lisäksi nykyisin on päiväjärjestyksessä välttämättömyys siirtyä tuotantovälineiden yhteiskunnalliseen omistukseen. Sosialistisissa maissa ja eräissä nuorissa kansallisvaltioissa osoittaa yhteiskunnallinen käytäntö, ettei tavarantuo-

[2] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 73.

tannon kehittymiselle välttämättömän yhteiskunnallisen työnjaon muodostumisen tarvitse nykyoloissa enää väistämättä johtaa kapitalistiseen tavarantuotantoon.

Tavara

Tavara on ihmistyön tuote, jolla on oltava rinnan sen ominaisuuden kanssa, että sillä on käyttöarvo, myös se ominaisuus, että *se on vaihtoarvo.* Tämä vaihtoarvo esiintyy nykyisin säännöllisesti hinnan muodossa. Se seikka, että porvarillisessa talousopissa pidetään sangen usein hintoja ja niiden liikuntaa tärkeimpänä talouskehityksessä, vahvistaa Karl Marxin esittämän toteamuksen, että kapitalismissa — kuten ylipäänsä yksityisessä tavarantuotannossa — käyttöarvot esiintyvät vaihtoarvon aineellisina kantajina.[3] Kuitenkin vaihtoarvo — ja siten myös hinta — on vain ilmaus sille *suhteelle, jossa kaksi tavaraa vaihdetaan keskenään.* Pohjana tälle vaihtosuhteelle on kunkin tavaran *arvo.* "Se yhteinen, mikä tavaran vaihtosuhteessa tahi vaihtoarvossa esiintyy, on siis sen arvo."[4]

Käyttöarvo ja arvo

Yhteistä kaikille tavaroille on, että ne ovat *ihmistyön tuotteita.* Niihin sisältyvän työn ruumiistumina ne ovat arvoja. Tavarantuottajan työ luo siis samanaikaisesti käytöarvoa ja arvoa, jotka ykseytenä merkitsevät tavaraa. Tämän seikan tunsi jo Marx. Karl Marxin suuri keksintö olikin sitten se, että paitsi tavaralla, myös tavaraa tuottavalla

---

[3] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 68.

[4] "Pääoma", osa, Helsinki 1948, s. 70.

työllä on kaksinainen luonne. Se on samanaikaisesti konkreettista ja abstraktista työtä. Käyttöarvoja voi tietenkin luoda vain erityisen, konkreettisesti määriteltävän työn avulla. Auton aikaansaamiseen tarvitaan toisia työneuvoja ja muita tuotantovälineitä kuin leivän tuottamiseen. Konkreettiset työt eroavat toisistaan, ne eivät ole verrattavissa toisiinsa. Tällöin lisääntyy konkreettisen eli hyödyllisen työn moninaisuus työnjaon ja sen edellyttämän erikoistumisen myötä. "Käyttöarvot eivät voi *tavaroina* joutua vastatusten, ellei niissä ole laadultaan eriävää hyödyllistä työtä."[5]

Abstraktinen työ

Kaikesta eroavuudestaan huolimatta on kunkin tavarantuottajan työssä kuitenkin jotain yhteistä: se on *ihmisen työvoiman uhraus* (Verausgabung). Viilarin, puusepän, räätälin tai leipurin konkreettisen työn erilaisuus merkitsee vain eri muotoa ihmisen työvoiman uhraukselle. Karl Marx kiinnitti huomiota siihen, että kapitalismin vallitessa työläisen on usein pakko tehdä tänään tätä ja huomenna täysin toisenlaista työtä. Mutta aina se on kuitenkin saman työvoiman uhraus, vaikka hän kenties tänään seisoo porakoneen ääressä ja huomenna on tehtävä ehkä kuljetustöitä. Jos jätetään huomiotta se konkreettinen muoto, jossa työ suoritetaan, jää jäljelle jokaiselle työlle yhteinen: *mutkaton ihmisen työvoimanuhraus, abstraktinen työ.*

Yksityisessä tavarantuotannossa ovat tavarat toisistaan riippumatta suoritettujen yksityistöiden tuotteita. Kaikki nämä työt yhdessä muodostavat yhteiskunnallisen kokonaistyön, joka voidaan kä-

---

[5] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 73.

sittää vain abstraktiksi työksi. Kunkin tavarantuottajan työ on nimenomaan määrätty *osa tätä abstraktista yhteiskunnallista kokonaistyötä.* Toisin sanottuna: kulloisenkin tavarantuottajan konkreettinen yksityistyö on samanaikaisesti ihmisen työvoiman uhraus ja siten muitta mutkitta osa tavaraa tuottavan yhteiskunnan kokonaispuitteissa suoritettavasta työstä. Tässä muodossa, *abstraktisena työnä,* tavarantuottajan työnä yleensä, se muodostaa *tavaran arvon.*[6]

Havaittuaan tavaraa tuottavan työn kaksoisluonteen saattoi Karl Marx todistaa, että perussyy niihin moniin ristiriitoihin ja selkkauksiin, jotka tähän päivään asti ovat aiheuttaneet monille porvarillisille kansantalousmiehille paljon päänvaivaa, on löydettävissä yksityiselle tavarantuotannolle ominaisesta *ristiriidasta yksityisen ja yhteiskunnallisen työn välillä.* Tavarantuottajan yksityinen työ on loppujen lopuksi samanaikaisesti yhteiskunnallista työtä. Hänen tuotantonsa on yksityistä, yhteiskunnasta eristynyttä. Hän ratkaisee oman harkintansa mukaan mitä hän tuottaa — tai antaa tuottaa, jos hän on kapitalisti — ja uskoo ehdottomasti olevansa "itsenäinen", "vapaa" ja "riippumaton". Mutta ei hän toki tuota itselleen, vaan toisille, yhteiskunnalle. Hänen tuotannollaan on hänelle itselleen ylipäänsä vain silloin mieltä, kun hän voi myydä tavaransa, so., jos hänen yksityinen työnsä tunnustetaan yhteiskunnalliseksi työksi.

Myöskään *arvon suuruuden* (Wertgrösse) määräytyminen ei riipu kunkin tavarantuottajan tarvitsemasta työajasta, vaan *yhteiskunnallisesti välttämättömästä työajasta.* "Yhteiskunnallisesti välttämätön työaika on työaika, joka vaaditaan jonkin käyttöarvon synnyttämiseen vallitsevilla yhteiskunnallis-normaaleilla tuotantoehdoilla ja yhteiskunnallisesti keskimääräisellä työtaidolla ja teholla."[7]

Tämä työn yhteiskunnallinen luonne pysyy tuotantoprosessin aikana kätkössä. Se käy havaittavaksi vasta vaihtoprosessissa. Vasta markkinoilla ilmenee, onko tavarantuottajan yksityinen työ tosiasiassa ollut yhteiskunnalle välttämätöntä, voiko hän myydä tavaransa vai ei, ja minkä hinnan hän siitä saa. Ei siis ole sattuma, että porvarilliset talousmiehet askaroivat niin voimaperäisesti markkinasuhteiden parissa. Mutta koska he rajoittuvat markkinasuhteissa ilmeneviin ristiriitoihin, he eivät tiedosta sitä että tällöin ovat kyseessä sen yksityisen ja yhteiskunnallisen työn välisen ristiriidan esiintymismuodot, joka on olemassa jo tuotannossa. Vaihdettaessa tavaroita arvoonsa asetetaan yhtä suureksi niiden tuottamiseen tarvittava yhteiskunnallinen työaika. "Arvoina ovat kaikki tavarat vain tietty määrä *kokoonjuoksettunutta työaikaa.*"[8] Tästä seuraa, ettei tavaran arvo voi olla kiinteä suure, vaan se muuttuu samalla kuin tuotannon ehdot muuttuvat. Jos työn tuottavuuden kohotessa tavaran valmistamiseen tarvittava työaika käy lyhyemmäksi, niin tämän tavaran arvo laskee niin ikään.[9]

Vaihtoarvo

Mutta arvo ei ole näkyvissä, eivätkä myöskään sen muutokset. Arvo ilmenee vain vaihtoarvona,

6 "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 72 jne.

7 "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 71.

8 "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 71.

9 "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 72.

määrällisenä suhteena, jossa toiset käyttöarvot vaihtuvat toisia käyttöarvoja vastaan. Näkyvä vaihtoarvo on siis todellisuudessa eräs suhde, kahden tavaran arvon suhde. Tällöin ei ole muitta mutkitta kysymys elottomien olioiden välisestä suhteesta, kuten asia porvarillisessa taloustieteessä tuon tuostakin esitetään, vaan *esineellisen peitteen alle kätkeytyneestä tavarantuottajien välisestä yhteiskunnallisesta suhteesta.*

Vaihtoarvon muutokset ovat tietenkin näkyviä. Mutta nämä muutokset pohjautuvat *kummankin* tavaran arvonmuutoksiin. Siksi vaihtoarvon muutos ei anna mitään tietoa tämän muutoksen todellisesta syystä. Täten yhteiskunnallisten riippuvuuksien objektiivisesti vallitseva piilevyys vahvistuu yhä, kun *arvo ilmaistaan rahassa,* ja siten se tulee näkyviin *hintana.*

Hinta ilmaisee tavaran arvonsuuruuden rahassa, mutta se ei samaistu tähän arvonsuuruuteen. Hintojen liikuntaan vaikuttavat myös tekijät, jotka voidaan selittää vain markkinasuhteista johtuviksi ja joiden yhteys tuotantosuhteisiin ei ole ilman muuta osoitettavissa. Niinpä kysynnän ja tarjonnan alinomaa vaihteleva suhde vie siihen, että hinta kohoaa arvon yläpuolelle tai laskee arvon alapuolelle. Lisäksi lakkaa hinta monessa tapauksessa kokonaan olemasta arvon ilmaus. Asiat, jotka eivät taloudellisessa mielessä ole tavaroita, sellaiset kuin kunnia, omatunto, oikeudet, etuoikeudet sekä myös Kuussa oleva tonttimaa, saattavat omata hinnan ja saada siten tavaran muodon ilman että niissä piilee hituistakaan arvoa. Tai ajatellaanpa harvinaisista postimerkeistä, taideteoksista tai muista esineistä maksettuja keräilijähintoja, joilla ei ole mitään tekemistä yhteiskunnallisesti välttämättömän työajan kanssa.

Kapitalismissa, yksityisen tavarantuotannon korkeimmalla kehitysasteella on tosiasiallisesti olemassa tavaroita, joiden hinnat voi selittää vain markkinasuhteiden pohjalta. Se on nimenomaan mahdollista vain sellaisen tuotantotavan vallitessa, jossa yhteiskunnallisen työnjaon ja tuotantovälineiden yksityisomistuksen seurauksena yhteiskunnan aineellisen olemassaolon edellytyksinä välttämättömät käyttöarvot on tuotettava tavaroina. Ellei tavarantuotantoa olisi, ei myöskään olisi silloin tavaroita, rahaa, hintoja, ei ostoa eikä myyntiä, ei markkinoita.*

Arvolaki

Tavarantuotannon tärkein taloudellinen laki on *arvolaki.* Tämä taloudellinen laki ja sen vaikutus ei ole aina yhtäläinen, vaan saa muuntumia, jotka ovat peräisin muuttuneista yhteiskunnallisista olosuhteista. Tämä ei suinkaan poista sen yleispätevyyttä tavarantuotannon suhteen.

Tavarantuotanto kehittyy yhteiskunnallisen työnjaon mukana. Tähän yhdistyvä töiden tai työntuotteiden vaihdon välttämättömyys vaatii enenevässä määrin kaikkien tavarantuottajien työn toisiinsa niveltämistä. Mutta yksityisomistuksen oloissa on tuotannon yhteiskunnallinen suunnittelu mahdotonta. Yksityisten tuottajien ja heidän työnsä yhteiskuntasidonnaisuus saa ilmauksensa vain arvossa. Tavarantuotannon sääntelevä periaate on siinä, että yhtäläiset arvot vaihdetaan toisiinsa. "Tavaran

* Tämä kirjasen puitteissa ei voida puuttua siihen, että imperialismin vallitessa muutkin tekijät vaikuttavat hinnanmuodostukseen. Esim. se hintojen valtiomonopolistinen manipulointi, jonka tarkoituksena on kansantulon uudelleen jako (lainsäädäntö, välilliset verot, inflaatio) tai monopolihinnat, joissa tuotannon ulkopuoliset tekijät esittävät suurta osaa.

arvo on samassa suhteessa jokaisen muun tavaran arvoon kuin edellisen tuottamiseen välttämätön työaika jälkimmäisen tuottamiseen välttämättömään työaikaan."[10] Tässä on arvolain *yleisin* sisältö riippumatta siitä, missä muodossa ja missä olosuhteissa tämä laki toteutuu.

Toisistaan riippumatta tuottavien tavarantuottajien keskinäinen riippuvuus antaa tietää itsestään vasta tapahtuneen tuotannon *jälkeen*, markkinoilla. Mutta siellä eivät ostajat ja myyjät ole tekemisissä heille näkymättömän arvon, vaan hinnan kanssa joka poikkeaa arvosta ylä- tai alapuolelle. Juuri tämä hintojen poikkeaminen arvosta, mikä voi mennä niin pitkälle, että tavara jää myymättä, tekee yksityiselle tavarantuottajalle selväksi häikäilemättömällä kirkkaudella, tunnustetaanko ja missä määrin hänen yksityistyönsä yhteiskunnallisesti välttämättömäksi. Häviöön joutumisen uhalla hänen on pakko muuttaa tuotantoaan. Niin toteutuu arvolaki väkivaltaisesti eräänä *tavarantuotantoa säätelevänä taloudellisena lakina* ihmisten selän takana. Karl Marx huomautti painokkaasti, ettei ole kyseessä poikkeus tai puutteellisuus, vaan että tämä vastaa aivan täysin tuotantotapaa, "jonka vallitessa sääntö toteutuu ainoastaan säännöttömyyden sokeasti toimivana keskimääräislakina".[11]

Arvolain vaikutuksesta tapahtuu yksityisomistukseen perustuvassa tavarantuotannossa yhteiskunnallisen tuotannon sääntelyä, joka toteutuu valtoimesti, tavarantuottajan selän takana ja vaikuttaa osittain suoranaisesti häntä vastaan. Tämä sääntely ajaa asiansa selkkausten, arvojen joukkomittaisen tuhoamisen, pulien, rappion ja työttömyyden välityksellä.

[10] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 71.

[11] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 124.

Samanaikaisesti arvolaki pakottaa kehittämään tuotantovoimia edelleen, kohottamaan työn tuottavuutta. Mutta tämä kehittäminen on sekasortoista, se tapahtuu monien tavarantuottajien häviöön joutumisen kustannuksella ja vie pakostakin niiden väliseen etäännyttävään eriytymiseen.

Yksityiset tavarantuottajat eivät hallitse omia taloudellisia suhteitaan, hallitse taloudellisia lakeja, vaan heitä hallitsevat taloudelliset lait. "Heidän omalla yhteiskunnallisella liikkeellään on heille olioiden liikkeen muoto, ja he ovat näiden olioiden valvonnan alaisina sensijaan, että he kontrolloisivat niitä."[12]

Arvolain välityksellä valtoimenaan tapahtuva yksityisten, toisistaan riippumatta työskentelevien tuottajien yhteiskunnallisen tuotannon sääntely on pitkän kehityksen tulos. Kului vuosituhansia, kunnes yksittäisestä, satunnaisesta työntuotteiden vaihdosta kehittyi rahan välittämä tavarankiertokulku. Myös raha syntyi ja kehittyi vasta tavarantuotannon kehityksen ja moninaistumisen mukana. Kun vielä raamatussa tuomittiin tanssiminen kultaisen vasikan ympärillä kirotuksi turmelukseksi, niin tänään on raha kaikkien jumalten jumala. Sanonta "raha hallitsee maailmaa" luonnehtii asiaintilaa, joka vastaa kapitalistista tavarantuotantoa yksityisen tavarantuotannon korkeimpana muotona.

Aineisto: Karl Marx, "Pääoma", I osa, luvut 1–3.

[12] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 102.

II. Kapitalistinen tuotanto edellyttää, etteivät työläiset omista tuotantovälineitä

Muutama vuosi sitten valitettiin eräässä "Industriekurierin" kirjoituksessa, ettei kukaan enää halua tietää mitään "kapitalismista" ja opiskelija joka jäljentää vanhasta kansantaloustieteen oppikirjasta tämän sanan, saa läksytyksen professoriltaan. Toistaiseksi ei tässä asiassa ole paljonkaan muuttunut, sillä puhumista kapitalismista talousjärjestyksenä vältetään mahdollisuuksien mukaan sekä Länsi-Saksassa että muissakin kapitalismin maissa. Tuomiotaan ei tosin ole saanut suinkaan kapitalistinen yhteiskuntajärjestys, vaan vain sen nimi, vain käsite, jota yritetään turhaan korvata muilla sanoilla. Sitäkin enemmän kyllä kirjoitetaan pääomasta, mutta tällöinkin puhutaan "pääoman historiallisesta maineettomuudesta". "Tämän käsitteen yllä lepää Karl Marxin varjo."[1] Tämä erään länsisaksalaisen professorin valitushuuto luonnehtii sekä tilannetta kapitalismin puoltajien keskuudessa että heidän luokka-asenteestaan johtuvaa typeryyttä, joka pakottaa heidät kääntämään asiat ylösalaisin. Miten kernaasti he haluaisivatkaan pääomasuhteiden vajoavan uudelleen mystilliseen, kaikenkattavaan hämäryyteen, jonka

[1] Eigentum und Eigentümer in unserer Gesellschaftsordnung, Köln 1960, s. 110.

Karl Marx on kapitalistista tuotantotapaa koskevalla erittelyllään puhkaissut. Ei Karl Marxin varjo suinkaan ole heille hankala, vaan he pelkäävät kirkasta valoa, jonka Marx toi vallinneeseen pimeyteen. Lisäarvo-opissaan hän osoitti, että pääoman olemassaolo ja lisääntyminen on mahdollista ainoastaan työläisten riiston pohjalta, että pääoma ja työläisistä puserrettu lisäarvo kuuluvat erottamattomasti yhteen. Mutta juuri sen todistaminen, että kapitalistinen yhteiskunta on *riistäjäyhteiskunta* eikä voi milloinkaan olla muuta, ei sovi mitenkään niiden ihmisten piirustuksiin, jotka haluaisivat pysäyttää historian pyörän liikevoittojensa ja herruutensa turvaamiseksi.

Rahan muuttuminen pääomaksi

Kapitalismi on tavarantuotantoa, mutta kuitenkin tavarantuotannon erityismuoto, jota ei luonnehdi pelkästään se, että kaikkea voi ostaa ja myydä. Marx puhui kapitalismista ja kapitalistisesta tavarantuotannosta siksi, että *tuotantovälineiden kapitalistinen omistus* on tämän yhteiskuntajärjestyksen luonteen ratkaiseva tunnusmerkki. Hänen kirjansa toisessa osastossa osoitetaan, miten kapitalismi kehittyy, kun raha, joka itse on tavarantuotannon historiallinen aikaansaannos, muuttuu pääomaksi. "Yhä vieläkin jokainen uusi pääoma tulee ensi aluksi rahana näyttämälle, so. markkinoille, tavara-, työ- tahi rahamarkkinoille, rahana, joka tiettyjen prosessien kautta on muuttuva pääomaksi."[2]

Pääomaksi muuttunut raha on jotakin aivan muuta kuin raha yleensä. Se joka sijoittaa rahansa pääomaksi, odottaa saavansa takaisin *enemmän*

[2] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, ss.161—162.

rahaa. Pääomaksi muuttuneen rahan on lisäännyttävä. Kun esim. tavaran kiertokulussa — ostettaessa ja myytäessä tavaraa — raha on ainoastaan tarkoituksenmukainen apuneuvo, niin rahan kiertäessä pääomana muodostuu kierrosta itsetarkoitus. Pääoman lisääntyminen ei ole ainutkertainen, vaan alituiseen toistuva seikka, sillä vain alituiseen toistuvan liikkeensä välityksellä se pysyy pääomana. "Pääoman liike on siis rajaton."[3]

Kapitalistinen omistus eroaa perin pohjin muunlaisista yksityisistä omistuksista. Se on pääomaa, siis arvo, jonka on alituisesti lisäännyttävä. Tätä seikkaa eivät kiistä kapitalistisetkaan ideologit, he kieltävät vain sen, että tässä on kyseessä historiallisesti syntynyt ja historian määräämä omistuksen muoto. Pääoman olemassaolon oikeuden ikuisuuden todistamisessa turvaudutaan moraalisiin, eettisiin ja uskonnollisiinkin syihin. "Jumalan tahdon mukaisesti ei pääoma ole mikään levossa oleva suure, vaan aina liikkeessä. Siihen liittyy sen vuoksi oikeus ja velvollisuus lisääntymiseen, pääomanomistuksen nostamiseen."[4] Näin kirjoittaa eräs evankelisen sosiaalietiikan professori. Hän esittää tällöin pääomanomistuksen lisäämisen tietyllä tavalla uskonnolliseksi velvollisuudeksi, mutta jättää hyväntahtoisesti sanomatta, *mistä* tämä lisä pääomaan tulee.

Kullakin kapitalistilla on tietenkin monia mahdollisuuksia lisätä pääomaansa rosvoamalla, varastamalla, havittelulla tai petoksella. Ennen kaikkea monopolipääoma on kehittänyt mestaruuteen

[3] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 166.

[4] Walter Kunneth: Rechte und Pflichten des Kapitaleigentümers nach der evangelischen Soziallehre. Kts. Eigentum und Eigentümer in unserer Gesellschaftsordnung, s. 116.

asti taidon rosvota koko kansaa taloudellisen mahtinsa pohjalta ja valtiokoneiston avustuksella. Mutta täten ei voi selittää, miksi pääoma suurenee yhteiskunnan mitassa. Sillä mainittujen mahdollisuuksien käyttämisessähän on toki aina kysymys siitä, että mitä joku hankkii, se häviää jostakin toisaalta.

Kun on kysymys arvon lisääntymisestä, on pääomaan sisällytettävä ehdottomasti sellainen *tavara*, jota kuluttamalla aikaansaadaan arvoa, *joka siis itse on arvon lähde*. Sellainen voi olla vain työläisen työvoima eli työkyky. "*Työvoimalla* eli *työkyvyllä* tarkoitamme kaikkia niitä ruumiillisia ja henkisiä kykyjä yhteensä, jotka ihmisellä ovat ruumiillisessa olemuksessaan, elävässä persoonallisuudessaan, ja jotka hän panee liikkeelle joka kerta, kun hän tuottaa jonkinlaisia käyttöarvoja."[5] Rahan muuttuminen pääomaksi edellyttää, että *itse työvoimasta on tullut tavara*, joka sen omistajan, työläisen, täytyy myydä.

Työvoima tavarana

Kun yksinkertaisessa tavarantuotannossa itse tuottaja on tuotantovälineiden omistaja, ja hänen luomansa tuotekin sen vuoksi kuuluu hänelle itselleen, niin kapitalistisessa tavarantuotannossa taas tulee itse työvoimasta tavara. Tämä vaatii, ettei työläinen saa työvoiman omistajana minkäänlaista omistusta tuotantovälineisiin ja ettei hänellä ole mitään muuta myytävää kuin juuri hänen työvoimansa. Hänen tuotantovälineitä omistamattomana valmistamansa tuote ei kuulu hänelle, vaan sille, joka on ostanut hänen työvoimansa, tuotantovälineiden yksityisomistajalle, kapitalistille.

[5] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 179.

Sen vuoksi on — kuten Marx "Pääomassa" osoitti — kapitalistiselle tuotantotavalle perustavanluonteisina yhteiskunnallisina edellytyksinä: tuotantovälineiden *kapitalistinen omistus* ja kaksinaisessa mielessä "vapaa palkkatyöläinen". Koska hän ei omaa minkäänlaista omistusta tuotantovälineisiin — joita ilman kukaan ei voi tehdä työtä — koska hän tämän takia on "vapaa" tuotantovälineistä, on hänen elääkseen myytävä työvoimansa. Hänen on oltava myös vapaa antamaan työvoimansa käytettäväksi voidakseen myydä sen. Sitä hän ei voisi tehdä, jos hän kuuluisi jollekin herralle orjana taikka maaorjana. Tästä syystä oli maaorjuuden kumoaminen yksi tärkeimpiä porvarillisen vallankumouksen vaatimuksia.

Kapitalistinen omistus edellyttää niin muodoin, ettei työläisillä ole minkäänlaista omistusta tuotantovälineisiin ja että heidän sen vuoksi on myytävä työvoimansa. Mutta koska, kuten Marx todisti ja kapitalismin puolustajienkin on myönnettävä, pääoman täytyy alituiseen lisääntyä, sisältyy tähän pakostakin omistuksen puutteen laajeneminen koskemaan yhä suurempaa väestönosaa. Tämän taloudellisesta kehityksestä johtuvan asiaintilan jättävät ne henkilöt tietoisesti mainitsematta, jotka kehottavat ristiretkeen yksityisomistuksen puolustamiseksi, koska se muka on ainoana edellytyksenä persoonallisuuden kehitykselle, vapaudelle jne. Täten he sivuuttavat sen heille epämiellyttävän tosiseikan, etteivät nuo oletetut etuudet voi koskaan olla voimassa kaikkiin ihmisiin nähden, koska heidän todellisuudessa puolustamansa pääoma ei yksinkertaisesti voi olla olemassa ilman työläisiä, joiden täytyy myydä työvoimansa.

Nykyisin, kun nopeasti eteenpäin menevän sosialistisen maailmanjärjestelmän olemassaolo osoittaa käytännössä tuotantovälineiden yksityisomistuksen luulotellun "luonnonmukaisuuden" vievän mielettömyyksiin, on omistuskysymyksestä muodostunut suurpääomalle päivänpolttava. Se pätee mm. Länsi-Saksan monopolipääomaan, joka joutuu vertailun kohteeksi rinnan sosialistisessa Saksan demokraattisessa tasavallassa muodostetun kansanomistuksen kanssa.

Voidakseen vastustaa yhä selvemmäksi käyvää välttämättömyyttä muuttaa kapitalistinen omistus yhteiskunnalliseksi omistukseksi kapitalismin puolustajat esittävät yhteiskunnallisen omistuksen kommunistien väen vängällä määräämän kehityksen tulokseksi. Sen tarkoitusperinä ovat muka vain pakkovallan ylläpitäminen ja siihen liittyvä henkilökohtaisten vapauksien kovakätinen rajoittaminen. Yksityisomistus sitä vastoin on muka "takeena vapaudelle ja ihmisarvolle". He ennustelevat, että yksityisomistuksen poistaminen "johtaisi paitsi taloudellisen, myös poliittisen, sotilaallisen ja propagandamahdin keräytymiseen pienen yläkerroksen käsiin".[6]

Sellainen vallan keriytyminen pienen yläkerroksen käsiin on äärettömän vaarallista koko kansalle. Sen ovat kaikkien kehittyneiden kapitalististen maiden työtätekevät omissa nahoissaan kokeneet tällä vuosisadalla ja varsinkin Saksassa ja Saksan liittotasavallassa. Tällaisella ei kuitenkaan ole mitään tekemistä sosialismin kanssa, vaan tämä mahdinkeskitys on ollut vain siten mahdollinen, että yksityistä monopoliomistusta *ei* ole kumottu. Kuluneiden 20 vuoden aikana on monopolien mahti pantu pystyyn "läntisessä" maailmassa. USA:ssa hallitsevat 200 perhettä, Ranskassa 300 perhettä ja

---

[6] Joseph Höffner: Eigentumstrennung als Ziel der Sozialpolitik. Kts. Eigentum und Eigentümer in unserer Gesellschaftsordnung, s. 34.

Länsi-Saksassa 100 perhettä taloutta ja politiikkaa. "Siellä ja täällä on omistus ja rikkaus sekä leijonanosa kokonaisvarallisuudesta lujasti pienen — ja melko radikaalin — vähemmistön käsissä."[7]

Tämän pienen yläkerroksen herruudelle painaa leimansa Länsi-Saksan liittotasavallassa lisääntyvässä määrin poliisin pamppu, laajojen kansankerrosten oikeudettomuus sekä pyrkimys pystyttää jo rauhan aikaan hätätilalakien avulla sotalait. Osoittautuu, että kaikki se, mikä ihmisiä muka yksityisomistuksen poistamisen myötä uhkaa, on juuri siellä julmaa todellisuutta, missä tehdään kaikki yksityisomistuksen puolustamiseksi ja säilyttämiseksi. Vaikka ajatuksenjuoksu ei käykään hyvin yhteen sosialismin vähättelyn ja kaikkien tosiseikkojen tietoisen kieltämisen kanssa, niin yritetään kapitalististen valtioiden kaikkien niiden kansalaisten, joilla on jossakin muodossa omaisuutta, aineellisiin etuihin kytkeä "yksityisomistuksen puolustaminen". Siitä vaietaan, että kyseessä on juuri suurpääoman varjeleminen, joka nojaa viime kädessä tuotantovälineiden kaiken muunlaisen yksityisomistuksen kumoamiseen ja hävittämiseen.

Joka esiintyy kapitalistisen omistuksen säilyttämisen puolesta, edellyttää myös työväenluokan olemassaoloa. Työväenluokkaan kuuluvien on pakko myydä työvoimansa. Kuitenkaan ei suhde palkkatyöläisen, jonka on myytävä työvoimaansa elääkseen, ja rahakapitalistin välillä, joka ostaa tämän työvoiman tuotantovälineiden omistajana, ole mitään luonnostaan lankeavaa ja ikuista, kaikille yhteiskuntajärjestyksille ominaista, vaan kapitalistiselle tuotantotavalle ominainen yhteiskunnallinen suhde. "Luonto ei synnytä toiselta puolen rahan- ja tavaranomistajia ja toiselta puolen pelkästään

[7] Die Zeit, Hamburg, 12. 9. 1969.

omien työvoimiensa omistajia. Tämä suhde ei ole *luonnonhistoriallinen* suhde, ja yhtä vähän se on *yhteiskunnallinen* suhde, joka olisi yhteinen kaikille historiallisille ajanjaksoille."[8]

On kapitalistisen omistuksen puolustajien silkkaa teeskentelyä väittää, että väkivallan käyttö olisi muka kapitalistisessa yhteiskunnassa ainoastaan poikkeusilmiö, hätätila, jota varten sitten tarvittaisiin "hätätilalakeja". Pääomalle ehdottoman tarpeellista kaksin kerroin vapaata palkkatyöläistä ei ole ollut alun alkaen olemassa, vaan sen luominen oli yhteiskunnallinen prosessi, jonka verhoksi porvarillinen historiankirjoitus käärii tänäkin päivänä kristillisen lähimmäisenrakkauden vaipan. Se oli prosessi, jossa tuottaja irrotettiin väkivalloin tuotantovälineiden omistuksesta, prosessi, joka ei ollut tulosta luonnononnettomuudesta, "luomistapahtumasta" tai tavaran pientuottajan "vapaaehtoisesta" luopumisesta tuotantovälineistään. Siihen päästiin vain käyttämällä mitä raainta väkivaltaa.

Kun me suuttumuksen vallassa tuomitsemme ne sanoin kuvaamattomat julmuudet, joita harjoitetaan pääoman nimissä ja toimeksiannosta Vietnamissa, arabimaailmassa, Afrikassa, Kreikassa ja myös USA:n mustaihoista väestöä kohtaan, meidän ei pitäisi koskaan unohtaa, että kapitalismi jo syntymähetkellään osoitti mittaamatonta ihmishalveksuntaa, välinpitämättömyyttä ja petomaisuutta. Esitellessään, miten "alkuperäinen kasaantuminen" tapahtui Englannissa, Karl Marx osoitti kiistattomin tosiasioin, että *"pääoma* tulee maailmaan tihkuen verta ja likaa kaikista huokosistaan, kiireestä kantapäähän saakka".[9] Klassillisen por-

[8] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 180.

[9] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 695.

varillisen taloustieteen "alkuperäiseksi kasaantumiseksi" nimittämä kapitalismin synty ei ollut pelkästään rahapääoman muodostumista ja suurten varallisuuksien kertymistä, jossa koronkiskonta, merirosvous ja orjakauppa esittivät merkittävää osaa. Tämä alkuperäinen kasaantuminen oli pientuottajien väkivaltaista irrottamista tuotantovälineistä ja omistamattoman proletariaatin luomista edellytykseksi rahan muuttumiselle pääomaksi yhteiskunnan mitassa.

Pääoma ja lisäarvo

Samaan tapaan kuin porvariston ideologit ovat kautta aikojen yrittäneet kuvailla kapitalismin syntymistä rauhanomaiseksi idylliksi, johon on painanut leimansa ahkeruus ja myöhempien kapitalistien säästäväisyys, niin pääomakin on heidän kuvaamanaan rauhanomainen asia, jolla ei missään tapauksessa ole mitään tekemistä riiston kanssa. Pääoma on muka "reaaliarvojen yhdistelmä" ja kapitalisti pelkästään "reaalipääoman lainmukaisen vetovoiman täytäntöönpanoelin".[10] Tuotto, joka pääoman on toki annettava lisääntyäkseen, syntyy muka "erityisen suotuisten olosuhteiden tai erikoisen yrittäjäsuorituksen tuloksena". Se taas on kapitalistin "lahjakkuuden tulosta", joka lahjakkuus puolestaan "on synnynnäistä ja todistettavasti perinnöllistä".[11] Rockefellerit, fordit ja dupontit USA:ssa tai quandtit, siemensit ja flickit Länsi-Saksassa eivät kuitenkaan ole erityisten kykyjensä ansiosta yhtymiensä johtajina. Mikäli heissä on ollut tai on jotakin perinnöllistä, sitä on se pääomarikkaus, joka on heidän perheittensä käsissä. "Kapitalisti ei ole kapitalisti sentähden, että hän on teollisuuslaitoksen johtaja, vaan hänestä tulee teollisuuden komentaja sentähden, että hän on kapitalisti."[12]

Se, mitä kiitetään "erikoisesti yrittäjän suoritukseksi", on pääomanomistajan pyrkimystä pistää taskuunsa korkeita voittoja.

Mistä nämä voitot tulevat? Miten on mahdollista, että esimerkiksi Länsi-Saksan ajoneuvoteollisuuden yhtiöt kasvattavat pääomansa 15 vuodessa yli yksitoistakertaiseksi ja ovat voineet sen ohessa maksaa joka vuosi useita miljoonia osinkoina, korkoina jne.? Mistä tämä lisäys tulee? Karl Marx osoitti, että tämän "nettoamisen" salaisuus on löydettävissä vain tuotantoprosessista, sillä kysymys on arvojen lisääntymisestä, ja arvoa voi luoda vain työn avulla. Ainoastaan aineellisessa tuotannossa syntyy se ylimääräinen arvo, jonka Karl Marx nimitti *lisäarvoksi*.

Tarkastelkaamme kapitalistista tuotantoprosessia. Sen eritteleminen vaatii pitämään lähtökohtana tavaraa tuottavan työn kaksoisluonteesta saatuja tietoja. Koska tavaralla on sekä käyttöarvo että vaihtoarvo, on sen tuottamisprosessi samanaikaisesti työprosessi ja arvonmuodostusprosessi. Tämä tuotantoprosessin kaksoisluonne painaa tietenkin leimansa myös kapitalistiseen tavarantuotantoon, mutta sillä on perustavanluonteinen ero edeltäneeseen yksinkertaiseen tavarantuotantoon verrattuna. Raha ja tavara ovat vain silloin pääomaa, kun niistä tehdään kapitalistisessa tuotantoprosessissa työläisten riiston apuneuvoja ja siten aikaansaadaan jatkuvasti lisäarvoa. Pääoman täytyy suu-

[10] Anton Tautscher: Vom Arbeiter zum Mitarbeiter. Westberlin 1961, s. 58.

[11] Wolfgang Keller: Der moderne soziale Konflikt, Stuttgart 1961, s. 39.

[12] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 325.

reta lisäarvon avulla, sen on lisättävä arvoaan. Arvonmuodostustapahtumasta tulee sen vuoksi kapitalistisissa oloissa arvonlisäystapahtuma. Kapitalistisen tuotantoprosessin kaksoisluonteena on siten, että se on samanaikaisesti *työ- ja arvonlisäysprosessi.*

Työprosessi

Työprosessi on määrätietoista toimintaa käyttöarvojen valmistamiseksi. Se on "ihmiselämän luonnollinen ja ikuinen edellytys"[13] ja sen vuoksi välttämätön kaikissa yhteiskuntamuodoissa. Työprosessiin kuuluvat tarkoituksenmukainen toiminta eli itse työ sekä tuotantovälineet. Näiden kummankin tekijän yhteisen vaikutuksen kiistaton välttämättömyys työprosessissa onkin sitten työnantajien ja työläisten muka yhteisten etujen propagoinnin lähtökohtana. Useissa kapitalistisissa maissa sitä nimitetään "sosiaaliseksi kumppanuudeksi". Porvariston ideologit käyttävät tällöin sellaista temppua, että he edellyttävät itsestään selväksi luonteeltaan historiallisen tuotantovälineiden pääoma-ominaisuuden ja asettavat työn "vain esineellisessä mielessä pääomalle vastakkaiseksi kohtioksi".[14] Siten he rakentavat objektiivisesti kylläkin välttämättömästä työn ja tuotantovälineiden yhtenäisyydestä muka työläisten ja kapitalistien etujen yhteisyyden. Marxille oli tunnusomaista, että hän ei suinkaan pitänyt kapitalistista työprosessia pelkästään ihmisen ja luonnon välisenä aineenvaihtotapahtumana, ikuisena konkreettisen työn välityksellä vaikuttavana luonnonehtona. Hän osoitti tuotantovälineiden kapitalistisen omistuksen vaikuttavan olennaisella tavalla työprosessin ehtoihin ja kiisti siten jo 100 vuotta sitten muka "yhdenvertaisen sosiaalisen kumppanuuden". Kapitalismin oloissa työläinen tekee työnsä aina kapitalistin tai hänen valtuuttamiensa tuotannon "upseerien tai aliupseerien" johdolla tai valvonnassa. "Työmies työskentelee *kapitalistin valvonnan alaisena* ja hänen työnsä kuuluu tälle."[15] Siitä selviää myös, miksi "pääoma ei voi sallia eikä koskaan tule sallimaan, että työtätekevät osallistuisivat teollisuudessa tuotannollisten ja yhteiskunnallisten asioiden ratkaisemiseen",[16] miksi kapitalistit pitävät kaikkia työläisten vaatimuksia todellisesta yhdenvertaisesta määräämisoikeudesta (Mitbestimmung) tuotannossa puuttumisena omiin oikeuksiinsa ja ovat johdonmukaisesti sellaista vastaan. Länsi-Saksassa julkeavat monopolipääoman edustajat jopa väittää, että ammattiliittojen esittämät vaatimukset yhdenvertaisesta määräämisoikeudesta ovat muka yhtä mielettömiä "kuin koulujen, kasarmien ja kuritushuoneiden demokratisointi".[17] Länsi-Saksan vuorineuvokset kannattavat siis kasarmikuria ja kuritushuoneen rauhaa tuotantolaitoksiinsa! Monopolipääoman näkökanta esitetään tietysti harvoin näin avoimesti ja karkeasti. Sen sijaan torjutaan työläisten yhtäläinen määräämisoikeus tuotannossa sangen usein sillä perusteella, että tuotannon johtaminen ei ole millään muotoa tekemisissä demokratian ja äänioikeuden kanssa, vaan siinä on kysymys vain "asiantuntemuksesta".

Tietenkin jokaista työprosessia pitää johtaa ja

---

[13] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 195.

[14] Anton Tautscher: Vom Arbeiter zum Mitarbeiter, West-Berlin 1961, s. 58.

[15] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 196.

[16] L. I. Brežnev. Kommunistit ja imperialismi. APN:n kirjasarja 11/1969, Helsinki, s. 11.

[17] Industriekurier, 7. 10. 1965.

valvoa. Mutta ei ole lainkaan selvää, miksi se kuuluu vain kapitalisteille ja heidän käskynhaltijoilleen. Se on vain ilmaus kapitalistisista omistussuhteista. Kuten Marx osoitti, kapitalistinen omistus antaa tuotantoprosessille kaksinaisen ja sen johtamiselle yksinvaltaisen luonteen.[18] Kaksinaista on tuotantoprosessi sen vuoksi, että se on samanaikaisesti työ- ja arvonlisäysprosessi. Itsevaltaista on kapitalistisen tuotantoprosessin johtaminen siksi, että kyseessä on riistoprosessin johtaminen, jossa työläinen on kuviossa mukana riiston kohteena. Tämä paljastaa porvarillisten ideologien petoksen heidän väittäessään kapitalismin turvaavan työläisen yksilöllisyyden vapaan kehittämisen. Todellisuudessa työläinen on kapitalismissa alistettu tuotannon edellytyksiin, hän on tuotannontekijä samanlaiseen esineen tapaan kuin kapitalistin ostamat koneet ja raaka-aineet. Työläisen yksilöllisyyden vapaa kehittyminen on vasta sitten mahdollista, jos kapitalistilta on pääoman henkilöitymänä otettu pois työprosessin johto ja valvonta, jos ei enää käytetä mitään aineellisia tai henkilökohtaisia mahdollisuuksia työläisten alistamiseen ja riistämiseen. Mutta näin on laita vasta kapitalistisen omistuksen kumouduttua, sosialistisessa yhteiskunnassa. Neuvostoliiton ja muiden sosialismin maiden menestykset, myös sosialistisen Saksan demokraattisen tasavallan työtätekevien työn tulokset, osoittavat vakuuttavasti, että ilman kapitalisteja tullaan paremmin toimeen, että siellä, missä työläiset itse johtavat tuotantoa sosialistisen omistuksen pohjalla, jokaisella on oikeus ja mahdollisuudet "kehittää koko laajuudessaan kykyjään ja panna liikkeelle esteettä voimansa vapaasta tahdostaan sosialistisen yhteisön piirissä yhteiskunnan hyväksi ja omaksi hyödykseen".[19]

[18] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 324.

Tyypillistä työprosessille kapitalismin oloissa on ennen kaikkea, että työläisen luoma tuote ei kuulu hänelle, vaan kapitalistille tuotantovälineiden omistajana. Suurkapitalistien ja aina jopa sosialidemokraattien ylistämän "markkinatalouden" pelisääntöjen mukaan se ei suinkaan ole "epäoikeudenmukaisuutta", sillä kapitalistihan on ostanut sekä tuotantovälineet että työvoiman. Hänelle kuuluvat paitsi tuotantovälineet, myös työvoiman käyttöarvo, työ. "Työprosessi on kapitalistin *ostamien, hänelle kuuluvien olioitten välinen* prosessi."[20] Hänelle siis kuuluu myös tämän prosessin tulos. Jo kapitalistisen työprosessin erittelystä käy selväksi, että ei voi olla minkäänlaista "oikeudenmukaisuutta" työläisten ja kapitalistien kesken. Kapitalistin käytettävissä on sekä tuotantovälineet että myös työ. Työläinen sitä vastoin on vain kantoalusta työvoimalleen, joka ei edes kuulu hänelle itselleen tuotannon aikana, koska hän on myynyt sen kapitalistille.

Arvonlisäysprosessi

Kapitalistinen tuotantoprosessi ei ole pelkästään työprosessi, vaan samanaikaisesti arvonmuodostus- ja arvonlisäysprosessi. Vaikka olemme löytäneet luokkavastakohtaisuuden jo kapitalistisesta työprosessista, pääsemme sen vasta oikein tuntemaan kapitalistisen arvonlisäysprosessin esittelyssä. Tässä suhteessa on jo kapitalistisen tuotannon tavoitteen määrittely tunnusmerkillistä. Porvaril-

[19] Verfassung der Deutschen Demokratischen Republik (Saksan demokraattisen tasavallan perustuslaki), Berlin 1968, 19 § 3. mom.

[20] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 196.

liset talousmiehet pyrkivät todistamaan, että kapitalistinen yhteiskunta on muka "tarpeentyydytysyhteiskunta", että se muka asettaa keskipisteeksi yhteiskunnan tarpeiden tyydyttämisen. Se on todellisuuden vääräntämistä ja ristiriidassa kaikkien tosiseikkojen kanssa. Luonnollisesti kapitalistin täytyy ottaa huomioon olemassa olevat tarpeet, sillä jos hänen tavaroillaan ei ole käyttöarvoa toisille, ei hän saa niitä kaupaksi. Se, mikä häntä ensi sijassa kiinnostaa, on arvo eli vaihtoarvo. Hänelle on käyttöarvo vain vaihtoarvon kantaja, ja sen ohessa hänestä on täysin yhdentekevää, millainen konkreettinen sisältö tällä käyttöarvolla on, onko hänen tuotettava lannoitteita, räjähdysaineita tai napalmeja. Häntä askarruttaa vain kysymys, mitä hän ansaitsee arvona ja lisäarvona tuotettuja tavaroita myytäessä. Hänelle tuotantovälineiden omistus on riistoa ja rikastumista, hänen käsissään muodostuvat tuotantovälineet pääomaksi, jonka on suuretessaan lisättävä arvoaan. Mutta edellytyksenä tälle on, että kapitalisti on ostanut myös työvoimaa, joka tuottaa enemmän arvoa kuin se itse omaa. "Työvoiman *arvo* ja sen *arvon lisääntyminen* työprosessissa ovat siis kaksi eri suuretta. Tämä arvon erotus oli kapitalistilla mielessään, kun hän osti työvoiman."[21]

Pääoman arvonlisäys on mahdollinen vain, jos työvoimaa on olemassa tavarana. Se siis edellyttää kapitalistisia tuotantosuhteita, joiden olennaisena sisältönä on, että tuotantovälineiden omistus on toisen luokan, kapitalistien käsissä ja työväenluokan on pakko myydä työvoimansa. Missä nämä edellytykset eivät vallitse, pääoma luo ne itselleen, tarpeen tullen raa'alla väkivallalla. Toisaalta taas kapitalististen tuotantosuhteiden kumoaminen merkitse sitä, että tällöin myös pääoma, lisäarvo, so. kapitalistinen riisto katoaa.

[21] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 203.

Antikommunismin, sokean neuvostovihan varsinaiset juuret ovat siinä, että Venäjän työväenluokka astui liitossa köyhän talonpoikaiston kanssa ensimmäisenä 50 vuotta sitten tälle tielle ja pani siten alulle maailmanhistoriallisen käänteen riistäjäluokan herruudesta työväenluokan herruuden pystyttämiseen. Samoin länsisaksalaisten imperialistien ja militaristien hillitön kiihotus sosialistista Saksan demokraattista tasavaltaa vastaan perustuu ennen kaikkea siihen, että he näkevät tasavallan kehittymisessä alun saksalaisten lähdölle imperialismin leiristä ja heidän siirtymiselleen sosialismin leiriin. Kaikkien varteen otettavien tuotantovälineiden jouduttua sosialistisissa valtioissa työtätekevän kansan omistukseen niistä poistuu uusien sosialististen tuotantosuhteiden pohjalla luokka-antagonismi sekä alentavan riiston ja orjuutuksen kahleet. Vasta silloin työvoima ei enää ole tavara.

Mutta niin kauan kuin kapitalistiset tuotantosuhteet vallitsevat — ja niinhän on laita USA:ssa, Englannissa, Ranskassa, Länsi-Saksassa ja monissa muissa maissa — on tuotannon päämääränä lisäarvo, jonka palkkatyöläiset tuottavat ja kapitalistit anastavat. Pääomasuhde vaatii pääoman arvonlisäystä ja luo samalla siinä tarvittavat edellytykset, koska kaksinkertaisesti vapaiden palkkatyöläisten on myytävä kapitalisteille työvoimansa tavarana.

Kapitalistisen riiston olemuksen paljastaminen oli Karl Marxin erinomainen historiallinen suoritus. Riiston aikaisemmista muodoista poiketen kapitalistisen riiston luonne on näet verhottua, se lymyilee tavara-raha-suhteiden kätkössä. Näin on laita ennen kaikkea ja ensi sijassa työvoimaa os-

tettaessa ja myytäessä. Ei ole sattuma, että Länsi-Saksan lehdistössä esitetään työläisten palkkoja koskevat tariffineuvottelut kahden osapuolen väliseksi kaupalliseksi ratkaisuksi. Työvoiman myynti näet näyttää ensi silmäyksellä tavaranhaltijain tavanomaiselta liiketoimelta. He tosin yrittävät puhaltaa sumua toistensa silmiin, mutta yhtä kaikki toimivat sitten "markkinatalouden" pelisääntöjä noudattaen. Päällisin puolin se on tavallinen tavaran ja rahan vaihtokauppa, joka tapahtuu arvolain mukaisesti. Siitä pitävät tahallaan kiinni mm. Länsi-Saksan monopoliporvariston edustajat, kun he puhuvat "ammattijärjestöjen ja työnantajaliittojen vapaaehtoisista ja yhteisistä toimenpiteistä" ja "työmarkkinaosapuolten kokonaisvaltaisesta nippuratkaisusta". Todellisuudessa ei tässä voi olla ylipäänsä puhettakaan "osapuolista" tai "neuvottelukumppanuudesta", vaan ainoastaan työläisten entistä voimakkaammasta alistamisesta palvelemaan monopolien etuja. Tämä hämyisä käsite "kokonaisvaltainen nippuratkaisu" ei toki sisällä mitään muuta kuin että Bonnin hallitus voimistaa painostustaan ammattiliittoja kohtaan taivuttaakseen nämä luopumaan taistelusta työvoiman myyntiehtojen parantamisen puolesta.

Työvoimatavaran arvo

Välttyäkseen tekemästä yleistyksiä satunnaisten ilmiöiden nojalla Karl Marx edellytti tutkimuksissaan, että työvoimasta maksetaan sen arvon mukaisesti. Mikä määrää sitten tämän työvoiman arvon? Kuten jokaisen muunkin tavaran osalta on laita, työvoimatavarankin arvon määrää sen tuottamiseen välttämätön yhteiskunnallinen työaika. Mitä sitten merkitsee työvoiman tuottaminen, eihän sitä kaikkien muiden tavaroiden tapaan tuo-

teta välittömästi. Työvoimaa ei voi irrottaa työntekijäyksilöstä, se on tämän kykyä saada tuotantoprosessissa liikkeelle ruumiin, sielun ja hermoston voimia. Tätä kykyä ei ole olemassa kerta kaikkiaan, vaan sitä täytyy jatkuvasti uusia, jatkuvasti uusintaa. Sitä täytyy uusintaa silloinkin, kun sitä ei käytetä. Miten tärkeä on nimenomaan asian tämä puoli, sen tietää jokainen työtön, sillä hänellä ei ole kysymys vain siitä, että saisi itsensä ja perheensä varjelluksi nälältä ja pakkaselta, vaan myös oman työvoimansa, oman kykynsä ylläpitämisestä.

Voidakseen uusintaa työvoimansa työläisen on syötävä, asuttava, nukuttava, pukeuduttava ja kehitettävä itseään. Siihen hän tarvitsee tietyn määrän toimeentulon välineitä, jotka hänen on ostettava, so. hänen on maksettava niiden arvo. Tämän työvoiman uusintamiseen tarpeellisten toimeentulon välineiden arvon määrää niiden tuottamiseen yhteiskunnallisesti välttämätön työaika. Niin muodoin määrää työvoiman arvon *sen uusintamiseen tarvittavien toimeentulon välineiden arvo.*

Työvoima on aivan erikoinen tavara. Toisin kuin kaikkien muiden tavaroiden osalta ei sen arvon määräytymiselle ole ratkaisevaa ainoastaan työn tuottavuuden taso, vaan myös niiden toimeentulon välineiden määrä ja laatu, jotka tarvitaan työläisen ja hänen *perheensä toimeentuloon* ja hänen *kouluttamisekseen.* Marx puhuu siitä, miten työvoiman arvon määräytymiseen sisältyy, toisin kuin muiden tavaroiden, *historiallinen ja moraalinen tekijä.*[22] Miten paljon ja millaisia toimeentulon välineitä sisältyy työvoiman arvoon, sen määräävät olennaisesti historialliset ja yhteiskunnalliset olot. Yhteiskunnallisen kehityksen ehtojen, ja ennen kaikkea tuotannon ehtojen muuttuessa asetetaan

---

22 "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 182.

myös toiset vaatimukset työvoimalle, toimeentulon välineiden määrä ja laatu muuttuvat. Siksi on täysin pätemätöntä typeryyttä tehdä työläisperheen kulutukseen sisältyvien toimeentulon välineiden määrän ja laadun muuttumisesta johtopäätös, että viime vuosisadan työläiseen verrattuna nykyajan työläinen eläisi hyvinvoivaa ja ylellistä elämää.

On selvää, että myös kapitalismin oloissa asettaa käynnissä oleva tieteellistekninen mullistus suuremmat vaatimukset työläisen koulutusasteelle ja hänen kyvylleen vaihtaa uuteen, mutkikkaaseen työhön. Lenin on huomauttanut, että väestön liikkuvaisuuden syntyminen sekä työläisten vaatimusten ja kehitystason kohoaminen[23] ovat tuotannon ja tuottajien yhteiskunnallistumisen prosessin aineksia. Tieteellistekninen mullistus merkitsee kuitenkin tämän tapahtuman oleellista jouduttamista.

Erityisesti on pantava merkille se seikka, että työvoiman arvo ei kehity automaattisesti ja valtoimenaan, kuten muiden tavaroiden arvo, ja että sen myyntiä eivät suoraviivaisesti sääntele kysyntä ja tarjonta. Koska pääoman arvonlisäysedellytykset ovat sitä parempia, mitä suurempi on työvoiman arvon ja tuotantoprosessissa suoritetun työn luoman arvon välinen erotus, niin porvaristo pyrkii alituiseen pitämään työvoiman arvon mahdollisimman alhaisena. Tämän ei tarvitse aina olla muodoltaan suoranaista palkan alaspainamista, vaikka palkka onkin työvoimatavaran hinta. Muiden ohessa on tavattoman hienostuneena muotona myös "työntekijöiden varallisuuden muodostuksen" propagointi, jotta muka voitettaisiin "varallisuuden epäoikeudenmukainen jakaantuminen". Miltei kaikki tähän tähtäävät julkisuuteen saatetut suunnitelmat ja "teoriat" tarkoittavat "säästämistä" ja "kulutuksesta kieltäytymistä", so. työläisperheen kulutukseen sisältyvien toimeentulovälineiden ja elintarvikkeiden kulutuksen supistamista ja siten viime kädessä työvoiman arvon alentamista.

Työvoiman arvo ei siis ole ainoastaan muuttuva suure, vaan sen suuruus riippuu ratkaisevassa määrin molempien kapitalistisessa yhteiskunnassa sovittamattomasti vastakkain olevien perusluokkien voimasuhteista. Työväenluokan järjestyneisyys, sen taisteluvalmius, sen luokkatietoisuus, sen vastarinta porvariston jatkuvasti sen elintasoa ja oikeuksia vastaan suuntaamia hyökkäyksiä vastaan ovat lopullisesti ratkaisevia työvoiman arvon määräytymisessä. Tätä taustaa vasten käy selväksi ammattiliittojen merkittävä osa työväenluokan suurimpana luokkajärjestönä sekä myös toisaalta monopolien ja niiden hallituksen pyrkimys tuhota ammattiliitot sisältä käsin, kaventaa niiden vaikutusta ja mikäli se onnistuu, käydä niiden kimppuun avoimesti ja karkeasti.

Työvoiman käyttöarvo

Kapitalisti ostaa työvoiman käyttääkseen hyödykseen sen käyttöarvon. Työvoiman käyttöarvona on sen toiminto, *työ*. Tämä työ on aina hyödyllistä, konkreettista työtä, mutta samalla tavaraa tuottavana työnä yleinen arvoa muodostava tekijä.[24] Mutta juuri se seikka, että palkkatyöläisen työ luo arvoa, sopii hyvin kapitalistin pirtaan.

[23] V. I. Lenin. Teokset, 3. osa. Petroskoi 1954, s. 488.

[24] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 500.

Tuotantoon kuuluvat myös asianomaiset tuotantovälineet, kuten rakennukset, koneet, raaka-aineet jne. Tuotantoon sijoitettu pääoma käsittää sekä työvoimaa silmälläpitäen suoritetun että myös tuotantovälineisiin sijoitetun osan. On ilmeistä, että työvoimalla pääoman arvonlisäystapahtumassa on toinen merkitys kuin tuotannon aineellisilla edellytyksillä. Karl Marx on "Pääomassa" osoittanut, että näin on tosiasiallisesti asianlaita. Hän teki perusteellisen eron tuotantovälineisiin sijoitetun ja työpalkkana suoritetun osan välillä. Ensiksi mainittua hän nimittää *pysyväksi* pääomaksi, jälkimmäistä *vaihtelevaksi* pääomaksi. Jakamalla näin käänteentekevästi pääoman, arvonlisäysprosessin kannalta, pysyvään pääomaan (c) ja vaihtelevaan pääomaan (v) hän loi siihen asti tuntemattoman teoreettisen pohjan kapitalistisen riiston tieteellisesti täsmälliselle toteamiselle.[25]

Esitellessään pääoman lisääntymistä porvarilliset talousmiehet asettavat keskeiselle sijalle tuotantovälineisiin sijoitetun osan pääomaa. He kuvailevat asiat siten, ikään kuin tuotantovälineet (tai tietty rahasumma, jonka voi sijoittaa tuotantoon) omaisivat sellaisenaan salaperäisen ominaisuuden turvata omistajalleen säännölliset tulot suurentamalla omaa arvoaan. Työpalkkaa he pitävät vain välttämättömänä kulunkina, joka kaventaa pääoman antamaa tuotosta. "Palkat ovat aina peräisin taloudenpidon tuotoksista eivätkä ne voi olla jaon tulos."[26] Mutta todellisuudessa asia on toki niin, että vaikka ilman tuotantovälineitä ei

[25] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 208.

[26] Lohnpolitik und Vermögensbildung, Tübingen 1964, s. 122.

voi olla mitään tuotostakaan, niin ne itse eivät kuitenkaan voi muodostaa mitään uutta arvoa. Niiden arvon siirtää konkreettinen työ uuteen tuotteeseen, se siis pysyy muuttumattomana, vieläpä enemmänkin — ylipäänsä niiden arvo pysyy vain sellaisenaan, työn suorittaessa sen siirtämisen. Tämä Karl Marxin keksimä tärkeä tosiseikka ilmenee muun muassa siitä, että kapitalistit suorittavat poistoja johdonmukaisesti myös tuotannon supistamisen johdosta pysäytetyistä koneista, so. ilmoittavat niiden arvon tällöinkin vähenevän aina täydelliseen katoamiseen asti. Se mikä kapitalisteista taas näyttää pelkästään hukkakuluilta, on todellisuudessa se osa pääomaa, joka antaa tuottoa, koska se on uuden arvon ainoa lähde. Kyseessä on työvoimaksi muutettu pääoman osa. "Se uusintaa oman vastikkeensa ja tuottaa sitä paitsi ylijäämän, *lisäarvon*, joka taas voi vaihdella, olla suurempi tai pienempi. Tämä osa pääomaa muuttuu jatkuvasti pysyvästä suureesta vaihtelevaksi. Sanon sitä sentähden *vaihtelevaksi pääoman osaksi* eli lyhyemmin *vaihtelevaksi pääomaksi.*"[27]

Karl Marxin pääoman arvonlisäyksen näkökohdan mukaan suorittama sen jaottaminen pysyvään ja vaihtelevaan pääomaan antoi hänelle mahdollisuuden päästä tieteellisessä yleistyksessä askeleen eteenpäin, mahdollisuuden osoittaa täsmällisesti kapitalistisen riiston laajuus ja aste. Hän saattoi nyt keskittyä vaihtelevaan pääomaan ainoana muuttuvana pääoman osana ja jättää huomiotta arvoltaan muuttumaton pysyvä pääoma. "Mikäli arvonluomista ja arvonmuutosta käsitellään itsekseen, so. puhtaana, antavat tuotantovälineet, nämä pysyvän pääoman aineelliset muodot ainoas-

[27] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 216.

taan aineen, johon juokseva, arvoa muodostava voima kiinnittyy."[28]

Välttämätön ja lisätyöaika

Vaihteleva pääoma on arvoltaan yhtä kuin kapitalistin ostama työvoima. Työvoiman tekemillä uhrauksilla tuotetaan kapitalistisessa tuotantoprosessissa arvoa. Kapitalisti ei kuitenkaan ole ostanut työvoimaa teettääkseen sillä työtä vain ne tunnit, jotka ovat tarpeen niiden oman arvon uusintamiseen. Hän on ostanut ne *koko* työpäiväksi ja panee työläisen ahertamaan koko työpäivän. Osan siitä, sen, joka käsittää työvoiman arvon uusintamiseen *välttämättömän työajan,* hän hyvittää työläiselle palkan muodossa. Mutta kestäähän työpäivä kauemmin, arvon tuottaminen jatkuu edelleen. Toisen osan työläisen työn tuloksesta kapitalisti anastaa vastikkeetta. Marx nimittää tätä työpäivän osaa *lisätyöajaksi.*[29] Hän loi uudiskäsitteet "välttämätön työaika" ja "lisätyöaika" voidakseen määrätä tieteellisen yleistyksen tietä lisäarvon. Samalla hän pani merkille — ennen kaikkea selvitellessään välejään englantilaisen talousprofessorin Seniorin kanssa — että arkipäivän kapitalismissa välttämätön työaika ja lisätyöaika eivät esiinny *toisistaan erillään,* vaan sulautuvat toisiinsa.

Kapitalistisen riiston olemus

Ottakaamme tarkasteltavaksi 8-tuntinen kapitalistinen työpäivä, josta 4 tuntia on välttämätöntä työaikaa ja 4 tuntia lisätyöaikaa. Se merkitsee silloin, että työmiehen palkka vastaa hänen neljässä

[28] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, ss. 221—222.

[29] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 223.

tunnissa luomaansa arvoa, kun taas toiset neljä tuntia hän työskentelee kapitalistin hyväksi korvauksetta. Näin olemme joutuneet lisäarvon olemukseen. Se on sitä, että kapitalistien käytettävissä on määrätty määrä maksamatonta työtä, siis kapitalistien suorittamaa *maksamattoman työn anastusta.* Vieraan työn anastaminen taikka vieraan työn tulosten anastaminen ilman, että siitä annetaan mitään, on toisen ihmisen suorittamaa toisen ihmisen riistoa. Kun riistettyjen luokan muodostivat aikoinaan orjat ja maaorjat, niin kapitalismin vallitessa kyseessä ovat työläiset, sillä riistäjät anastavat näiden lisätyön. Kapitalismin vallitessa on lisäarvo se muoto, jossa lisätyö puserretaan välittömästä tuottajasta, työläisestä. Ainoastaan tämä erityinen muoto erottaa kapitalismin sitä edeltäneistä yhteiskuntamuodostumista, jotka nojasivat niin ikään toisen ihmisen harjoittamaan toisen ihmisen riistoon.

Riiston asteen määrää se, miten pitkään riistetty työskentelee itselleen ja miten kauan hänen on tehtävä työtä riistäjän hyväksi, so. lisätyöajan suhde välttämättömään työaikaan. Kun maaorjatalonpojan oli viikon kuudesta työpäivästä tehtävä päivätöitä kolme päivää feodaaliherralleen, niin oli helppo tajuta, että hän saattoi tehdä itselleen työtä vain puolet työajastaan, toinen puoli taas kuului hänen riistäjälleen.

$$\frac{\text{lisätyöaika}}{\text{välttämätön työaika}} = \frac{3\ \text{päivää}}{3\ \text{päivää}} = \frac{100}{100}$$

Riistoaste oli siis 100 %. Kapitalismin oloissa ei tätä suhdetta voi kuitenkaan suoranaisesti todeta, koska välttämätön työ ja lisätyö eivät ole näkyvästi toisistaan erillään. Muiden kapitalismin taloudellisten riippuvuuksien tavoin tämäkin suhde on

selvitettävissä vain arvon määräyksen välityksellä. Marx lähtee otaksumasta, että työvoiman arvo tulee maksetuksi, joten vaihteleva pääoma on yhtä kuin työvoiman arvo. Sen mukaisesti on lisäarvon suhde vaihtelevaan pääomaan yhtä kuin lisätyön suhde välttämättömään työhön.

Jos kapitalisti maksaa työntekijälleen esim. 100 000 D-markkaa palkkaa ja pistää samalla taskuunsa 100 000 D-markkaa lisäarvoa, niin riistoaste on tällöin 100 %.

$$\frac{\text{lisäarvo (m)}}{\text{vaihteleva pääoma (v)}} = \frac{100\,000}{100\,000} = \frac{100}{100}$$

Lisäarvon suhdeluku

Karl Marx nimitti tätä lisäarvon suhdetta vaihtelevaan pääomaan *lisäarvon suhdeluvuksi. Lisäarvon suhdeluku* ($m' = \frac{m}{v}$) *on täsmällinen ilmaisu kapitalistien suorittaman työläisen riiston asteelle,* koska siitä saa tietää, minkä osan kokonaistyöajasta työläinen työskentelee itselleen ja minkä osan kapitalistin hyväksi. Se esittää kuitenkin vain tämän suhteen. Tietoa työläisistä puserretun lisäarvon suuruudesta ei anna se, vaan lisäarvon määrä. Sitä varten täytyy tietää, montako työläistä riistetään ja miten pitkään heidän työpäivänsä kestää. 100:n prosentin lisäarvon suhdeluku ilmaisee, että puolet työpäivästä on lisätyöaikaa. Mutta tietenkin on työläisistä puserretun lisäarvon absoluuttinen suuruus suurempi, jos työpäivä on kahdeksan tunnin sijasta 10 tuntia tai jos yhden miljoonan työläisen sijasta riistetään 10 miljoonaa.

Toiselta puolen on lisäarvon suhdeluku tieteellinen abstraktio, joka paljastaa kapitalistisen riiston *asteen.* Tietenkään ei niillä taloustieteilijöillä, jotka luulevat velvollisuudekseen puolustaa "vapaata maailmaa", ole kiinnostusta työväenluokan riistoasteen esiin vetämiseen, sillä onhan heidän pyrkimyksenään kieltää kapitalistisen riiston olemassaolo. Loppujen lopuksihan työläinen ei voi olla ihastunut tämän "vapaan maailman" puolustamisesta, jos hänelle samaan hengenvetoon tehdään selväksi, että hän on tämän yhteiskuntajärjestyksen vallitessa pelkästään riistonalainen ja siksi myös jäävä.

Vain marxilaisten taloustieteilijöiden ponnistuksin on mahdollista päästä kapitalististen maiden virallisten lukujen ja tilastojen pohjalla suoritettujen työläiden ja mutkikkaiden laskelmien ja vertailujen tuloksena määrittämään lisäarvon suhdeluku ja riistoaste. Varsinkin näin on laita Länsi-Saksassa, jonka virallinen tilasto sanoo paljon vähemmän ennen kaikkea saaduista voitoista, kuin esimerkiksi USA:n tilasto. On tavattoman vaikeata raottaa sitä paksua verhoa, joka kätkee tiiviisti taakseen riiston salaisuuden. Siksi ei voi myöskään välttää sitä, että erilaisin tutkimusmenetelmin löytyy myös erilaisia tietoja riiston asteesta. Mutta tämä seikka ei ole ratkaiseva. Ratkaisevaa on se, että ainoastaan marxilais-leniniläinen kansantaloustiede kykenee tieteellisesti osoittamaan riiston asteen ja sen voimistumisen vauhdin.

Voimakkaan valonheittimen säteiden tavoin valaisee Marxin lisäarvo-oppi sitä mystillistä pimeyttä, jossa kapitalistisen riiston olemus on kätkössä. Se suo meille mahdollisuuden tajuta "sosiaalinen kumppanuus" petolliseksi saippuakuplaksi, jonka kirjavanväikehtivän ulkokuoren on määrä viedä ajatuksemme pois sen sisällön onttoudesta. Se selvittää meille, miksi kapitalistisissa maissa puhutaan ja kirjoitetaan niin paljon taloudellisen kasvun ja taloudellisen vakautuksen välttämättömyy-

destä. Mutta se selvittää meille myös, miten loppuunkaluttuja ja umpikieroja ovat niiden puolesta esitetyt perustelut, sellaiset kuin "väestön elintason kohottaminen" ja "järjestyksen, turvallisuuden ja vapauden turvaaminen".

Paljon on nykyisessä kapitalistisessa maailmassa toisin kuin Karl Marxin aikaan, mutta kapitalismi on jäänyt kapitalismiksi. Kapitalismin olemus ei ole muuttunut eikä muutu silloinkaan, vaikka se joutuu käymään historiassaan lävitse eri kehitysasteita. *Olemukseltaan* se on samaa sekä varhaiskapitalismissa että myöhäiskapitalismissa. Kapitalistisen riiston olemus säilyy samana silloinkin, kun riiston muodot ja menetelmät muuttuvat. Entiseen tapaan on voimassa pääoman herruus, sen liike ja arvonlisäys määräävät USA:ssa, Ranskassa, Englannissa, Länsi-Saksassa ja muissa maissa vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen taloudelliset ja poliittiset kasvot. Luopuminen käsitteestä "kapitalismi" ei ole tätä vähääkään muuttanut. Täysin aikaisempaan tapaan pääoma ei ole pelkästään esineellinen seikka eikä liioin salaperäinen, itseään lisäävä esine, vaan olemukseltaan *se on maksamattoman työn komentaja. "Pääoman arvonlisäyksen* salaisuus muuttuu sen *oikeudeksi määrättyyn paljouteen maksamatonta vierasta työtä."*[30] *Lisäarvon tuotanto on kapitalismin liikelaki, taloudellinen peruslaki ja jää siksi niin kauan, kuin on olemassa kapitalistiset tuotantosuhteet. "Tämän tuotantotavan ehdoton laki on lisäarvon tuottaminen eli voitonteko."*[31]

Aineisto: Karl Marx, Pääoma, I osa, luvut 4—7 ja 24. luku, jakeet 1—6.

---

30 "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 494.

31 "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 571.

III. Lisäarvon kohottaminen on kapitalistisen tuotannon käyttövoima

Pyrkiessään kuvaamaan nykyisen kapitalismin "uudeksi yhteiskunnaksi" soveltavat porvarilliset talousmiehet useasti perustelua, että sellaisessa kunnossa, kuin Marx ja Engels 100 vuotta sitten totesivat tuotantolaitosten olevan, ne ovat kuuluneet jo aikoja sitten menneisyyteen. He vetoavat siihen, että edistyneen kapitalismin maissa esiintyy raskasta ja nöyryyttävää ruumiillista työtä, kohtuuttoman pitkiä työpäiviä ja lasten työtä enää vain poikkeustapauksissa tai ei lainkaan. Heidän vastaväitteenään on, että työläisten työ- ja elinolot ovat oleellisesti muuttuneet, ja he päättelevät tästä, että — joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta — enää ei voi olla kyseessä riisto, puhumattakaan voimistuneesta riistosta, jota Marx kapitalismin kehittymisestä ennakoi. Siis se, mitä Marx on kapitalistisesta yhteiskunnasta sanonut, pätee ehkä viime vuosisadan yhteiskuntaan, mutta ei muka missään tapauksessa nykyaikaan.

Jotenkuten ovat porvarillisten talousmiesten perusteluihin kertyneet esimerkit epäilemättä oikeita. Ne heijastavat kuitenkin yhteiskunnallisten suhteiden *ilmaisua,* mutta eivät olemusta. Ei voi kiistää, etteivätkö työväenluokan riiston muodot olisi kokeneet "Pääoman" ilmestymisen jälkeen muutosta ja tekisi sitä edelleenkin. Jo 25 vuotta "Pää-

oman" ensimmäisen osan ilmestyttyä Engels totesi: "Porvaristo on ottanut uusia edistysaskeleita taidossa salata työväenluokan onneton asema."[1]

Tähän voi vain lisätä, että nykyajan monopoliporvaristo ja sen palkkaamat ideologit ovat kehittäneet kyseisen taidon sellaiseen täydellisyyteen, että kaikki mitä Engels havaitsi 75 vuotta sitten, jää varjoon. Kysymys ei ole vain siitä, että he salaavat työväenluokan onnettoman aseman. He kykenevät myös uskottelemaan tavattoman hienostuneeseen tapaan työläisten kovissa ja verisissä taisteluissa saavuttamat työ- ja elinolojen parannukset pääoman jonkinlaisiksi hyviksi teoiksi ja siten muka "uuden" yhteiskunnan tyypillisiksi tunnusmerkeiksi.

Aiheellisempaa kuin koskaan on ottaa huomioon Engelsin huomautus, ettei kapitalistisen riiston olemusta voi selvittää riiston erilaisten, muuttuvien muotojen pohjalta eikä liioin pikku epäkohtien pohjalta, vaan ainoastaan itse kapitalistisen järjestelmän pohjalta. "Ja niin on yhä enenevässä määrin tullut etualalle se suuri pääasia, että työväenluokan kurjuuden syitä ei ole syytä etsiä noista pienistä epäkohdista, vaan itse kapitalistisesta järjestelmästä."[2]

Marxin lisäarvo-oppi osoittaa, että kapitalistisen riiston laajuutta ja terävyyttä ei voi mitata siitä, voiko työläinen paremmin tai huonommin. Ne riippuvat siitä, *misä määrin kapitalistit anastavat palkkatyöläisiltä maksamatonta työtä.*

---

[1] Friedrich Engels, "Työväenluokan asema Englannissa", englantilaisen painoksen alkulause. Marx/Engels: Werke, Bd 22, s. 268, (saks.)

[2] Friedrich Engels, "Työväenluokan asema Englannissa", englantilaisen painoksen alkulause. Marx/Engels: Werke, Bd 22, s. 267, (saks.)

Riiston lisääntyminen merkitsee sen ajan pidentymistä, jona lisäarvoa tuotetaan, siis lisätyöajan pidentymistä. Kaikki menetelmät, joilla riistoa tehostetaan, olivat ne sitten miten erilaisia tahansa, voidaan viime kädessä palauttaa tähän. *Kapitalismin oloissa on riiston kohoamisen kriteerinä lisäarvon lisääntyminen,* sillä vain siinä ilmenee lisätyöajan pidentäminen.

Karl Marx tajusi ja selvitti sen seikan, että lisätyöajan pidentäminen voi tapahtua kahdella tavalla: joko *työpäivää absoluuttisesti pidentämällä* tai *lyhentämällä välttämätöntä työaikaa.* Ensin mainitussa tapauksessa se kasvaa — edellyttäen työpäivän pysyvän entisellään — samassa suhteessa kuin välttämätön työaika lyhenee. Marx nimitti näitä perusmenetelmiä, jotka kumpikin tähtäävät riiston lisäämiseen, *absoluuttisen* ja *suhteellisen* lisäarvon tuotannoksi. "Työpäivän *pidentämisellä* tuotettua lisäarvoa nimitän minä *absoluuttiseksi* lisäarvoksi, jota vastoin nimitän sitä lisäarvoa, joka johtuu välttämättömän työajan *lyhentämisestä* ja sitä vastaavasta muutoksesta työpäivän molempien osien *suuruussuhteessa* — *suhteelliseksi lisäarvoksi.*"[3]

Absoluuttisen lisäarvon tuottaminen muodostaa yleisen pohjan kapitalistiselle järjestelmälle ja samalla lähtökohdan *suhteellisen lisäarvon tuottamiselle.* Ylipäänsä lisäarvon tuottaminen edellyttää, että työpäivää pidennetään välttämättömän työajan ylitse.

Absoluuttisen lisäarvon tuotannon oleellisena sisältönä on työpäivän absoluuttinen pidentäminen. Työpäivä on tässä asetettu samaa tarkoittavaksi sanaksi kuin työajan tietty kesto. Työajan kestoon voi tietenkin vaikuttaa myös viikkotyöajan piden-

---

[3] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 310.

täminen kuudesta seitsemäksi työpäiväksi taikka viidestä kuudeksi. Tämäkin on absoluuttisen lisäarvon tuottamista. Kussakin näistä tapauksista pidennetään lisätyöaikaa absoluuttisesti ilman, että välttämättömän työajan — työvoiman arvon suuruiseksi asetettuna — pituus muuttuu.

Sitä vastoin suhteellista lisäarvoa tuotettaessa on kyseessä lisäarvon enentäminen saman työpäivän vallitessa ja sen ohessa jopa työpäivää lyhentämällä. Sen edellytyksenä on, että työvoiman arvon vastike saadaan aikaan aikaisempaa vähemmässä ajassa, ja siten välttämättömän työajan osuus kokonaistyöpäivästä laskee. Työvoiman arvon määrää kuitenkin niiden toimeentulovälineiden arvo, jotka tarvitaan työvoiman uusintamiseen. Edellyttäen, että näiden toimeentulovälineiden arvo säilyy samana, voi työvoiman arvo alentua vain, jos näiden toimeentulovälineiden arvo laskee. Tämä edellyttää uusia tuotantomenetelmiä, työn tuottavuuden kohoamista jne., jotta voitaisiin supistaa näiden kulutustarvikkeiden valmistamiseen välttämätöntä yhteiskunnallista työaikaa. Sisältönsä kannalta on suhteellisen lisäarvon tuotanto siis lisätyöajan pidentämistä, mikä johtuu välttämättömän työajan lyhentämisestä.[4] Se ei kuitenkaan ole mahdollista ilman, että työn tuottavuutta kohotetaan.

Lisäarvon muuttumista tarkastellen kumpikin menetelmä eroaa kuitenkin toisestaan oleellisesti. Yhteiskunnan käytännön kannalta kumpaakin menetelmää käytetään samanaikaisesti, ne sulautuvat toisiinsa ja vaikuttavat toisiinsa.[5] Näin on kuitenkin asianlaita vasta sitten, kun kapitalismista on kehittynyt vallitseva yhteiskuntajärjestys, ja on olemassa yhteiskunnalliset edellytykset työn tuottavuuden nopealle kohottamiselle. Kapitalismin varhaiskehityksen vaiheessa, kun tekniikka oli vielä varsin vähän kehittynyttä ja meni myös eteenpäin verraten hitaasti, oli etualalla absoluuttisen lisäarvon tuotanto ja siten myös työpäivän kohtuuton venyttäminen.

Tutkiessaan englantilaisten tehtaantarkastajien selontekoja Marx sai järkyttävän kuvan sanoinkuvaamattomista työoloista Englannin tehtaissa ja työpajoissa. Niissä eivät 14, 15 ja jopa 18 tunnin työpäivät olleet poikkeuksia — ei myöskään monien siihen aikaan työssäkäyneiden lasten ja nuorten osalta. ”Sen sijaan, että työvoiman normaalikunnossa säilyminen olisi tässä työpäivän rajana, määrää päinvastoin työvoiman mahdollisimman suuri päivittäinen käyttäminen, niin sairaalloisen väkivaltaista ja tuskallista kuin se onkin, työmiehen lepoajan rajat.”[6] Suuttumuksen vallassa Marx puhuu ”työpäivän luonnonvastaisesta pidentämisestä, johon pääoma rajattomassa kiihkossaan arvonsa lisäämiseksi välttämättä pyrkii”.[7] Tässä yhteydessä hän korostaa tämän kehityksen olevan kapitalismille sisäisesti välttämätöntä, eikä se riipu kunkin kapitalistin hyvästä tai pahasta tahdosta. *”Vapaa kilpailu saattaa kapitalistisen tuotannon sisäiset lait ulkonaisen pakkolain* tavalla vaikuttamaan yksityiseen kapitalistiin.”[8]

Taistelu normaalityöpäivästä

Väestön proletarisoitumisen lisääntyessä ja riiston alati voimistuessa kasvoi myös työläisten suuttumus ja vastarinta. Kehittyi työläisten torjunta-

4 ”Pääoma”, I osa, Helsinki 1948, s. 309.

5 ”Pääoma”, I osa, Helsinki 1948, s. 481.

6 ”Pääoma”, I osa, Helsinki 1948, s. 265.

7 ”Pääoma”, I osa, Helsinki 1948, s. 265.

8 ”Pääoma”, I osa, Helsinki 1948, s. 269.

taistelu kohtuuttoman pitkää työpäivää vastaan. *"Normaalityöpäivän määrääminen on taas tulos monisatavuotisesta taistelusta kapitalistin ja työmiehen välillä."*[9] Se, minkä kapitalismin puolustajat nykypäivänä esittelevät muka "uudistuneen" yhteiskunnan tunnusmerkkinä on todellisuudessa *työväenluokan luokkataistelun tulos.*

Aina työväenluokkaan kiinteästi sitoutuneina Marx ja Engels ottivat kiinnostuneina osaa työväenluokan taisteluun Englannissa kymmenen tunnin työaikalain puolesta ja kahdeksan tunnin työpäivän puolesta USA:ssa. Marx oli myös alullepanijana Kansainvälisen työväenliiton vuoden 1866 Geneven kongressin julistukseen, jossa sanottiin: "Me julistamme työpäivän rajoittamisen sellaiseksi ennakkoehdoksi, jota ilman kaikkien muiden parannus- ja vapautuspyrkimysten on pakko raueta tyhjiin... Me ehdotamme *8 työtuntia* työpäivän *lakimääräiseksi rajaksi."*[10]

Marxille ja Engelsille tämä taistelu ei milloinkaan merkinnyt vain ahdasta taloudellista tehtävää, vaan aina poliittista, kansainvälisen proletariaatin luokkatehtävää. Kun Englannin työväenluokka saavutti taistelussa Englannin porvariston vastarintaa vastaan kymmentuntisen työpäivän, niin Marx nimitti tätä työläisten voittoa periaatteen voitoksi, *työväenluokan kansantaloustieteen porvariston taloustieteestä saamaksi voitoksi.*

Taistelussa työajan lyhentämisestä olivat työläiset ja kapitalistit alun alkaen *luokkana luokkaa vastaan* vastakkain. Tässä taistelussa työväenluokka ei kamppaillut pelkästään aineellisten toimeen-

[9] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 269.

[10] Karl Marx, Instruktionen für die Delegierten des Provisorischen Zentralrats zu den einzelnen Fragen. Kts. Marx/Engels Werke, Bd. 16. s. 192.

tulon ehtojensa parantamisen puolesta, vaan itse inhimillisestä olemassaolostaan. "Aika on tilaa inhimilliselle kehitykselle. Ihminen, jolla ei ole käytettävissään mitään vapaa-aikaa, ja jonka koko elinaika, lukuunottamatta pelkkiä fyysisiä keskeytyksiä, kuten nukkuminen, syöminen jne., kuluu kapitalistin hyväksi tehtävään työhön, on vetojuhtaa alempana. Hän on pelkkä kone, joka luo rikkautta toiselle, ruumiillisesti murtunut ja henkisesti raaistunut. Ja kuitenkin nykyaikaisen teollisuuden koko historia osoittaa, että pääoma, ellei sille aseteta esteitä, pyrkii häikäilemättömästi ja sydämettömästi painamaan koko työväenluokan tälle mitä syvimmän alennuksen asteelle."[11]

Aikaa myöten taistellen saavutettu työajan lyhentyminen ilmenee siitä, että kehittyneissä kapitalismin maissa viikkotyöaika on useimmille työläisille alle 45 tuntia. Tätä taustaa vasten esitetään usein kysymys, onko absoluuttisen lisäarvon tuotannolla nykyisin yleensä enää mitään merkitystä.

Absoluuttinen lisäarvo tänään

Ensinnäkään ei voi olla puhettakaan siitä, että pääoman pyrkimys enentää lisätyöaikaa pidentämällä absoluuttisesti työaikaa olisi jotenkin muuttunut. Muuttumattomaksi on jäänyt sekin seikka, ettei porvaristo milloinkaan ole tyytyväinen saavutettuihin työajan lyhennyksiin. Voitaisiin kirjoittaa kokonainen kirja siitä, miten tämä kapitalististen maiden työläisten taistelu vuoden 1949 jälkeenkin on johtanut katkeriin luokkayhteentörmäyksiin. Niinpä Länsi-Saksan metalliteollisuudenhar-

[11] Karl Marx, Työpalkka, hinta ja voitto. Kts. K. Marx, F. Engels, Valitut Teokset, I osa, Petroskoi 1958, ss. 380—381.

joittajat vastasivat vuonna 1963 IG Metallin* palkka- ja työaikavaatimuksiin sekä Baden-Württenbergin metallityöläisten lakkoon kohdistamalla provokaation luontoisen työsulun 400 000 metallimieheen. Vuonna 1966 vaati silloinen liittokansleri Ludwig Erhard jopa sopimustyöaikaa pidennettäväksi kahdella tunnilla viikossa, mikä tietysti sai osakseen monopolien lehdistön suosionosoitukset.

Mikä tähän on syynä? Absoluuttisen lisäarvon tuotannossa olennainen kysymys on työajan pidentäminen, eikä se maksa kapitalisteille mitään uusinvestointeja, eipä edes rationalisointivaroja, ei siis tarvita suuria pääomauhrauksia. Sen vuoksi pääoma haluaa pitempää sopimustyöaikaa ja mikäli työväenluokan taisteluvoima ei anna siihen mahdollisuutta, ainakin pitempää käytännön työaikaa.

Itse asiassa ei esimerkiksi Länsi-Saksassa ole vuoden 1960 jälkeen *todellinen* työaika olennaisesti supistunut, vaikka ammattiliitot ovat käyneet menestyksellistä taistelua työajan lyhentämisen puolesta. Tilastollisesti se osoittautuu keskimäärin 46 tunniksi viikossa. Nämä keskimääräisarvot peittävät kuitenkin taakseen todellisen kuvan, sillä liittotasavallassa eivät 50, jopa aina 60 tunnin työviikot ole suinkaan harvinaisia. Wallraff-niminen lehtimies kertoo vain 15 työläisen niistä 50:stä, joille hän oli tiedustelunsa osoittanut, olevan tekemättä ylitöitä.[12] Vieläpä Bonnin virallisten tietojen mukaan ovat ylitunnit lisääntyneet työajan sopimusmääräisen lyhentämisen jälkeen, siis vuoden 1956 jälkeen Länsi-Saksassa keskimäärin kolmella tunnilla viikkoa kohden.

---

* IG-Metall = Industriegewerkschaft Metall (= metallimiesten ammattiliitto L-Saksassa).

[12] Hermann Josef Wallraff, Wir brauchen dich, München 1966, s. 25.

Ylitunnit lisääntyvät, koska työväenluokan elinkustannukset kohoavat jatkuvasti vero- ja hintajuonittelujen seurauksena, koska työläisperheille aiheutetaan piittaamattomalla "väkisinmyynnillä" ja ovelan osamaksujärjestelmän avulla suuria lisämenoja. Kapitalistisen palkkajärjestelmän puolustajat pysyvät hiljaa sekä tästä että siitä, että ylityöt ovat eräs absoluuttisen lisäarvon tuotannon menetelmä. Ylityöt eivät lopu edes pula-aikoina, jolloin tuhansia työläisiä irtisanotaan sen vuoksi, että tuotanto lopetetaan tai sitä supistetaan, ja jolloin monissa laitoksissa siirrytään vajaatyöaikaan tai pakkolomautuksiin. Monopolit käyttävät mistään piittaamatta hyväkseen kasvavaa epävarmuutta työpaikan säilymisestä antaakseen työläisten tuntea yhä selvemmin taloudellisen riippuvuutensa ja pääoman pakotussuhteet. Ne järjestävät vajaatyöviikkoja ja antavat potkuja. Samanaikaisesti ne määräävät ylitöitä ja uhkaavat työläisiä irtisanomisilla. Jokainen normaali ihminen kysyy täydellä syyllä: miten tämä sopii yhteen "täystyöllisyydestä" pidetyn melun kanssa? Onhan toki päivänselvää, että suhdanteiden taantuessa pannaan uhanalaisiksi lisääntyvien ylituntien avulla toisten työläisten työpaikat. Juuri tästä ilmenee, ettei monopolipääoma ole lainkaan huolissaan työläisten toimeentulon turvasta. Se huolehtii ainoastaan pääoman arvonlisäyksen edellytysten parantumisesta. Juuri siitä on kysymys sekä ylitöissä että työttömyydessä.

Absoluuttisen lisäarvon tuotannolla on mainitusta syystä suuri merkitys tieteellisteknisen mullistuksen myötä kasvavan työväenluokan toimeentulon epävarmuuden seurauksena. Tieteellistekninen mullistus on antanut kapitalismille mahdollisuuden kehittää tuotantovoimia eteenpäin hyppäyksenomaisesti. Kehittyneissä kapitalismin mais-

sa tiede muuttuu yhä suuremmassa määrin välittömäksi tuotantovoimaksi. Siihen kytkeytynyt työn tuottavuuden nopea kohoaminen ja tuotannon kasvu antavat reaalisen mahdollisuuden työväenluokan elinolojen parantamiseen. Sosialistisille maille on tieteellisteknisen mullistuksen hallitseminen ratkaisevana edellytyksenä sosialistisen yhteiskunnan kehittämiselle ja työtätekevien elintason kohottamiselle. Mutta valtiomonopolistisen kapitalismin oloissa tieteellisteknisen mullistuksen tarjoama tilaisuus muuttuu vaaraksi työväenluokalle. Kapitalistinen voitontekotalous on niin "sosiaalinen", että ainoastaan monopolistit näyttävät hyötyvän tieteellisteknisen mullistuksen saavutuksista. Se ilmenee myös siitä vaivannäöstä, jota kaikki imperialistiset hallitukset näkevät saadakseen aikaan "palkkasulun", jotta voitaisiin ennalta turvata monopolivoittojen kasvu.

Mitä tällä on sitten tekemistä absoluuttisen lisäarvon kanssa? Tuotantovoimien hyppäyksellinen kehittyminen ja mahdollisuudet työn tuottavuuden valtavaan kohottamiseen, jotka ovat tieteellisteknisen mullistuksen seuralaisia, antavat objektiivisen tilaisuuden työajan nopeaan lyhentämiseen. Ne jopa vaativat sitä! Teknillistä mullistusta seuraava kapitalistinen rationalisointi tuo mukanaan työvoiman tarpeen voimakkaan vähentymisen. Sen ovat tunteneet ja tuntevat nahoissaan ennen kaikkea niiden teollisuuden alojen työläiset, joilla on sovellettu laajasti automatisointia, esim. autoteollisuudessa. Porvarilliset talousmiehet, joiden on myönnettävä tämä ilmiö, ovat keksineet sille käsitteen "teknologinen työttömyys". Mitä vaikutuksia tieteellisteknisellä mullistuksella on kapitalismin oloissa, osoittaa eräs IG Metallissa tehty, 21 teollisuudenalaa peittävä selvitys. Sen arvioiden mukaan työvoiman tarve vähenee Länsi-Saksassa vuosittain n. 1,5 miljoonalla. Aina pulavuosiin 1966—67 asti tämä ei ollut kovin silmiinpistävää, sillä kun suhdannekasvu vallitsi tuotannon lisääntyessä vuosittain 4—6 %, ja työaikaa samanaikaisesti lyhennettiin, voitiin tämä vapautunut työvoima kiinnittää takaisin työprosessiin.

Tilanne on kuitenkin muuttunut, sillä vuoden 1967 pulan aikana oli jo toista miljoonaa työtöntä ja vajaatyöllistä. Länsi-Saksan ammattiliittojen vaatimukset lyhentää työaikaa ansiota alentamatta ovat edelleenkin ajankohtaisia.

Työajan lyhentäminen ei ole vain objektiivisesti mahdollista, vaan samalla pakottava välttämättömyys, jotta voitaisiin turvata työläisille työpaikat ja siten heidän toimeentulonsa — joka riippuu heidän mahdollisuudestaan myydä työvoimansa. Se käy yhä välttämättömämmäksi myös sen vuoksi, että kapitalismin oloissa tieteellistekninen vallankumous kytkeytyy työn voimaperäisyyden ennenkuulumattomaan kasvuun. Suuryhtymien ja työnantajajärjestöjen vastarinta ammattiliittojen vaatimuksiin lyhentää työaikaa, tämä jääräpäinen pitäytyminen tuotantovoimien kehityksen jo kauan sitten vanhentuneeksi osoittamassa työpäivässä, on tosiasiallisesti samaa kuin yritykset pidentää uudelleen jo saavutettu lyhyempi työaika. Absoluuttisesti lisäarvosta tehdään rahaa.

Lopuksi viitattakoon vielä erääseen toiseen absoluuttisen lisäarvon tuotannon ilmentymään, *riiston vaikutusalan laajaperäiseen lisäämiseen.* Jos työhön saadaan lisää työläisiä, se merkitsee niin ikään absoluuttisen lisäarvon tuotantoa, sillä siten lisäarvo yhteenlaskeentuu tai kertaantuu ilman, että välttämättömän työajan tarvitsee muuttua. Työllinen työvoima on viime vuosina alati absoluuttisesti lisääntynyt. Esimerkiksi USA:ssa on työssäkäyvien työntekijöiden ja toimihenkilöiden lukumäärä

kasvanut vuoden 1955 56,2 miljoonasta 64,3 miljoonaksi vuonna 1963. Kun Länsi-Saksan teollisuustilasto käsitti vuonna 1950 14,54 miljoonaa vierasta työtä tekevää, joista 10,2 miljoonaa oli valmistustyöntekijöitä, niin vuonna 1965 oli jo 21,99 miljoonaa vieraalle työtä tekevää ja niistä 13,37 miljoonaa valmistustyöntekijöitä. 15 vuoden aikana kasvoi siis Länsi-Saksassa vieraalle työtä tekevien lukumäärä 51 % ja vastaavien valmistustyöntekijäin määrä 33 %. Tämän seurauksena on näinä 15 vuotena riiston vaikutusala, vaikka otetaan huomioon vain valmistustyöntekijöiden lukumäärän kasvu, laajentunut kolmanneksella. Tällöin ovat ennen kaikkea suuret monopolit tämän lisätyövoiman kuluttajia. Se absoluuttisesta lisäarvosta.

Suhteellinen lisäarvo

Suhteellinen lisäarvo, joka syntyy välttämättömän työajan lyhentyessä ja työn tuottavuuden kohotessa, edellyttää työllä jo olevan määrätyn tuottavuuden tason, ja se on oikeastaan *kapitalismille ominainen lisäarvon tuottamisen muoto.* Kapitalismi johtaa työn tuottavuuden hyppäykselliseen nousuun ja luo siten itselleen ratkaisevan edellytyksen työvoiman arvon alentamiseen ja samalla välttämättömän työajan supistamiseen. Mutta jos tästä pääteltäisiin, että pääoman osaksi sinänsä on tullut toimia tuottavuuden kohottamisen luonnonvoimana, se merkitsisi valaa vettä porvariston ideologien myllyyn. Kunkin kapitalistin on pakko kilpailun pakosta alentaa tuotantokustannuksia kohottamalla työn tuottavuutta. Mutta tämän pakon takana piilee pääomalle ominainen tendenssi *lyhentää välttämätöntä työaikaa.* "Pääoman sisäisenä viettinä ja alituisena pyrkimyksenä on sentähden työn tuotantovoiman kohottaminen, jotta tava-

ra tulisi halvemmaksi ja *tavaran halpenemisen kautta itse työmies.*"[13]

Kapitalismin huomion keskipisteenä ei ole myöskään työn tuottavuutta kohotettaessa yhteiskunnan tarpeiden tyydyttäminen, vaan pääoman pyrkimys lyhentää sitä työpäivän osaa, joka työläisen on työskenneltävä omaksi hyväkseen, jotta hän voi suorittaa kapitalistille enemmän maksamatonta työtä. Tavoitteena tässäkin on lisäarvo, voiton lisääminen.

Sen merkityksen mukaisesti, mikä suhteellisella lisäarvolla on kapitalistisessa tuotantotavassa, Marx omisti sille kolme laajaa lukua teoksestaan. Teknillisiä yksityiskohtia myöten ja soveltamalla dialektista metodia hän eritteli suhteellisen lisäarvon tuottamisen mitä erilaisimpia ilmauksia, syventyi yhteistoiminnan, manufaktuurin sekä myös koneiden ja suurteollisuuden erikoisuuksiin.*

Seuraavat suhteellista lisäarvoa koskevat ajatukset rajoittuvat vain joihinkin puoliin Marxin teoriassa. Ne ovat kuitenkin varsin ajankohtaisia Länsi-Saksan ja muiden kapitalististen maiden työväenluokan nykyisen taistelun kannalta. Tällöin ei pidä jättää ottamatta huomioon Karl Marxin tärkeätä ohjetta, että *teoriassa osoitettuja pääoman*

---

[13] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 313.

* Nämä luvut ovat — paitsi ajankohtaisia Länsi-Saksan kehityksen suhteen — varsin valaisevia myös Saksan demokraattisen tasavallan kehittyneen sosialistisen yhteiskuntajärjestelmän muodostumisessa esiintyvien tehtävien ratkaisemisessa. Tällöin on kysymys mm. Marxin yhteistoimintaa koskevista lausunnoista maatalouden ja teollisuuden osuustoimintasuhteita silmälläpitäen, esineistyneen työn säästämistä, käytettävissä olevaa työvoimaa, polyteknillistä koulutusta ja monien muiden asioiden problematiikkaa silmälläpitäen.

yleisiä ja välttämättömiä tendenssejä ei saa missään tapauksessa samastaa niiden ilmenemismuotoihin.[14]

Työn tuottavuus ja riisto

Kun työajan pituus on annettu ja työvoimatilanne on suhteellisen vakaa, niin tuotetun lisäarvon suuruuden määräävät työn tuottavuus ja työuhrauksen suuruus, työn voimaperäisyys. Tarkastelkaamme ensiksi työn tuottavuuden nousua. Työn tuottavuuden kohoaminen on sinänsä olennainen osa yhteiskunnan eteenpäinmenoa. Miksi tämä kehitys sitten kapitalismin oloissa liittyy työn ja pääoman välisen vastakohdan voimistumiseen? Tähän kysymykseen vastaaminen panee meidät tutustumaan sosialistisen ja kapitalistisen yhteiskuntajärjestyksen väliseen peruseroavuuteen. Kaikki porvarilliset taloustieteilijät, jotka puhuvat kummankin talousjärjestelmän luulotellusta lähentymisestä (konvergenssiteoria) ja jotka väittävät, ettei kummankaan talousjärjestelmän välillä olisi "mitään silmiin pistäviä eroja" (Galbraith) tai että nämä erot ovat luonteeltaan muka vain "hallinnollista ja teknistä laatua" (Lippman), väistävät tietoisesti vastaamasta tähän kysymykseen.

Kapitalistisen tuotannon oloissa on ratkaisevaa se, että työvoima on tavara, ja sen hinnan — työpalkan — määrää sen arvo. Työvoiman arvon määrää se yhteiskunnallisesti välttämätön työaika, joka tarvitaan työvoiman uusintamiseen kuuluvien toimeentulovälineiden aikaansaamiseen. Tästä seuraa, että työn tuottavuuden noustessa niillä teollisuuden aloilla, jotka valmistavat näitä toimeentulon välineitä, työvoiman arvo laskee, koska tarpeellinen ajankäyttö yksikköä kohden laskee. (Tässä meidän on jätettävä huomiotta äärettömän mutkikkaat, aikamme kapitalistisen talouden sisäiset suhteet, jotka nykyisin merkitsevät oikeastaan aivan yleismaailmallista yhteenkietoutumista.) Työn tuottavuus ja työvoiman arvo ovat täten kääntäen verrannollisia toisiinsa. *Työn tuottavuuden nousu alentaa työvoiman arvoa, kun taas työn tuottavuuden lasku kohottaa työvoiman arvoa.* Tästä seuraa edelleen, että työn tuottavuuden nousu supistaa välttämätöntä työaikaa ja työn tuottavuuden lasku taas lisää sitä. Jos otaksutaan työpäivä määrätyksi, niin johtuu työn tuottavuuden nousua seuraavasta työvoiman arvon laskusta välttämättömän työajan lyheneminen lisätyöajan hyväksi. Absoluuttisesti annetuissa puitteissa tämä on lisäarvon suhteellista suurenemista.

Kapitalistin suorittama lisäarvon, työläisen maksamattoman työn anastaminen on kapitalistisen riiston olemuksena. Sen mukaisesti merkitsee välttämättömän työn suhteellisen vähenemisen seurauksena tapahtuva maksamattoman työn lisääntyminen työväenluokan *riiston voimistumista*, eikä suinkaan siitä huolimatta, vaan *sen vuoksi, että työn tuottavuutta on kohotettu.*

On kapitalismin olemuksen mukaista, että kohottaessaan työnsä tuottavuutta työväenluokka huonontaa asemaansa, että se kurjistuu *suhteellisesti.* Se merkitsee, että vääjäämättä vähenee — jos olosuhteet muuten pysyvät muuttumattomina — työväenluokan osuus tuotetusta kansantulosta, sillä työn tuottavuuden kohoamisen seurauksena on lisätyöajan pidentyminen. Olisi kuitenkin perin juurin virheellistä päätellä tästä, että työväenluokan täytyisi sitten taistellakin työn tuottavuuden kohottamista vastaan. Marx on huomauttanut "Pääomassa" painokkaasti, että ei kone ole syypää työ-

---

[14] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 310.

läisen osattomuuteen kapitalismissa, vaan koneen *kapitalistinen käyttö.*

Kapitalisminkaan vallitessa ei työväenluokka edistyksellisimpänä luokkana ole tekniikan vihollinen. Käymällä koneiden kimppuun se ei voi saavuttaa mitään. V. I. Lenin on kerta toisen jälkeen tähdentänyt, että nykyaikaisen tekniikan kehittyessä kapitalismissa syntyy sosialismin aineellinen pohja. On myös työväenluokan historiallisen tehtävän täyttymystä, jos se jo kapitalismin oloissa käyttää hyväkseen kaikki mahdollisuudet oppia hallitsemaan nykyaikaista tekniikkaa, jonka se ottaa sosialistisessa vallankumouksessa omistukseensa. Mutta siitä sen on taisteltava, sillä kapitalistit suovat työläisille tekniikan ja teknologian tuntemusta ja edistävät heidän ammattitaitoaan vain sen verran kuin lisäarvon tuottamiseen on ehdottomasti välttämätöntä. Tämä pätee paitsi kuhunkin tuotantolaitokseen, myös yleensä kapitalistiseen yhteiskuntaan.

Suhteellinen lisäarvo ja työväenluokka

Muodoltaan kapitalistisen tieteellisteknisen mullistuksen oloissa nämä kysymykset saavat yhä suuremman merkityksen. Kun otetaan huomioon ne syvällekäyvät vaikutukset, joita nykyaikaisen tekniikan soveltamista koskevilla päätöksillä on miljoonien ihmisten elinoloihin, ei niitä voi enää jättää monopolien ja näiden hallituksen ratkaistaviksi. Kapitalististen maiden miljoonat työläiset — esim. Englannin ja USA:n teräs- ja autoteollisuuden työläiset, Belgian kaivostyöläiset tai Reinin ja Ruhrin kaivostyöläiset Länsi-Saksassa — ovat omin silmin nähneet, mihin joudutaan, jos heidät syrjäytetään todellisesta yhtäläisestä määräämisoikeudesta.

Vuosikausia on Länsi-Saksan kivihiiliteollisuuden kaivoksia rationalisoitu valtion investointiluottoihin nojaten. Sen tuloksena on työvuoron työnsuoritus miltei kaksinkertaistunut ja samanaikaisesti on sanottu irti noin 200 000 kaivostyöläistä. Sitten ilmaantui tuottoisa öljyala. Hiili- ja teräsunionin yhtymät vaihtoivat alaa — eikä suinkaan ensi sijassa siksi, että ne olivat ihastuneet tekniikan eteenpäinmenosta, vaan korkeampien voittojen vuoksi. Ja uhreiksi joutuivat ja ovat edelleenkin kaivostyöläiset. Monet teknisesti täysin uudistetut kaivokset sulkivat porttinsa, suuryhtymät saivat valtiolta erityishyvityksiä "luopumiskorvausten" muodossa, ja työläisten osana on nyt käydä leimauttamassa työttömyyskorttiansa. Samanaikaisesti on vielä toimivien kaivosten työvuorojen urakoita nostettu. Esim. Rheinstahl Bergbau AG:ssa on työvuoron urakka kohonnut vuoden 1958 1 650 kilosta 3 910 kiloksi vuonna 1968, nousu on 142 %.

Luopumiskorvaukset ja valtion edistämistoimenpiteet osoittavat täysin selvästi, miten valtiomonopolistisen kapitalismin järjestelmässä valtio sekaantuu välittömästi riistoprosessiin monopolien voittojen hyväksi. Työläisten taistelu taloudellisten vaatimusten puolesta asettaa heidät vastakkain monopolien valtion kanssa. Täten sulautuu taloudellinen taistelu entistä voimakkaammin poliittiseen taisteluun.

Virheellisiin päätelmiin jouduttaisiin kuitenkin silloinkin, jos samastettaisiin työvoiman arvon aleneminen elintason alenemiseen. Tosin työn tuottavuuden nousun seurauksena on, että se välttämätön työaika lyhenee, joka tarvitaan työvoiman arvon määräävien toimeentulovälineiden valmistamiseen. Mutta se ei merkitse, että työläisten ylläpitoon tarvittavien toimeentulovälineiden määrä vä-

henee. Työn tuottavuuden nousua seuraava työvoiman arvon lasku voi vallan hyvin tapahtua yhtäaikaa kapitalismissa elävän työväenluokan aineellisen aseman parantamisen kanssa. Mutta tämä ei mitenkään muuta sitä tosiseikkaa, että kapitalismin vallitessa työn tuottavuuden kohoaminen kärjistää riistoa. Työläisten tulojen suuruus ei ole riiston arvosteluperuste. Sellaisena on lisätyöajan suhde välttämättömään työaikaan, se lisätyöajan avulla luotu lisäarvo, jonka kapitalistit anastavat itselleen korvauksetta.

Sellainen työn tuottavuuden kohottaminen, joka tapahtuu soveltamalla uutta tekniikkaa, on kapitalistille tuotantokustannusten alentamisen kysymys. Hänellä on konetta käytettäessä *ajan säästö* ratkaisevaa. Siihen hänet pakottaa kilpailu. Tämän ohessa näyttelee hänelle tietenkin myös esineistyneen työn säästäminen suurta osaa. Hänen tuotantovälineisiin sijoittamansa pääoman on lisättävä arvoaan mahdollisimman tehokkaasti. Kapitalisti tekee varsin tarkkoja laskelmia talouden sellaisista tunnusluvuista kuin poistot (mukaan lukien moraalinen kuluminen), yleiskorjaukset, kuormitusasteet jne. Paljolti johtuu tästä, että kapitalistinen yrittäjä järjestää varsin tiukan vuorotyön kalliille nykyaikaisille koneikoille.

Elävän työn säästäminen

Hänelle jää kuitenkin ratkaisevaksi kysymykseksi elävän työn säästäminen, tarkemmin sanoen maksetun työn säästäminen. Se ilmenee hänen osaltaan palkkakustannusten laskuna.

Elävän työn säästämisen tuloksena kapitalismissa on kaksi oiretta, joilla on oleellinen vaikutus työväenluokan asemaan: ensinnäkin kapitalismin

ehdoin tapahtuva työstä erottaminen ja toiseksi työn voimaperäistäminen. Kapitalismi merkitsee työläiselle, että pääoman vallassa on työvoiman myynnin ja kulutuksen aineellis-tekniset ehdot. Työläisillä ei ole varaa valita, kulutetaanko heidän työvoimansa teknisesti viimeistä huutoa olevassa vai takapajuisessa tuotannossa. Myös kukin yksityinen työläinen voi vain varsin ahtaissa rajoissa "vapaasti" valita tuotantolaitoksensa. Kapitalisti, jota koneen käytössä johtaa kilpailu- ja voittotilanne, määrää tämän mukaisesti, onko työmiehen suoritettava raskasta ruumiillista työtä vai keveämpää. Yhä edelleenkin on kaivosteollisuuden monopolin määrättävissä, onko louhijan kaivosperässä louhittava hiili suurin ruumiillisin ponnistuksin hakullaan irti kerroksestaan, vai huolehtiiko siitä nykyaikainen, automaattisesti ohjattu jyrsin.

Vieläpä enemmänkin, pääoma määrää, voiko ja milloin työläinen myydä työvoimansa. Tosiasiassa se siis ratkaisee työläisten toimeentulomahdollisuudet. Kun kapitalisti ottaa käyttöön koneen, silloin hän aina laskelmoi säästävänsä maksettua työtä. Onko siten työtä vaille jääneellä työläisellä mahdollisuutta saada samasta tai jostakin toisesta tuotantolaitoksesta samaa tai yleensä työtä, se ei ensinkään kiinnosta kapitalistista yrittäjää. Kun tältä osin on nykyisin jo olemassa tietty rajoitus, ei sitä ole suinkaan siksi, että kapitalismi olisi muuttunut tai nykyisin imperialistisissa maissa valtaapitävät monopolistit olisivat työläisystävällisempiä kuin heidän isänsä, vaan ennen kaikkea siksi, että on olemassa sosialistinen maailmanjärjestelmä, joka esimerkillään vaikuttaa kapitalististen maiden työväenluokkaan ja vahvistaa työväenliikkeen voimaa sillä tavoin, että monopolien on useasti pakko tehdä työväenluokalle myönnytyksiä.

Työn voimaperäisyyden kohottaminen

Koneen kapitalistisen käytön seurauksena on vihdoin maksetun työn säästämisen, irtisanomisten ja vajaatyöllisyyden ohessa *työn voimaperäistäminen,* joka alituiseen tehostuu. Työn voimaperäistäminen merkitsee että tuottaa enemmän samassa ajassa ottamalla työvoimasta enemmän irti. Se merkitsee siis nopeampaa työtä ja suurempia ponnisteluja. Länsi-Saksa on tästä silmiinpistävä esimerkki, sillä juuri siellä on työtahti viime vuosina tavattomasti kiristynyt. On pääoman lisäarvonhimon mukaista, että se kohottaa järjestelmällisesti työn voimaperäisyyden astetta, että se kääntää jokaisen koneellistamisparannuksen keinoksi näännyttää tehokkaammin työvoimaa.[15]

Kohottaessaan työn voimaperäisyyttä kapitalistinen yrittäjä ei piittaa lainkaan työläisten terveydestä ja hengissä pysymisestä. Sen seurauksena on valtava työvoiman fyysinen, psyykkinen ja hermostollinen kuluminen. Uupumisilmiöt, joita vastaan taistellaan maksutta saaduin piristysainein, johtavat lopulta tapaturmien lisääntymiseen ja varhaisinvaliditeettiin. Vuodesta 1950 lähtien jatkuvasti tehostuneen voitontuotannon 16 vuoden aikana on Länsi-Saksan yrityksissä tapahtunut yli 34 miljoonaa työtapaturmaa. Vuonna 1964 työtapaturman uhriksi joutui yli 3 miljoonaa työläistä ja toimihenkilöä, mikä on yli 14 % koko Länsi-Saksan teollisuuden henkilökunnasta. Se on järkyttävä tilinpäätös huippuunsa viedystä työtahdin kiristämisestä. Kapitalistinen tehdas, jota Marx nimitti helvetiksi työläisille, ei ole nykyisinkään, vaikka tehdassalit tulvivat valoa, ilma puhdistetaan ja suoritetaan monia muitakin työpsykologisia ja sosiaalisia toimenpiteitä, yhtään vähemmän hengenvaarallinen ja terveydelle vahingollinen laitos.

Selvemmin kuin koskaan pitävät paikkansa Karl Marxin 100 vuotta sitten kirjoittamat sanat: "Kapitalistinen tuotanto kehittää siis yhteiskunnallisen tuotantoprosessin tekniikkaa ja yhdistelmää vain siten, että se samalla vaurioittaa kaiken rikkauden alkulähteet: *maan ja työläisen.*"[16]

Aineisto: Karl Marx, Pääoma, I osa, luvut 5—8, 10, 11, 13, jakeet 1—6, 14 ja 15.

---

15 "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, ss. 388—389.

16 "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 470.

IV. Palkka ja voitto

Lisäarvoteoriallaan Karl Marx paljasti kapitalistisen riiston olemuksen ja loi siten tieteellisen pohjan sille, että työväenluokka voi tiedostaa asemansa kapitalistisessa yhteiskunnassa sekä omat taistelutehtävänsä. Tämän ohessa hän ei milloinkaan unohtanut ohjetta, että merkitsee hyvin paljon erottaa ilmenemismuodot niiden oleellisesta suhteesta, jonka hän luonnehti salatuksi taustaksi. "Edelliset uudistuvat välittömästi ja itsestään, tavanomaisina *ajatusmuotoina*, jälkimmäinen on ensin tieteen avulla *löydettävä.*"[1]

Työvoiman arvo ja lisäarvo antavat leimansa yhteiskunnan kummankin pääluokan, työväenluokan ja porvariston väliselle yhteiskuntataloudelliselle suhteelle. Mutta sekä työvoiman arvo että lisäarvokin ovat kapitalismin arkipäivässä ilmenemismuodoiltaan vallan toista. Työvoiman arvo ilmenee työpalkassa "työn hintana", lisäarvo ilmenee voittona, kokonaispääomasta peräisin olevana ylijäämänä. Kapitalistisen riiston epäävien porvarillisten teorioiden teho on nimenomaan siinä, että ne lähtevät näistä ilmenemismuodoista, jotka — kuten Marx sanoi — ovat "tavanomaisia ajatusmuotoja". Ne pitäytyvät näissä ilmenemismuodoissa ja välttävät tunkeutumista asioiden olemukseen, kuten jokaisen tieteen oikeastaan pitää tehdä.

[1] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 501.

Kaikissa kapitalistisissa maissa on siten suuri joukko erilaisia palkkateorioita. On olemassa monia tieteellisiä laitoksia, kuten esim. REFA-keskukset* Länsi-Saksassa, jotka ovat omistautuneet palkkakehityksen tutkimiseen ja uusien palkkausmuotojen kehittämiseen, so. työväenluokan riistämisen entistä hienostuneempien muotojen keksimiseen.

Tämän luvun ensimmäisessä jakeessa osoitettiin, miten tavarantuotannon ja markkinatalouden ilmiöt ovat muokanneet ja muokkaavat edelleenkin porvarillisten talousmiesten — ja sen lisäksi koko kapitalistisen yhteiskunnan — ajattelua. Tämä pätee täysin porvarillisiin palkkateorioihinkin. Pitäessään lähtökohtanaan palkan ilmenemismuotoja ne operoivat sellaisilla käsitteillä kuin "työn hinta", "työn markkinahinta", joiden kanssa jo Marx selvitti välinsä.[2] He puhuvat "tuottavuutta vastaavista palkoista", "tuotantokustannuksista" tai "hinnoista" taikka "yrityssuorituksista" jne. riippuvista palkoista.

Länsi-Saksan liittohallituksen sosialidemokraattinen talousministeri Karl Schiller lausui vuonna 1965: "Työ on tuotannon tekijä, jota on niukalti ja tulee olemaan vastakin. Taloudellisten peruslakien mukaisesti nousee siten sen hinta, so. työpalkka."[3]

Näiden "taloudellisten peruslakien" mukaan on siis palkan laskettava, kun "työntekijää" ei ole niukalti, ja samoin on Schillerin mielestä vielä 4 prosentinkin työttömyysaste täysin puolustettavissa.

* REFA=Reichsausschuss für Arbeitsstudien, (valtakunnallinen työntutkimustoimikunta).

[2] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 498.

[3] Industriekurier, 16/17. 4. 1965.

Strauss on selittänyt, että palkkojen optimikorkeuden muodostumiseen voidaan päästä vasta suurimman mahdollisen rationalisoinnin välityksellä. Mutta kapitalismin oloissa sisältyy mahdollisimman suureen rationalisointiin aina työttömien luvun lisääntymisen tendenssi.

Työpalkka

Punaisena lankana kaikissa porvarillisissa palkkakäsityksissä on, että palkka otaksutaan *työn hinnaksi*. Siksi porvarilliset taloustieteilijät eivät tunne lainkaan sanaa "riisto" omissa palkkateorioissaan. Työväenluokan palkkataistelu ei ole heille taistelua työn ja pääoman välillä, vaan pelkästään kummankin "sosiaalikumppanin" keskinäistä välienselvittelyä suuremmasta osuudesta "sosiaalituotoksesta".

Ei voida kiistää, etteikö ammattiliittojen ole kapitalismin vallitessa käytävä palkkataistelua tavoitellakseen työväenluokalle suurempaa osuutta kansantulosta. Niinpä DGBn* perusohjelmassa sanotaan: "Ammattiliittojen aktiivinen työläisten ja toimihenkilöiden palkkapolitiikka ja muut palkkapoliittiset toimenpiteet tähtäävät kansantuotteen oikeudenmukaiseen jakoon."[4] Ammattiliitot pitävät palkkataistelussa johtotähtenään työläisten ja toimihenkilöiden etuja. Ne pyrkivät parantamaan näiden aineellisia työ- ja elinoloja ja lisäämään heidän osuuttaan kansantulosta pääoman kustannuksella. Mutta riittääkö tämä?

Kapitalismissa voimassa olevan työpalkan olemukseen tunkeutuminen merkitsee samaa kuin tiedostaa toisen ihmisen harjoittaman toisen riiston yhteiskunnallisten suhteiden olemus. Se on sen käsittämistä, että myös palkkataistelussa on vastakkain kaksi antagonistista luokkaa, että ammattiliittojen käymä palkkataistelu — niin ratkaisevaa kuin se työväenluokan aseman parantamiselle onkin — ei saa milloinkaan olla itsetarkoitus, vaan "apuneuvo, hyvin tarpeellinen ja tehokas apuneuvo, mutta kuitenkin se on vain yksi eri apuneuvoista kohti korkeampaa tavoitetta: koko palkkajärjestelmän poistamista".[5]

Palkka on työvoiman hinta, se tarkoittaa työvoimatavaran arvon rahamuotoa. Se vain ilmenee työn hintana, eikä vain kapitalisteille ja porvarillisille taloustieteilijöille, vaan myös työläisille. Myös työläisellä on objektiivisesti sellainen näkymä, että hän ei myykään kapitalistille työvoimatavaraa, vaan työnsä. *Työvoimatavaran arvon rahahintana työpalkka hämmentää objektiivisesti pääoman ja työn välisen riistosuhteen.*

Karl Marx osoitti, että tässä ei ole kyseessä, kuten usein oletetaan, kapitalistin omavaltainen juoni, yksipuolinen selittely hänen puoleltaan, vaan objektiivinen tosiseikka, joka saa alkunsa itse kapitalistisista tuotantosuhteista.[6] Ratkaisevana syynä tähän on se, ettei voida saada näkyvästi erilleen välttämätöntä ja lisätyöaikaa.

Työvoiman arvon ja hinnan muuttumisesta työpalkaksi joka taas näyttää työn hinnalta, johtuu, että palkkatyöläisen kaikki työ, myös maksamaton lisätyö, näyttää maksetulta työltä. Maksamattoman työn muodossa ei riisto enää ole pinnalta ha-

* DGB = Deutscher Gewerkschaftsbund = (Länsi-)Saksan ammattiyhdistysten liitto.

4 Grundsatzprogramm des DGB. Kts. Die Quelle, 1963, no. 12.

5 Friedrich Engels, Die Trade Unions. Kts. Marx/Engels: Werke, Bd. 19, s. 260.

6 "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 500—501.

vaittavissa, kiistaa on näennäisesti enää vain siitä, onko maksettu palkka "oikeudenmukainen vai ei". "Tähän *ilmenemismuotoon*, joka peittää todellisen suhteen näkymättömiin ja tuo ilmi päinvastoin sen vastakohdan, perustuvat kaikki sekä työläisen että kapitalistin oikeuskäsitykset, kaikki kapitalistisen tuotantotavan mystifiointi, kaikki vapaudenkuvittelut, kaikki vulgäärin taloustieteen apologeettiset kieräilyt."[7] Näistä kuvitelmista ovat lähtöisin kaikki nykyisetkin hienostuneet palkkausmuodot ja palkkahoukutusjärjestelmät, joilla on tarkoitus pusertaa työläisistä yhä enemmän lisäarvoa.

Palkkamuodot

Olemme jo viitanneet siihen, miten palkan ilmeneminen työn hinnaksi häivyttää kaiken eron maksetun ja maksamattoman työn väliltä. Näyttää siltä, että työläiselle maksetaan koko työstä. Tätä vaikutelmaa vahvistavat palkan eri muodot.

Marx ei "Pääomassa" asettanut tavoitteekseen kuitenkaan paneutua tähän palkkausmuotojen moninaisuuteen. Osoittaakseen työpalkan olemuksen ja sen kehityksen pohjana olevat lainmukaisuudet hän tyytyi erittelemään kapitalismissa sovelletun työpalkan kaksi päämuotoa, aikapalkan ja kappalepalkan. Kehittyneissä kapitalismin maissa sovelletut moninaiset palkkausjärjestelmät voidaan viime kädessä kaikki typistää näiksi kahdeksi päämuodoksi ja niiden yhdistelmiksi.

Koska porvarillisissa palkkateorioissa vallitsee sakeanlainen käsitesekaannus, on meidän ensiksi rajattava ne käsitteet, joista Marx aika- ja kappalepalkkaa koskevissa luvuissaan puhuu. Teemme nyt

---

[7] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 499.

eron *nimellispalkan, reaalipalkan* ja *suhteellisen palkan* välillä.

Nimellispalkka on se rahasumma, josta työläinen pestautuu kapitalistille. Se on työläisen palkkapussin sisältö. Nimellispalkka ei kuitenkaan kerro vielä mitään siitä, miten paljon työläinen voi palkallaan ostaa. Työpalkkaa koskevassa selvityksessään Karl Marxin lähtökohtana oli tämä nimellispalkka, jota hän nimitti "työn hinnaksi". Hän ei ollut edeltäkäsin selvittänyt itselleen, että tällä kapitalistisen yhteiskunnan pinnalta näkyvällä käsitteellä onkin toinen sisältö.

Reaalipalkka puolestaan ilmaisee, mitä ja miten paljon työläinen voi todella nimellispalkallaan toimeentulovälineitä ostaa, toisin sanoen, millaisia toimeentulovälineitä todella sisältyy työvoiman arvoon — otaksumme, että kapitalisti maksaa työvoiman arvon. Reaalipalkka on tärkeä työväenluokan elintason mittari. On johdonmukaista ajatella, että nimellispalkan pysyessä samana toimeentulovälineiden hintojen kohoaminen merkitsee elintason laskua ja taas hintojen lasku työväenluokan korkeampaa elintasoa.

Tämän riippuvuuden tuntemus on varsin tärkeätä, koska monopoliporvariston lehdistö perustelee kehitystä muka "hyvinvointiyhteiskuntaa" kohti säännöllisesti palkkojen kohoamisella. Vaikka jätettäisiinkin ottamatta huomioon, että palkankorotukset on aina saatava aikaan kovien palkkataistelujen pakkopelillä, niin Länsi-Saksan esimerkki osoittaa, miten esitetyt tiedot nimellispalkan kehityksestä antavat väärän kuvan. Vuodesta 1960 vuoteen 1966 kohosivat siellä bruttopalkat 64 %. Mutta kun palkanpidätykset (verot ja sosiaalivakuutusmaksut) samanaikaisesti kohosivat 83 % ja elinkustannukset kasvoivat hintavyöryn vuoksi 24 %, niin tosiasiassa reaalipalkat nousivat vain 28 %.

Nimellis- ja reaalipalkan välinen suhde ei kuitenkaan sano vielä kaikkea työpalkkaan sisältyvistä suhteista. "Työpalkan määrää ennen kaikkea vielä sen suhde kapitalistin voittoon; tämä on *suhteellinen* relatiivinen työpalkka."[8] *Suhteellinen työpalkka* ilmaisee, mikä osuus kummallakin luokalla, työväenluokalla ja porvaristolla on työläisten luomasta arvotuotteesta. Suhteellinen työpalkka on niin muodoin mittapuu, jolla arvioidaan työväenluokan suhteellisen kurjistumisen aste.

Rajattuamme ja määriteltyämme käsitteitä otamme seuraavassa käsiteltäväksemme molemmat työpalkan päämuodot sekä eräitä muitakin teoreettisia palkkaongelmia. "Pääoman" kahdeksannentoista luvun alussa Marx todisti, että palkkojen liikunnan taloudellisissa laeissa on kysymys pelkästään muodonmuutoksista niihin lakeihin, jotka hän oli muotoillut käsitellessään työvoiman hinnan ja lisäarvon suuruussuhteiden vaihteluita.[9]

Marxin palkkalaki

Marxin "Pääomassa" muotoileman palkkalain tuloksena ovat seuraavat työpalkkaan kapitalismin vallitessa pätevät suhteet: Jos työajan pituus on annettu, niin silloin päiväpalkka tai viikkopalkka riippuu tuntipalkan korkeudesta, jos taas viimeksi mainittu on annettu, niin päiväpalkka tai viikkopalkka riippuu työajan pituudesta.[10] Oletettakoon esimerkiksi työvoiman päiväarvoksi 16 D-markkaa, työpäiväksi 8 tuntia ja päiväsuorituksek-

[8] Karl Marx, Palkkatyö ja pääoma. Kts. Marx/Engels, Valitut teokset, I osa, Petroskoi 1958, s. 63.

[9] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 481.

[10] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 504.

si 8 kappaletta. Tuntipalkka tekisi sen mukaisesti 16:8=2 DM, kappalepalkassa samoin 16:8=2 DM kappaleelta. Tästä on tuloksena esimerkiksi se, että ammattiliittojen vaatimus työajan lyhentämisestä ansioita alentamatta on täysin oikeutettu. Ellei tämä vaatimus tule täytetyksi, maksetaan työvoimasta alle sen arvon.

Mikäli tuntipalkkauksen muoto on kerran päässyt alkuun, se antaa kapitalistille mahdollisuuden, lainkaan piittaamatta työvoiman arvosta, mihin tahansa epäsäännöllisyyksiin, alkaen työläisen alityöllistämisestä (vajaaviikot) aina ylityöllistämiseen asti (ylityöt), jotka aiheuttavat työvoiman lisäkulumista.

Siitä huolimatta epäsäännöllisyydet eivät ole sääntönä. Työläisten, luokkana otettuna, rajoittamaton vajaatyöllistäminen ja rajattomiin viedyt ylitunnit eivät ole kapitalismissa sääntönä, joskin kapitalismille on sisäisesti omiaan tendenssi painaa työläisten palkka alle työvoiman arvon. Koko yhteiskunnan kannalta — ja vain siten voi lainmukaisuudet ymmärtää — on työvoiman arvo objektiivisesti määrätty. Sitä ei kapitalisti voi mielivaltaisesti lyödä lukkoon. Sekä rajoittamaton vajaatyö että myös loputtomat ylityöt vaarantaisivat työväenluokan ja sen jälkikasvun olemassaolon ja siten taas yleensä kapitalismin olemassaolon.

Länsi-Saksan teollisuuden ammattiliittojen palkkasopimuksissa on palkkaus porrastettu normaalityöajan mukaan, so. ylityöstä maksetaan ylityökorvauksia. Palkkatariffien ja ylityökorvausten määräytymisessä on tietysti ratkaisevaa työväenluokan taisteluvoima ja taisteluvalmius.

Marxin muotoilemasta palkkalaista johtuu edelleen, että alhainen tuntipalkka kohdistuu työläiseen painostuskeinona tehdä työtä pidempään. Siten on selitettävissä, että ammattitaidottomien työ-

läisten keskuudessa esiintyy pyrkimys tehdä "vapaaehtoisesti" ylitöitä voimakkaampana kuin ammattitaitoisten keskuudessa, joilla on vastaavasti korkeampi palkka.

Edellä sanottu koskee *kappalepalkkaa* täysin samoin. Vieläpä kappalepalkka himmentää vieläkin enemmän kapitalismin vallitessa tapahtuvaa työläisen riistoa. Esimerkissä tulisi työläinen saamaan kappaleelta palkkaa 2 D-markkaa. Hänen täytyy siis valmistaa yhdessä työpäivässä 8 kappaletta, jotta hänen palkkansa vastaa työvoiman päiväarvoa. Jos hän saa aikaan vain 7 kappaletta, hän saa koko päivältä vain 14 D-markkaa. Jos hänen onnistuu valmistaa 9 kappaletta, niin hän saa 18 D-markkaa päivän tekemästään työstä, ainakin niin kauan, kunnes uusi urakkahinnoittelu astuu voimaan. Näyttää siis siltä, kuin työläinen kappalepalkkauksessa ei möisikään kapitalistille toimivaa työvoimaansa, elävää työtä ja määrätyksi ajaksi, vaan tuotteeksi asti esineistyneen työnsä. Ikään kuin työn hinta määräytyisi tuottajan kappalemääränä mitattavasta suorituksesta.[11] Mutta kappalepalkkakaan ei mitenkään muuta työpalkan olemusta.

Tietenkään ei työpalkan muodollisia eroavuuksia voi kapitalismissa panna kapitalistien mielivallan syyksi, vaikkakaan ei pidä jotakuta palkkausmuotoa sovellettaessa kiistää kunkin kapitalistin subjektiivisuuden osuutta. Palkkausmuotoihin on kuitenkin myös tieteen ja tekniikan kehityksellä ja tuotantovoimien koko kehitystasolla oleellinen vaikutuksensa. Kun monopolit palkkaavat itselleen suuren joukon palkka-asiantuntijoita, heidän tehtävänään on paitsi valmistella sellaisia palkkausmuotoja, jotka himmentävät erityisen hienostuneeseen tapaan työväenluokan riistämisen, myös päästä ennen kaikkea selville sellaisista palkkausmuodoista, jotka vastaavat kapitalismin tuotantovoimien objektiivista kehitystasoa ja turvaavat monopolipääomalle korkeimman lisäarvon.

[11] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 509.

Tuskin tarvitsee erityisesti todistella, että Marxin erittelemät palkkausmuodot, aika- ja kappalepalkka, ovat edelleenkin laajalti käytännössä. Monopolistien tuotantolaitoksista niitä löytyy kuitenkin vähemmän tässä puhtaassa muodossaan. Ne on joko yhdistetty toisiinsa tai — useimmiten — kytketty muihin palkkahoukutusjärjestelmiin. Tämä *kummankin työpalkan perusmuodon kytkeminen muihin palkkahoukutusjärjestelmiin tekee riiston naamioinnista aukottoman.* Kaikki nämä palkkausmuodot näet, olkoon sitten kysymys palkkiotyöstä, yhteisurakasta, työvaiheanalyysistä jne., pyrkivät antamaan harhauttavan kuvan "suoritussenmukaisesta" palkasta. Niinpä työntutkimuksen puolestapuhujat vaahtoavat "oikeudenmukaisesta", "oikeasta", "aidosta" ja "epäaidosta" urakkahinnoittelusta. He suorittavat työpaikkatutkimuksia, työaikatutkimuksia ja työsuoritustutkimuksia. Laaditaan palkkausta koskevia vertailulukuja, sellaisia jotka koskevat esim. työnsuorituksen määrää ja laatua, työpaikan olosuhteita, kone-, energiankulutus- ja korjausajan ennakkovarausta, työpaikalla pysymistä, työhönsuhtautumista jne. Toisaalta ne vastaavat tuotantovoimien objektiivista tasoa, mutta tekevät samalla työntekijöille tavattoman vaikeaksi päästä selville kapitalistisesta palkkausmylläkästä. Tämän lisäksi ovat olemassa moninaiset palkkausjärjestelmät, jotka on työn analyyttisen arvostuksen avulla sovitettu aina erillisiin työpaikkohin asti, ja jotka on kytketty hienostuneeseen tapaan muihin houkutusjärjestelmiin, kuten voittoon osallistumiseen, aloitetoimintaan sekä sosiaa-

lisiin sijoituksiin (asuinrakennustoiminta, yritysten sisäiset sosiaaliset etuudet), jotka *jäytävät työväenluokan luokkatietoisuutta, lamauttavat sen luokkayhteenkuuluvuuden tunteen ja heikentävät sen taisteluvoimaa.* Sellaiset oikeistolaiset ammattiyhdistysjohtajat kuin Meany ja Lovestone USA:ssa tai Leber Länsi-Saksassa ovat tätä prosessia tietoisesti edistäneet omalla ammattiliittojen valtiomonopolistiseen kapitalismiin "sopeuttamisen ja yhdentämisen politiikallaan".

Palkkataistelu

Tähän päivään mennessä ei ole vähäistäkään muutosta tapahtunut siinä Marxin esittämässä tosiseikassa, että *työpalkka on kapitalismin vallitessa työväenluokalle ratkaiseva kriteeri sen aineelliselle asemalle.* Palkasta, sen korkeudesta ja ostovoimasta riippuu, miten työläiset ja heidän perheensä elävät, asuvat, pukeutuvat ja miten he voivat saada osansa henkisistä ja kulttuurihyödykkeistä. "Työntekijät, väestön ylivoimainen enemmistö on edelleenkin syrjäytetty tuotantovälineiden käyttöoikeudesta. Heidän työvoimansa on nykyäänkin vielä heidän ainoa tulolähteensä."[12] Mitään muutosta ei ole tapahtunut siinä Marxin toteamassa asiassa, että palkkataistelussa on vastakkain kaksi antagonistista luokkaa. Työväenluokan on taisteltava jokaisesta palkankorotuksesta ja monopolit ja niiden työnantajajärjestöt hyökkäävät jatkuvasti työväenluokan palkkoja ja siten sen elintasoa vastaan. Suhdannetaantuman ja talouspulien aikaan kärjistyvät palkkakysymyksiä koskevat välienselvittelyt pakostakin, sillä monopolit käyttävät hyväkseen niitä tekijöitä, jotka lisäävät työväenluokan toimeentulon turvattomuutta, kuten vajaatyöllisyyttä ja työttömyyttä pitääkseen työväenluokan palkat alhaisella tasolla. Se on vuosikausia ollut havaittavissa Englannissa, jossa jopa Labour-hallitus esiintyy ammattiliittoja ja niiden vaatimuksia vastaan ja ahertaa saadakseen vieritetyksi koko painollaan vuosien varrella voimistuneet taloudelliset ja varsinkin punnan devalvoinnista aiheutuneet vaikeudet työtätekevien ihmisten harteille sekä säilytetyksi monopoleille niiden voitot.

---

[12] Grundsatzprogramm des DGB.

Sama on selvästi havaittavissa myös Länsi-Saksassa, jossa on jo aikoja sitten heitetty yli laidan takavuosina ympäri maailmaa toitotettu tunnus "hyvinvointi kaikille". Niinpä eräässä "Frankfurt Allgemeine Zeitungin" vuoden 1967 syyskuussa julkaisemassa kirjoituksessa hyökättiin kiivaasti sitä käsitystä vastaan, että 350 000 työttömän määrä on liian suuri. "Pitäisikö tämän merkitä, että... vallitsevaa tasapainoa avoimien työpaikkojen ja työttömien välillä olisi pidettävä tuomittavana?" Kirjoituksen laatijan kannalta ei, sillä hänelle ja hänen taustamiehilleen merkitsee ilmeisesti vasta muutama satatuhatta työtöntä "tasapainoa". Suuryhtymien edustajat, kuten I. G. Farbenin johtaja Winnacker selittävät, että ammattiliittojen olisi sopeuduttava palkkavaatimuksissaan vähin äänin vallitsevaan olotilaan. Ja Kiesinger ryhtyi intoa täynnä puoltamaan "ammattiliittojen ja työnantajajärjestöjen vapaaehtoista ja yhteistä toimintaa vakautushakuisen suhtautumisen hyväksi". Länsi-Saksan monopolit haluaisivat "yhtenäistää" ammattiliitot. Ilmeisesti se ei käy yhtä kitkattomasti kuin Länsi-Saksan vallanpitäjät ovat kuvitelleet, ja taas kerran on sosialidemokraattisten johtajien annettava apuaan. Schillerissä, Schmidtissä, Leberissä ja Wehnerissä he ovat löytäneet sellaiset sosiali-

demokraattiset oikeistojohtajat, joiden tähänastinen käyttäytyminen ja toiminta näyttää heistä olevan vallan omiaan murentamaan ammattiliittojen vastarinnan ja alistamaan nämä valtiomonopolistisen herruuden järjestelmään.

Olkoon sitten kyseessä monopolien edustaja tai sosialidemokraattinen ministeri, he ponnistelevat yhtä kaikki "todistaakseen", ettei työväenluokalla oikeastaan ole mitään vaadittavaa. Työstään se saa "hyvät rahat". Eihän yhteiskunta "voi syödä enempää kuin tienaa", ja kun on kysymys "yhteisistä ponnistuksista", saakoon jokainen vain sen verran, "mikä kunkin on". Työläinen saa palkkansa, monopolistit voittonsa ja Bonnin hallitus lisää veroja varustelu- ja epäreaaliseen koko Saksan yksinedustuspolitiikkaansa.

Kaikkien kapitalististen maiden kehityksessä, myös Länsi-Saksan, näkyy korostuneena Marxin sanonta, että kapitalismissa palkkasuhde *ei ole rautainen, muuttumaton suhde, eikä liioin palkkakehitys tapahdu itsevirtauksena.* Vain työväenluokan ja sen ammattiliittojen järjestynyt taistelu kykenee antamaan palkkojen kehitykselle sellaisen kulun, että siinä tulevat huomioonotetuiksi työläisten tarpeet ja hintojen nousu.

Tässä yhteydessä meidän on nähtävä kaksi asiaa. Taistelu palkkojen korottamisesta voi johtaa työläisten elintason kohoamiseen, mutta sillä ei voi milloinkaan päästä eroon riistosuhteesta. Suhteellisen hyvinkin palkattu työläinen pysyy riistettynä. Toinen asia on, että nykyoloissa ammatillinen taistelu palkkojen korottamisen puolesta, mikä ilmenee ennen kaikkea sopimuspalkkoja koskevissa välienselvittelyissä, ei enää riitä alkuunkaan työläisten aineellisen aseman parantamiseen. Vieläpä jotta päästäisiin suoranaisessa palkkataistelussa pysyviin tuloksiin tarvitaan paljon pitemmälle menevää kamppailua, taloudellisen taistelun yhteenliittämistä poliittiseen taisteluun, jossa demokratian ja työväenluokan yhtäläisen määräämisoikeuden kysymykset näyttelevät olennaista osaa.

Lisäarvo ja voitto

Siihen tosiseikkaan läheisesti liittyneenä, että kapitalistisen yhteiskunnan pintailmiöissä palkka esiintyy "työn hintana", on yhtä tärkeä seikka se, että lisäarvokaan ei näytä siltä, mikä se todellisuudessa on. Se muuttuu voitoksi, jonka salaperäisenä alkulähteenä on näennäisesti itse pääoma. "Koska toisessa navassa näyttäytyy työvoiman hinta työpalkaksi muuntuneessa muodossa, niin vastakkaisessa navassa on lisäarvo voitoksi muuntuneessa muodossa."[13] Siksi ei ole sattuma, että kapitalistista taloutta käsittelevissä marxilaisissakin julkaisuissa ja erittelyissä puhutaan aina voitosta ja että pääoman sisäisen pakon sanelema pyrkimys suurempaan lisäarvoon ilmenee kapitalistien ponnisteluna kohti suurinta voittoa. Siksi tämän "peruskurssin" puitteissa on välttämätöntä perehtyä joihinkin voittoa koskeviin peruskysymyksiin, joita Karl Marx koskettelee "Pääoman" III osassa.

Lisäarvo, joka luodaan tuotantoprosessissa palkkatyöläisten työn välityksellä, on lähteenä kaikkien porvaristoon kuuluvien tulolle siitä riippumatta, missä muodossa heille tämä tulo virtaa. Lisäarvon tärkein ja alkuperäisin muoto on voitto, kapitalistiseen tavarantuotantoon välittömästi sijoitetun pääoman tuotto. Kapitalisti ei tunnetusti suorita mitään omaa työtä tavaran tuottamisen hyväksi. Mikäli kuitenkin näin on laita, kapitalististen pienyrittäjien osalta, he eivät tee tätä

[13] Karl Marx, Pääoma, III osa, s. 46, (saks.)

työtä kapitalistina. Kapitalisti panee tuotantoon pääomansa ja odottaa, että tämä pääoma lisää arvoaan, tuo hänelle voiton. Hänelle pääomakulut ovat kustannuksia, se on menoja, joiden on tultava korvatuiksi jälleen tuotettujen tavaroiden myynnillä. Sen lisäksi niiden on annettava hänelle ylijäämää. "Tuotannon ylläpitämiseen ja varsinkin sen kohottamiseen on yllykkeenä liiketuotto."[14]

Karl Marx nimitti tietyn tuotteen tuottamiseen tarkoitettuja pääomakuluja *kapitalistisiksi omakustannuksiksi* (Kostpreis). Näitä kapitalistisia omakustannuksia eritellessään hän osoitti, että nämä ovat vain eräs yhteenveto kapitalistisesti tuotetun tavaran arvon erilaisista osista, jotka korvaavat pelkästään niiden tuottamiseen pannun pääoman arvon.[15] Kun näissä kapitalistisissa omakustannuksissa pääomakulut näkyvät *yhtenä* rahasummana, katoaa pysyvän ja vaihtelevan pääoman välinen ero. Ensi näkemältä näyttää lisäarvo olevan peräisin tasaisesti kaikista erilaisista, sekä tuotantovälineisiin että työvoimaan sijoitetuista arvon osasista, sillä sisältyväthän nämä osaset tasaisesti omakustannusten muodostamiseen. "Sellaisena sijoitetun kokonaispääoman kuviteltuna jälkeläisenä saa lisäarvo voitoksi muuntuneen muodon."[16] Tämä on eräs Marxin tarkoittamia "tavanomaisia ajatusmuotoja" kapitalistisessa yhteiskunnassa. Ja siten se on myös lähtökohtana mitä erilaisimmille porvarillisille voittokäsityksille, jotka menevät aina niinkin pitkälle, että niissä käännetään nurin niskoin pääoman todelliset arvonlisäysedellytykset. Siitä pintailmiöstä lähtien, että voiton lähteenä

[14] Eigentum und Eigentümer in unserer Gesellschaftsordnung. Köln 1960, s. 9.

[15] Karl Marx, Pääoma, III osa, s. 34 (saks.)

[16] Karl Marx, Pääoma, III osa, s. 46 (saks.)

on pääoma ja että työpalkassa on maksettuna työnä koko työ, katsotaan useasti voiton varsinaiseksi lähteeksi tuotantovälineisiin sijoitettu pääoma.

Voiton suhdeluku

Kapitalistinen tuotanto on tuotantoa voiton vuoksi. Se mikä ainoastaan ja yksinomaan kiinnostaa kapitalistia, on hänen pääomansa arvonlisäyksen aste, voiton suhde hänen sijoittamaansa kokonaispääomaan. Olemme nähneet, miten lisäarvon suhde vaihtelevaan pääomaan ($\frac{m}{v}$) esittää lisäarvon suhdelukua, joka ilmaisee täsmällisesti riiston asteen. Sitä vastoin lisäarvon suhde kokonaispääomaan ($\frac{m}{c+v}$) antaa ilmauksen pääoman arvonlisäyksen asteelle. Tämä on voiton suhdeluku (p'). "Lisäarvo ja lisäarvon suhdeluku ovat, vastaavasti, näkymätöntä ja tutkittavaa olennaista, kun taas voiton suhdeluku ja sitten voittona esiintyvä lisäarvon muoto näyttäytyvät ilmiöiden pinnalla."[17]

Voiton suhdeluku eroaa oleellisesti lisäarvon suhdeluvusta. Se ei anna mitään tietoa todellisesta riiston asteesta. Onhan voiton suhdeluku aina pienempi lisäarvon suhdelukua. Se johtuu yksinkertaisesti siitä, että sijoitetun kokonaispääoman osana on vaihteleva pääoma aina pienempi edellistä. Ottakaamme esimerkiksi yhden miljoonan D-markan pääoma, josta 600 000 on sijoitettu koneisiin, raaka-aineisiin jne. ja 400 000 pantu palkkoihin. Jos asetamme tämän 100:ksi, saadaan pääoman elimellinen kokoonpano 60c+40v. Jos työläisistä puserretaan 400 000 D-markan lisäarvo, niin lisäarvon suhdeluku $\frac{m}{v} = \frac{40}{40}$ merkitsee, että riiston aste on 100 %. Kapitalisti asettaa kuitenkin

[17] Karl Marx, Pääoma, III osa, s. 53 (saks.)

tämän ylijäämän suhteeseen kokonaispääomaansa, sillä häntä kiinnostaa se, miten hänen pääomansa on lisännyt arvoaan. Edellä esitetyt tiedot antavat hänelle voiton suhdeluvun $\frac{m}{c+v} = \frac{40}{100}$. Nyt hän tietää ansainneensa 40 %. Hyvä liiketoimi, joka saattoi olla näin voitollinen vain siksi, että riiston aste oli 100 %. Sitä ei kuitenkaan havaitse voiton suhdeluvusta.

On otettava lisäksi huomioon, että voiton suhdeluvun liikunnasta määräävät muutkin tekijät kuin lisäarvon suhdeluku. Voiton suhdeluku riippuu tietenkin ennen kaikkea lisäarvon suhdeluvusta, sillä voittohan on, kuten olemme nähneet, vain lisäarvon muuntunut muoto. Kaikki tekijät, joiden avulla riistoa voimistetaan, ovat oleellisena tekijänä voiton suhdeluvunkin kohoamisessa. Niinpä työn tuottavuuden kohoamisen seurauksena on riiston lisääminen, ja sen mukaisesti se vaikuttaa kohottavasti lisäarvon suhdelukuun ja siten myös voiton suhdelukuun. Voiton suhdelukuun sillä on kuitenkin samanaikaisesti toinenkin vaikutus. Suuremman tuotantovälinepanoksen ja työvoiman suhteellisen säästön seurauksena muuttuu keskinäissuhde pääoman osien c:n ja v:n välillä. Pysyvä pääoma kasvaa nopeammin kuin vaihteleva pääoma, pääoman kokoonpano muuttuu pysyvän pääoman hyväksi. Sillä ei tosin ole mitään vaikutusta lisäarvon suhdelukuun, mutta se johtaa voiton suhdeluvun alenemiseen.

Voiton suhdeluvun liikuntaan vaikuttavat, toisin kuin lisäarvon suhdeluvun, myös kiertokulkuolosuhteet. Mitä nopeammin kapitalistisesti tuotetut tavarat myydään ja mitä nopeammin siis virtaa kulutettu pääoma takaisin käytettäväksi tuotannossa uudestaan arvonlisäykseen, sitä korkeampi on voiton suhdeluku. Tästä ilmenee niin muodoin, että sekä tuotanto että myös kiertokulku vaikuttavat voiton suhdeluvun korkeuteen ja kehittymiseen.*

Tämä voiton suhdeluvun liikunta hämää entistä enemmän lisäarvon alkuperää ja samalla kapitalistisen riiston olemusta. "Vaikka voiton suhdeluku sitten eroaakin lisäarvon suhdeluvusta numerollisesti, kun taas lisäarvo ja voitto ovat itse asiassa sama ja myös numerollisesti yhtä, niin voitto on kuitenkin lisäarvon muuntunut muoto, johon sen alkuperä ja olemisen salaisuus on himmennyt ja hämmentynyt."[18]

Aineisto: Karl Marx, Pääoma, I osa, luvut 17—19. III osa, luvut 1—2.

* Monopolien herruuden ja valtiomonopolistiseen kapitalismiin siirtymisen myötä vaikuttaa voiton suhdelukuun lisätekijöitä, jotka saavat täysin katoamaan näkyvistä lisäarvon suhdeluvun ja voiton suhdeluvun välisen riippuvuuden. Kysymys on monopolivoitosta, uudesta taloudellisesta kategoriasta, joka on selitettävissä ainoastaan siltä pohjalta, että imperialismi on monopolistista kapitalismia.

[18] Karl Marx, Pääoma, III osa, s. 58 (saks.)

V. Kapitalismi ei muutu automaattisesti uudeksi yhteiskunnaksi

Keksimällä lisäarvon kapitalistisen tuotannon päämääräksi Karl Marx paljasti kapitalistisen riiston olemuksen ja osoitti porvariston ja proletariaatin luokkavastakohdan olevan peräisin kapitalistisista tuotantosuhteista. Hänelle ei kapitalistinen riisto ollut olotila, vaan yhteiskunnallinen prosessi ja lisäarvon tuotanto *kapitalismin liikelaki*. Sen, miten kapitalistinen tuotanto tämän lain vaikutuksesta kehittyy, mitä ristiriitoja tällöin ilmaantuu ja mitä seuraamuksia nimenomaan kapitalismin vastaista kehitystä silmälläpitäen tulostuu, osoittaa Marx *kasaantumisteoriassaan*. Kun siis porvarilliset ja sosialidemokraattiset ideologit ja taloustieteilijät korostavat, että Marxin lisäarvoteoria on muka taakse jäänyttä elämää ja kun esim. sosialidemokraatti Willi Eichler väittää rohkeasti, ettei lisäarvoteoria olisi muka "kestänyt kokemusten painetta", niin nämä hyökkäilyt suuntautuvat itse asiassa Marxin kasaantumisteoriaa vastaan, joka osoittaa *lisäarvolain toiminnassa*.

Tietenkin lisäarvon laki vaikuttaa vain kapitalististen tuotantosuhteiden oloissa. Siksi ei olekaan sattuma, että ne, jotka esittävät nykyisin käynnissä olevan tieteellisteknisen mullistuksen todisteeksi muka kapitalismin muuttumisesta "nykyaikaiseksi teollisuusyhteiskunnaksi", sivuuttavat tie-

toisesti tuotantovälineiden kapitalistista omistusta koskevan ratkaisevan kysymyksen. Ei kuitenkaan ole olemassa tuotantoa "sinänsä", tekniikan eteenpäinmenoa "sinänsä". Tuotanto ja tekniikan edistyminen tapahtuvat aina tiettyjen tuotantosuhteiden vallitessa, joiden taustalla vaikuttavat niille ominaiset taloudelliset lait.

Sen vuoksi on lähtökohtana kapitalistisen yhteiskunnan kehitystendenssejä arvioitaessa se Marxin teoreettisesti todistama ja historiallisen kehityksen vahvistama tosiseikka, että tuotantoprosessissa, tekniikassa, teknologiassa ja työn järjestelyssä tapahtuvat muutokset, ovat ne miten syvälle käypiä tahansa, *eivät* voi itsestään aiheuttaa *mitään* muutosta perustavanluontoisissa tuotantosuhteissa eivätkä siksi *muuttaa mitenkään kapitalistisen yhteiskunnan luonnetta.*

Tuotantosuhteiden uusintaminen

Jokaisen yhteiskunnan — ellei se halua joutua häviöön — on samanaikaisesti tuotannon kanssa luotava edellytykset tuotannon jatkamiselle. Se merkitsee, että jokainen tuotanto on samalla uusintamista, reproduktiota. *Yksinkertainen uusintaminen* on silloin kyseessä, kun tuotantoa jatketaan samassa laajuudessa. Jos taas sitä jatketaan laajemmissa puitteissa, tuotannon kasvaessa ja työn tuottavuuden noustessa, olemme tekemisissä *laajennetun uusinnan* kanssa.

Kapitalismille on laajennettu uusintaminen tyypillistä. Porvarilliset taloustieteilijät olivat tajunneet tämän jo ennen Marxia. Tämä heijastuu myös Länsi-Saksan liittohallituksen talouspolitiikassa, sen valitessa toimenpiteittensä kriteeriksi taloudellisen kasvun ja tuottavuuden nousun. "Pääomansa" ensimmäisen osan 21. luvussa Marx läh-

tikin siitä, että yhteiskunnallista tuotantoa on alituiseen jatkettava, ja siksi jokaisen yhteiskunnallisen tuotantoprosessin on samalla luotava edellytykset tuotannon toistamiselle. "Tuotannon edellytykset ovat samalla uusintamisen edellytyksiä."[1] Näihin edellytyksiin kuuluvat kuitenkin myös ne yhteiskunnalliset suhteet, joiden vallitessa tuotanto tapahtuu, kapitalismin oloissa työn ja pääoman välinen suhde.

Kapitalistiset tuotantosuhteet eivät ole suinkaan luonnostaanlankeava, ikuinen tuotantoehto. Mutta kun ne ovat kerran syntyneet — ennen kaikkea irrottamalla tuottaja väkivalloin tuotantovälineistään — niin kapitalistisen tuotannon sisäisen koneiston välityksellä ne uusinnetaan alituiseen uudelleen. "Jos tuotannolla on kapitalistinen muoto, niin on se myöskin uusintamisella."[2] Juuri siksi, että työläinen saa maksuksi vain työvoimansa arvon, ja hänen täytyy alituiseen uhrata saamansa työpalkka uusintaakseen jälleen työvoimansa, ilmestyy hän tuotantoprosessista takaisin aina vain työläisenä. Kapitalisti sen sijaan saa pääomansa ja lisää sitä, hän pysyy kapitalistina. "Kapitalistinen tuotantoprosessi sellaisenaan uusintaa siis työvoiman ja työehtojen *eroamisen* toisistaan. Se uusintaa siten ja ikuistaa työläisen siirtämisehdot. Se pakottaa alati työläisen myymään työvoimansa elääkseen ja tekee kapitalistille alati mahdolliseksi sen ostamisen rikastuakseen."[3]

Tällä Karl Marx teki tyhjäksi jo sata vuotta sitten kaikki vikittelyt ja utukuvat sen suhteen, että kapitalistinen riisto häviäisi ilman työväenluokan

[1] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 525.

[2] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 525.

[3] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 535.

vallankumouksellista, poliittista toimintaa. Työväenluokan taloudellinen taistelu on välttämätöntä työ- ja elinolojen parantamiseksi, mutta kunnes omistussuhteet saadaan perusteellisesti muutetuiksi, jää tuotantoprosessi kapitalistiseksi tuotantoprosessiksi. Siinä ei tuoteta pelkästään tavaraa ja lisäarvoa, vaan itse pääomasuhde tulee tuotetuksi ja uusinnetuksi, toisella puolen on pääoma tai kapitalistit, toisella puolen työvoimatavara taikka palkkatyöläiset.

Palkkatyöläisen alituinen uusintaminen tai ikuistaminen on kapitalistisen tuotannon ylipääsemätön ehto. Nimenomaan näiden edellytysten iankaikkistamisesta on kysymys "läntisen maailman" kaikilla ideologeilla. Se joka katsoo "työnantajan" ja "työnhakijan" välisen* eron sekä tästä johtuvan vastakohtaisen aseman tuotannossa järkkymättömäksi ja itsestäänselväksi, esiintyy kapitalististen tuotantosuhteitten säilyttämisen puolesta. Ja täten hän puolustaa yhteiskuntajärjestystä, joka kaikista tapahtuneista muutoksista huolimatta kulkee Marxin esiintuomien lainalaisuuksien mukaisesti.

Kasaantuminen ja riisto

Viime vuosina on porvarillisten talousmiesten keskuudessa tullut muotiin perustella kapitalistisen talousmuodon luuloteltua etevämmyyttä sillä, että kyseessä on "dynaaminen talous". Pitäen lähtökohtanaan taloudellista kasvua ja työn tuotta-

* Saksankielen "Arbeitgeber" on suomeksi "työnantaja", mutta viime vuosina vakiintunut "Arbeitnehmer" eli "työnottaja" ei ole juurtunut kieleemme, vaan käännetään yleensä "työntekijäksi". Tässä on kirjasen tekijän ajatuksen ilmaisemiseksi keinotekoisesti turvauduttu sanaan "työnantaja". Vrt. ruotsin kielen "arbetsgivare" ja "arbetstagare". Suomentaja.

vuuden kohoamista he asettavat "dynaamisen talouden" ja "dynaamisen talouspolitiikan" muka "nykyaikaisen teollisuusyhteiskunnan" uusiksi tunnusmerkeiksi. Kasaantumisteoriassaan Karl Marx osoitti, että yksinkertaisesti tuotannon laajenemisesta ja valloilleen pääsemisestä tai työn tuottavuuden kohoamisesta ei koostu kapitalistisen tuotantotavan dynaaminen latautuneisuus, vaan ennen kaikkea ja ensi sijassa kapitalistisen riiston laajenemisesta ja voimistumisesta. Työläisen riistämisen edellytysten alituinen uusintaminen johtuu kapitalismissa väistämättä tuotantovälineiden kapitalistisesta yksityisomistuksesta ja siihen pohjautuvista taloudellisista lainmukaisuuksista. Yhtä väistämättä tästä johtuu, että laajennetussa uusintamisessa, siis suurentuvassa mittakaavassa tapahtuvassa tuotannossa ei ainoastaan uusinneta riiston edellytyksiä, vaan niitä laajennetaan ja kärjistetään samanaikaisesti. "Samoin kuin *yksinkertainen uusintaminen* yhä *uusintaa pääomasuhteen,* kapitalisteja toiselta puolen, palkkatyöläisiä toiselta, niin uusintaa *uusintaminen laajennetussa mittakaavassa,* eli *kasautuminen pääomansuhteen laajemmassa mittakaavassa,* enemmän kapitalisteja tahi suurempia kapitalisteja toiseen kohtioon, enemmän palkkatyöläisiä toiseen."[4]

Laajennettu uusintaminen eli kasautuminen on tyypillistä kapitalistiselle uusintamiselle. Tuotannon nopea kehittäminen, sen lisääntyvä laajuus ja siihen kytkeytyvä teknisen edistyksen kehittyminen eivät suinkaan ole lähtöisin inhimillisistä näkökohdista. Ainoakaan kapitalistinen yrittäjä ei pyri pääomansa enentämiseen sen vuoksi, että hän tuntee sisäistä vetoa vapauttaa ihmiset aineellisesta hädästä ja kohottaa heidän elin- ja kulttuuritasoaan. Uteliaisuutta janoavalle maailmalle valtavin mainosmenoin tarjoillut esimerkit sellaisten suuryhtymäpomojen kuin Kruppin ja Fordin humanitaarisista pyrinnöistä edellyttävät ilman muuta, että he ensin ovat panneet kerta kaikkiaan sellaisen määrän voittoa taskuunsa, että murto-osakin siitä riittää luomaan heille "hyväntekijän" sädekehän.

Kuten Karl Marx osoitti, syynä kapitalistiseen kasaantumiseen on kapitalismin taloudellinen peruslaki, lisäarvon tuotanto, joka määrää kapitalistisen tuotannon tarkoituksen. Tämä pätee kapitalismiin yleensä, ja siten kuhunkin erilliseen pääomaan, sillä "kilpailu asettaa kapitalistisen tuotantotavan sisäiset lait jokaisen yksityisen kapitalistin noudatettaviksi ulkonaisiksi *pakkolaeiksi.* Se pakottaa hänet yhä suurentamaan omaansa, jotta hän voisi sen säilyttää, ja hän voi sitä suurentaa ainoastaan yhäti jatkuvalla pääoman kasaamisella".[5]

Kapitalistisen kasaantumisen lähteenä on ja pysyy Marxin keksimä lisäarvo, joka puolestaan taas on kapitalistisen riiston, kapitalistin suorittaman palkkatyöläisen maksamattoman työn anastuksen tulosta. Pääoman kasaantuminen on *"lisäarvon käyttämistä* pääomana eli lisäarvon muuttumista takaisin pääomaksi".[6]

Pääoma voi vain silloin toimia pääomana, jos se on jatkuvasti liikkeessä, so. jos se sijoitetaan lisäarvoa tuottavaksi, ja tämä lisäarvo muuttuu rahaksi, jotta se voidaan jälleen sijoittaa pääomana. *"Kasautuminen kehittää siis erikoisen kapitalistisen tuotantotavan* ja *erikoinen kapitalistinen tuo-*

---

4 "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 567.

5 "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 548.

6 "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 537.

tantotapa pääoman kasautumisen."[7] On säännönmukaista siis, että pääoman kasautuminen edellyttää niiden henkilöiden määrän kasvua, jotka ahertavat tuotannon ja lisäarvon rahaksimuuton parissa, siis työntekijäin ja toimihenkilöiden lukumäärän kasvua tuotannon, kaupan ja pankkitoimen piirissä. Pääoman ja yleensä kapitalismin olemassaolon perustana on, että käytettävissä on sellainen työvoimamäärä, joka vastaa vallitsevia pääoman arvonlisäyksen edellytyksiä. Tällä työvoimalla ei saa olla omia tuotanto- ja toimeentulovälineitä, ja sen vuoksi sen on pakko myydä työvoimansa.

Kapitalistinen omistus ja palkkatyöläisten luokka kuuluvat suoranaisesti yhteen. Lainalaisesti seuraa sen vuoksi kapitalistista kasautumista työväenluokan kasvu, eikä vain absoluuttinen, vaan myös suhteellinen. Se merkitsee, että työväenluokan osuus koko väestöstä kasvaa. Se ei tietenkään tiedä mitään muuta, kuin että työväenluokkaan virtaa jatkuvasti lisää väkeä muista väestökerroksista. Ennen kuin kapitalisti pääsee esiintymään yrittäjänä, hänen työllistämänsä henkilön on täytynyt ensin muuttua palkkatyöläiseksi, so. tämän on ollut pakko luopua siihenastisista tuotanto- ja toimeentulovälineistään. Pääoman kasautumis- ja keskittymisprosessilla ja sen myötä kasvavalla porvariston rikkaudella on siten vastanapansa väestön lisääntyvässä proletarisoitumisessa. Karl Marxille oli tämä taloudellisista lainmukaisuuksista johtuva kehitys aivan itsestään selvää. Hän ei voinut ymmärtää, miksi porvarilliset taloustieteilijät eivät olleet käsittäneet, "että itse kasautumisprosessin koneisto yhdessä pääoman kanssa enentää 'työteliäiden köyhien' lukumäärää, so. palkkatyöläisiä, jotka muuttavat työvoimansa lisääntyvän

[7] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 577.

pääoman kasvavaksi arvonlisäysvoimaksi ja joiden juuri sen kautta täytyy ikuistaa *riippuvaisuutensa* omasta, kapitalistissa henkilöityneestä *tuotteestaan."*[8]

Kapitalistisen tuotantotavan myötä kasvaa pääoma. Sen mukana kasvaa myös riistettyjen määrä, kasvaa työväenluokka, vaikkakaan ei samaa vauhtia kuin pääoma, koska samanaikaisesti puserretaan työntuottavuutta ja työn voimaperäisyyttä kohottamalla jokaisesta yksityisestä työläisestä enemmän lisäarvoa. Tässä asiassa ei mikään ole muuttunut "Pääoman" ensimmäisen osan ilmestyttyä, pikemminkin tämä kehitys ilmenee nykyisin entistä jyrkempänä ja selväpiirteisempänä.

Kapitalistisen yhteiskunnan olemassaolon aikana työläisistä on puserrettu niin paljon lisäarvoa, että on paitsi turvattu kokonaisen väestökerroksen ylellinen elämä, saatu myös moninkertaistetuksi olemassa oleva pääoma. Esim. Länsi-Saksan kemianteollisuuden osakeyhtiöt ovat vuodesta 1949 vuoteen 1965 lisänneet toimivan pääomansa kuusinkertaiseksi, sähköteknillisen teollisuuden 6,5-kertaiseksi, kulkuneuvoteollisuuden jopa 15-kertaiseksi. Vastoin kaikkia "antiproletarisoitumista" koskevia väitteitä ilmenee Länsi-Saksan virallisesta tilastosta, että tämän pääomankasautumisen prosessin seuralaisena on ollut työssäkäyvien työläisten ja toimihenkilöiden lisääntyminen noin 54 prosentilla vuodesta 1950 vuoteen 1964, so. 13,1 miljoonasta 19,8 miljoonaksi. Näiden lukujen taakse kätkeytyy miltei puolen miljoonan pienen ja keskisuuren maataloudellisen yrityksen häviöön joutuminen, samoin 200 000 käsityöläisliikkeen ja yli 100 000 yksityiskauppiaan. Tällä pohjalla on objektiivista pääoman ja työn välisen ristiriidan kärjis-

[8] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 569.

tyminen, täysin riippumatta siitä, ovatko Länsi-Saksan työläiset edes suurimmalta osaltaan tietoisia tästä kehityksestä. Yhtäläinen kehitys on havaittavissa kaikista kapitalistisista maista. Työväenluokan osuus koko väestöstä nousee USA:ssa 87 prosenttiin, Iso-Britanniassa 93 prosenttiin ja Länsi-Saksassa 81 prosenttiin.

Kapitalistinen kasautuminen ei ole siis ainoastaan läheisesti liittynyt kapitalistiseen riistoon, koska viimeksi mainittu luo edellytykset ensiksi mainitulle, vaan kasautuminen vaatii nimenomaan työväenluokan voimistunutta riistoa. Kapitalistinen kasautuminen merkitsee lisäarvon muuttumista pääomaksi. Korkea kasautumisaste vaatii siten korkeata lisäarvon tuotantoa, siis riiston tehostamista. Tieteellisteknisen mullistuksen toteuttamiseen tarvitaan kapitalismin oloissa valtavaa pääoman kasautumista. Nämä valtavat pääomasummat voidaan saada esille vain voimistamalla työväenluokan riistoa ja muiden väestökerrosten rosvoamista. "Kuta enemmän kapitalisti on nyt kasannut, sitä enemmän hän voi kasata."[9]

Aineisto: Karl Marx, Pääoma, I osa, luvut 21—22, luku 23, 1. jae.

[9] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 540.

VI. Keskittyminen ja monopolit

Kapitalistinen kasautuminen liittyy alun alkaen erääseen prosessiin, joka nimenomaan nykypäivänä toteutuu kapitalismin historian ennen tuntemattomalla voimalla ja vyöryllä. Se on tuotannon ja pääoman keskittyminen ja yhteenkokoutuminen. Tämän prosessin lainmukaisuudet Karl Marx johti kapitalistisesta kasautumisesta. Varsinkin "Pääoman" ensimmäisen osan 23. luvussa hän paneutuu tähän asiaan. Siinä hän selvittää myös "pääoman ja tuotannon keskittymisen ja yhteenkokoutumisen" käsitteen. Ja hän näyttää myös, miten keskittyminen ja yhteenkokoutuminen riippuvat toisistaan, vaikuttavat toisiinsa ja kietoutuvat toisiinsa kapitalistisen kilpailun ja mahdollisimman korkean voiton takaa-ajon paineesta.

Tuotannon ja pääoman keskittyminen

Lähinnä Marxin lähtökohtana oli, että jokainen erillinen pääoma "on suurempi tai pienempi *tuotantovälineiden keskittymä,* jolla on vastaava käskyvalta suuremman tai pienemmän työläisarmeijan suhteen".[1] Samassa määrin kuin pääoma suurenee kasautumisen välityksellä, so. erään osan työläisten tuottamasta lisäarvosta muuttuessa lisä-

[1] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 577.

arvoksi, lisääntyy myös yksiin käsiin kytkeytyneiden tuotantovälineiden ja työvoiman keskittyminen. Yhteiskunnallisen kokonaispääoman lisääntyminen, jota porvarilliset taloustieteilijät nimittävät harhaanjohtavasti "yhteiskunnan varallisuuden" tai "kansan hyvinvoinnin" kasvamiseksi, on tulosta monien erillisten pääomien kasautumisesta. Tuotannon ja pääoman keskittyminen tapahtuu siis erillisten pääomien kasautumisen tuloksena ja johtuu siksi tästä. Kussakin kapitalistisessa tuotantolaitoksessa tapahtuvan yksilöllisten pääomien kasaantumisen seurauksena on yhteiskunnallisen kokonaispääoman suureneminen, mutta tällöin vallitsee edelleenkin kasvavan yhteiskunnallisen kokonaispääoman pirstoutuneisuus useaksi erilliseksi pääomaksi tai kapitalistiseksi yritykseksi. Koska kuitenkin kasautuneen lisäarvon määrät kussakin kapitalistisessa yrityksessä eroavat eri syistä toisistaan, niin myös kapitalistisen kasautumisen vauhti ja siten tuotantovälineiden ja pääoman *keskittyminen* kehittyy varsin epätasaisesti. Kilpailusta, jota jokaisella tuotannonalalla käydään kapitalistien kesken voimien takaa tulee pääoman kasautumis- ja keskittymisprosessin mahtavin liikkeellepanija. Koska tämä prosessi sujuu epätasaisesti, keskittyy joihinkin tuotantolaitoksiin yhä suurempia pääomamassoja, ja siten pääoman keskittymisprosessi johtaa suuryritysten muodostumiseen kullekin tuotannonalalle. Näin on myös tullut luoduksi ratkaiseva perustus erään alan tuotannon ja työläisjoukkojen keskittymiselle yhä harvalukuisempiin kapitalistisiin suurtuotantolaitoksiin.

Pääoman yhteenkokoutuminen

Keskittymisprosessin epätasainen kulku kapitalistisissa tuotantolaitoksissa panee liikkeelle kapitalismin toisenkin tärkeän prosessin, jota Marx nimitti *pääoman yhteenkokoutumiseksi.* "Tässä ei enää ole kysymys yksinkertaisesta tuotantovälineiden keskittymisestä, joka on samaa kuin kasautuminen eikä käskyvallasta työn suhteen. Tämä on valmiiden pääomien keskittymistä, niiden yksilöllisen itsenäisyyden lakkauttamista, kapitalistin toimeenpanemaa kapitalistin pakkoluovutusta, useiden pienempien pääomien muuttamista muutamiksi suuremmiksi pääomiksi."[2]

Olemukseltaan *pääoman yhteenkokoutumisprosessi* on kapitalistien keskinäisen kärjistyneen kilpailun tulos. Pääomaköyhät yritykset joutuvat vahvempien toimesta tässä taistelussa armotta häviöön. Heikkojen pääoman anastavat mahtavammat. Tämä prosessi vaikuttaa kapitalismin suden lain tavoin sen kaikilla kehitysasteilla. Tätä suden lakia Marx luonnehti sattuvalla toteamuksella: "Jokainen kapitalisti lyö monta muuta kuoliaaksi."[3]

Jo pääoman kasautumisesta johtuvaa tuotannon keskittymistä harvoihin suurlaitoksiin edistää ratkaisevasti pääoman yhteenkokoutumisprosessi. Yhteiskunnallisten tuotantovoimien kehittyminen, kapitalismille tunnusmerkillinen tuotannon valtava laajeneminen on ollut ja on mahdollinen ainoastaan tuhoamalla pieniä pääomia ja nivomalla ne suurpääomiksi. "Yhteenkokoontuminen täydentää kasautumisen työtä antamalla teollisuuskapitalisteille tilaisuuden laajentaa toimintansa mittakaavaa."[4]

Karl Marx ja Friedrich Engels pitivät varsin merkityksellisenä tätä kapitalismin taloudellisten la-

---

[2] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 578.

[3] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 696.

[4] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 580.

kien vaikutuksesta johtuvaa pakonalaista kehitystä, vaikka se oli heidän aikanaan vasta alullaan. 50 vuotta myöhemmin V. I. Lenin todisti, että tämä kehitys on ollut perussyynä kapitalismin siirtymiseen sen korkeimpaan ja viimeiseen vaiheeseen, imperialismiin. Kuolemattomassa teoksessaan "Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena" Lenin totesi *nykyaikaisen kapitalismin perustavanluontoiseksi taloudelliseksi erikoisuudeksi* sen seikan, että monopolin syntyminen tuotannon keskittymisestä yleensä on kapitalismin nykyisen kehitysasteen yleinen peruslaki.[5] Hän nojautui painokkaasti Marxin "Pääomassa" esittämiin teoreettisiin tietoihin korostamalla: "Puoli vuosisataa sitten, jolloin Marx kirjoitti Pääomansa, vapaa kilpailu näytti taloustieteilijäin valtavasta enemmistöstä 'luonnon lailta'. Virallinen tiede yritti vaikenemalla tappaa Marxin teoksen, joka kapitalismin teoreettisella ja historiallisella analyysilla todisti, että vapaa kilpailu synnyttää tuotannon keskittymisen ja että määrättyyn asteeseen kehityttyään tämä keskittyminen vie monopoliin. Nyt on monopoli tullut tosiasiaksi."[6]

Lenin osoitti, miten kapitalistiset monopolit hallitsevat tuotantoa ja markkinoita sekä sanelevat myös valtioilleen omaamallaan taloudellisella mahdilla politiikan. Tässä yhteydessä hän totesi, että silloista imperialistista Saksaa *"hallitsee* korkeintaan 300 pääomaylimystä",[7] joiden lukumäärä pääoman jatkuvasti keskittyessä kävi yhä vähäisemmäksi.

---

[5] V. I. Lenin, Teokset, 22. osa. Petroskoi 1959, s. 194.

[6] V. I. Lenin, Teokset, 22. osa. Petroskoi 1959, ss. 194—195.

[7] V. I. Lenin, Teokset, 22. osa. Petroskoi 1959, s. 209.

Nykyisin pyrkivät imperialismin ideologit Karl Marxin ajatusten väärentämisen ohessa ennen kaikkea tappamaan vaikenemalla Leninin teoksen tai osoittamaan Leninin olleen väärässä, koska meidän aikanamme kaikki on muka vallan toisin: Ei ole muka olemassa monopoleja eikä finanssipääomaa eikä liioin finanssiharvaliston herruutta, vaan sen sijaan "markkinatalous" ja "vapaa demokratia".

Samanaikaisesti julkaistaan lukemattomia kirjoja ja kirjoituksia, joissa käsitellään ylisuureksi käynyttä keskittyneisyyttä talouselämässä, puhutaan usein taloudellisen mahdin vaarallisesta keskittymisestä, ja "gigantomaniasta" tulee avainsana.

Kun Lenin käytti ennen kaikkea esimerkkinään imperialistista Saksaa kuvatessaan tuotannon ja pääoman keskittymisen ja yhteenkokoutumisen prosessia, niin nykyisin tämä kehitys on vallannut milteipä kaikki kapitalistiset maat. Suuret monopolit kietovat verkkoonsa sananmukaisesti satoja ja tuhansia keskikokoisia ja jopa suuria, tähän saakka itsenäisiä teollisuuslaitoksia.

Niinpä vuonna 1965 nielaisivat voimakkaammat yritykset USA:ssa 1 000 toiminimeä, vuonna 1966 niitä oli 1 300 ja vuoden 1967 ensi puoliskolla jo 1 416. USA:ssa olevista 20 000 toiminimestä on vain 200:n valvonnassa yli 60 % kaikesta osakepääomasta. Näiden 200:n osuus teollisuustuotannosta nousee 44 prosenttiin. Niiden joukossa on sellaisia mammuttiyrityksiä kuin General Motors, joka vuonna 1964 pusersi 661 000 työntekijää käsittävästä henkilökunnastaan puhdasta voittoa yli 1,7 miljardia dollaria, Standard Oil Co of New Jersey 12,5 miljardin dollarin pääomineen ja 147 000:n henkilökuntineen sekä Ford Motor 337 000:n henkilökuntineen ja miltei 10 miljardin dollarin vuosimyynteineen. Tällöin on otettava huomioon, että

nämä valtavat yritykset ovat vain osia suurista monopoliryhmistä. Tosiasiat ovat voimakkaampia kuin kouristuksenomaiset yritykset "kumota" Lenin. Ne vahvistavat sen, mihin Karl Marx "Pääomassa" viittasi: "Jos siis puhutaan yhteiskunnallisen kasautumisen edistymisestä, tarkoitetaan sillä — nykyään — samalla vaivihkaa myöskin yhteenkokoontumisen vaikutuksia."[8] Näitä vaikutuksia Karl Marx luonnehti seuraavalla lauseella: "Pääoma paisuu tällöin toisaalla yhden hallussa suuriksi kasoiksi, sen kautta että toisaalla monet sen menettävät."[9]

On merkillepantavaa, että nimenomaan Länsi-Saksan monopoliporvaristo ja sen ideologit ovat näihin päiviin asti yritelleet kieltää Länsi-Saksassa voimakkaana tapahtuvan keskittymisen tai vähätellä sitä. Nykyisin se ei enää ole mahdollista, nykyisin jo virallisestikin vaaditaan entistä pitemmälle menevää keskittymistä, jotta oltaisiin kilpailukykyisiä maailmanmarkkinoilla. Jo vuoden 1965 lopulla Hermann Abs kirjoitti: "Ottaen huomioon maailmanmarkkinoilla vallitsevan tavattoman kovan kilpailun lienee paikallaan kysyä, ovatko Länsi-Saksan yritykset jo saavuttaneet sen suuruusluokan, joka suo niille mahdollisuuden ajan oloon pitää puolensa kansainvälisessä kilpailussa."[10] Hahmoteltakoon joinakin numeroina vuosien 1954—1968 kehitystä.

Suuret länsisaksalaiset yritykset ovat useimmiten muodoltaan osakeyhtiöitä. Vuonna 1954 oli olemassa 2 789 osakeyhtiötä, joiden osakepääoma oli yhteensä 22,5 miljardia D-markkaa. 89 suurimmalla osakeyhtiöllä oli 11 miljardin osakepääoma. Ne muodostivat vain 3,2 % kaikista yhtiöistä, mutta niiden osuus koko osakepääomasta oli 48,9 %. Vuonna 1968 oli olemassa 2 328 osakeyhtiötä ja niillä yhteensä 51,9 miljardin D-markan osakepääoma, niin muodoin 461 osakeyhtiötä vähemmän kuin 1954, mutta osakepääoma oli 29,4 miljardia suurempi. Näistä 89 suurimmalla oli nyt 30,3 miljardin osakepääoma ja siten 58,6 prosentin osuus koko osakepääomasta.[11]

[8] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 580.

[9] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 578.

[10] Vom Sinn der Konzentration, Frankfurt/Main 1965, s. 38/39.

Mitä nämä numerot osoittavat? Osakeyhtiöiden lukumäärä on käynyt pienemmäksi, mutta osakepääoma on kasvanut 14 vuodessa 2,3-kertaiseksi, suurimpien osakeyhtiöiden osalta jopa miltei kolminkertaiseksi. Nämä luvut eivät kuitenkaan sano vielä mitään sijoitetun pääoman tosiasiallisesta kasvusta ja tosiasiallisesta suuruudesta; yrityksissä tosiasiallisesti oleva pääoma on näet suurempi kuin taseiden osoittama osakepääoma, ja se kehittyy tavallisesti myös nopeammin. Suurten osakeyhtiöiden osalta voidaan laskea sen olevan 3—4-kertainen taseiden osoittamaan osakepääomaan verrattuna.

Niinpä esim. Flickin yhtymään kuuluva Daimler-Benz AG osoitti vuoden 1967 joulukuun 31. päivän taseessaan 507,3 miljoonan D-markan osakepääomaa, mutta samalla 1 958,7 miljoonan liikepääomaa (maaomaisuus, rakennukset, koneet, laitteet, varasto, arvopaperit ja käteisvarat), siis osakepääoma miltei nelinkertaisena.

Pääoman tosiasiallinen keskittyminen on paljon suurempaa kuin kunkin yrityksen kasvusta ja sen suuruusluokasta ilmenee. Vuonna 1968 Länsi-Saksassa oli 102 osakeyhtiötä, osakepääomaltaan 100—1 580 miljoonaa D-markkaa sekä 99 yhtiötä (mbH)

[11] DWI-Berichte, 1969, H. 6.

kantapääomaltaan 50—500 miljoonaa. Nämä 201 juridisesti itsenäistä yritystä kuuluivat — kolmea yhtiötä lukuun ottamatta — yhdessä monien muiden pienempien yhtiöiden kanssa pariinkymmeneen länsisaksalaiseen ja kolmisenkymmeneen ulkomaiseen yhtymään tai yhtymäryhmään tai olivat valtion omistuksessa.

On luonteenomaista sekä Länsi-Saksan liittotasavallalle että muille imperialistisille valtioille, että valtio, so. hallitus ja valtion elimet, edistää tätä mahdin keskittymisprosessia ja esiintyy itse yhtenä suurimmista kapitalistisista yrittäjistä, ennen kaikkea perusaineteollisuuksien ja voimatalouden aloilla. Kuitenkaan ei tuotantovälineiden kapitalistisen yksityisomistuksen muuttuminen valtion omistukseksi kumoa tuotantovoimien pääomaominaisuutta. Työläiset pysyvät palkkatyöläisinä, riistettyinä. Sen vuoksi on harhaanjohtavaa leimata "sosialisoinniksi" "tuotantolaitosten siirtäminen yhteiskunnan omistukseen", elleivät samalla yhteiskunnalliset ja poliittiset suhteet perusteellisesti muutu. Valtion omistus on vain siellä sosialistista omistusta, kansan omistusta, missä poliittinen valta on työväenluokalla ja sen kanssa liittoutuneilla muilla työtätekevillä. Länsi-Saksassa, jossa suurpääomalla on poliittinen valta, jossa monopolien mahti on yhdistynyt valtion mahtiin, on valtion omistus kapitalistista, riistoon nojaavaa omistusta. Näin liittovaltion kuin osavaltioiden omistamat tuotantolaitokset on alistettu yhtä lailla suurpääoman voiton- ja mahdintavoittelun etuihin kuin koko yksityistalouskin. Kuitenkin — ja tässä on ratkaiseva kohta — *vain niin pitkään, kun monopolipääomalla on rajoittamaton poliittinen valta.* Poliittisten voimasuhteiden muuttuessa, kun poliittinen valta siirtyy työväenluokan johtamille demokraattisille voimille, valtion omistus esittää täysin uutta osaa. Se muodostaa demokraattisille voimille lujan taloudellisen pohjan ja johtaa monopolipääoman perinpohjaiseen taloudelliseen heikentymiseen. Sen vuoksi taistelu teollisuuden avainalojen muuttamisesta demokraattisesti hallituksi julkiseksi omaisuudeksi sekä valtion tuotantolaitosten uudelleen yksityisomistukseen riistämisen vastustaminen on ensisijaisen tärkeä osa demokraattista taistelua.

Nykyisin hallitsevat vielä suuret monopoliryhmät Länsi-Saksan taloutta ja myös valtiota. Niiden ja liittovaltion omistamien suuryritysten kesken on läheinen vuorovaikutus, jolla edistetään entistä voimakkaammin pääoman keskittymistä ja yhteenkokoontumista.

Yksi esimerkki tästä pääoman valtavasta keskittymisestä on pahamaineinen I. G. Farben-ryhmä. Paitsi että se saavutti vuonna 1965 kokonaista 50 prosentin osuuden Länsi-Saksan koko kemianteollisuuden vuosivaihdosta, sen hallussa on mittavia osuuksia muista teollisuudenaloista kotimaasta ja ulkomailla. Vuonna 1965 sen vuosimyynti oli yli 20 miljardia D-markkaa ja sen palveluksessa oli 337 000 henkeä. Edelleen, esim. Thyssen-yhtymä riistää 160 000 työläistä ja toimihenkilöä, Flickin yhtymä 180 000, Siemens-yhtymä 270 000 ja Kruppin yhtymä 125 000. Yksistään näiden viiden yhtymän johto — kourallinen monopolikapitalisteja — hallitsee toista miljoonaa työläistä ja toimihenkilöä.[12]

Mutta nämäkin tiedot valaisevat vain osaksi liittotasavallassa hallitsevien yhtymien mahdin todellista piiriä, sillä ne käsittävät vain yhtymän suoranaisina jäseninä olevat yhtiöt. Sen lisäksi ovat kui-

[12] Nämä ja jäljempänä seuraavat tiedot ovat kirjasta Die Macht der Hundert, Dietz Verlag, Berlin 1966.

tenkin tuhannet yhtymään kuulumattomat, juridisesti itsenäiset yritykset alihankkijoina enemmän tai vähemmän riippuvaisia suuryhtymistä. Siemens-yhtymällä on noin 30 000, AEG-yhtymällä ja Kruppin yhtymällä kummallakin runsaasti yli 20 000 ja Daimler-Benz AG:llä noin 18 000 tuotantolaitosta, joista huomattava osa on itse asiassa vain nimellisesti itsenäisiä laitoksia. Niiden muka "vapaista" ratkaisuista yritystoiminnassa määräävät muut. Erityisesti Hermann Abs, Deutsche Bankin pääjohtaja katsoo asiakseen polemisoida kiivaaseen sävyyn sitä käsitystä vastaan, että alihankkijalaitokset ovat taloudellisesti monopolien saneluvallassa. 18 000 alihankkijaa omaavan Daimler-Benz AG:n hallintoneuvoston puheenjohtajana hän puhuu mahtipontisesti "autonvalmistajan ja alihankkijan molemminpuolisesta riippuvuudesta".[13] Siitä että aikoinaan Baden-Württenbergin suuren metallityöläisten lakon aikana Daimler-Benzin johtaja Schleyer vaati näitä alihankkijoita osallistumaan konserniherrojen päättämään työsulkuun, mikäli he vastakin ovat kiinnostuneita tilausten saannista, hän ei kuitenkaan puhunut mitään. Ja kun Daimler-Benz AG supisti vv. 1966—67 pulan aikana tuotantoa, irtisanoi työläisiä tai järjesti heille pakkoloman, niin tehtiinhän se voittojen ja osinkojen turvaamiseksi. Mutta pienille alihankkijayrityksille kertyi taloudellisia vaikeuksia, jotka johtivat aina maksukyvyttömyyteen asti ja siten niiden häviöön.

Näillä jättiläsyhtymillä, joihin on kytkeytynyt tuhansia suuria ja pieniä tuotantolaitoksia, on herruus talouselämässä ja käytettävissään suurin osa länsisaksalaisesta pääomasta. Eikä olekaan sattuma, että liittohallitus edistää kaikin keinoin val-

[13] Vom Sinn der Konzentration, s. 41.

tiomonopolistisen kapitalismin oloissa Saksassa ennennäkemätöntä pääoman keskittymistä. Niinpä annettiin vuonna 1965 ensimmäistä kertaa Saksan talousoikeuden historiassa *yhtymälle* sekä eri yhtiöiden välisille *valvonta- ja riippuvuussuhteille* yhtiölainsäädännössä juridinen lainvoima. Näin yhtymä sai kapitalistisen monopolin päämuotona liittotasavallassa tähän asti puuttuneen oikeudellisen perustan. Laissa puhutaan alinomaa valvonnasta tai alistamisesta, ja esim. todetaan selvästi, että valvovalla yrityksellä on oikeus valvotun yhtiön hallitukselle "antaa ohjeita yhtiön johtamisen suhteen". Painokkaasti on 208 §:ssä sanottu: "Hallitus on velvollinen seuraamaan valvovan yrityksen antamia ohjeita." Ruhrin kaivosteollisuuden käytäntö on osoittanut, mitä tämä valvovan yhtiön ohjeenanto-oikeus sisältää. Yhtymän huipulta tulleella määräyksellä on suljettu hiilikaivoksia, eikä asianomaisen yhtiön johdolla enempää kuin sen tuotantokomiteallakaan ole ollut lain mukaan mahdollisuutta "osallistua päätöksentekoon".

Esitetyistä USA:ta ja Länsi-Saksaa koskevista tosiseikoista, jotka soveltuvat *kaikkien* kapitalististen maiden kehitykseen, käy selvästi ilmi, että pääoman keskittymisen kasvu on johtanut taloudellisen mahdin valtavaan keriytymiseen pienen monopolistikerroksen käsiin. Se on kasvavassa määrin vastakkainen koko kansan — mukaanlukien itse porvaristonkin suurimman osan — etujen kanssa. Syyskuun 4. päivänä 1964 prof. Flechtheim julkaisi "Christ und Welt" -nimisessä viikkolehdessä kirjoituksen paljonpuhuvalla otsikolla "Sadan miehen totaalinen mahti". Siinä hän totesi: "Kaikenkaikkiaan 94 miestä valvoo hallituksiksi ja hallintoneuvostoiksi yhdistellyssä toiminnassaan Länsi-Saksan talouden ydintä." Tässä saa vahvistuksensa marxilais-leniniläinen arvio, että todelli-

sia herroja vallan vaihdetangon varressa Länsi-Saksassa, finanssipääoman ydin, on enää tuhannesosa prosenttia Länsi-Saksan väestöstä. Mutta kapitalististen tuotantosuhteiden vuoksi, tuotantovälineiden monopolikapitalistisen omistuksensa vuoksi heillä on valvonnassaan talous ja politiikka. Sama pätee USA:han, Englantiin, Ranskaan, Japaniin ja muihin kapitalistisiin valtioihin.

Kapitalistisessa maailmassa on monia ihmisiä, jotka tuomitsevat tämänkaltaisen tilanteen ja saadakseen sen muutetuksi etsivät syitä moiseen kehitykseen. Syyt, jotka pakostakin saavat aikaan tällaisen huolestuttavan kehityksen, Karl Marx on löytänyt teoksessaan "Pääoma". Jatkaessaan Karl Marxin työtä V. I. Lenin on paitsi osoittanut Marxin ajatusten oikeuden, myös keksinyt sen uuden ja turmiollisen, joka tästä lainmukaisesta kehityksestä on tuloksena nimenomaan meidän päivillemme. Täyttäisi kokonaisen kirjan, jos luettelisi kaikki ne inhottavuudet, ne kansan- ja kansainvastaiset julmuudet, jotka ovat todisteena siitä, että kapitalismi on ihmisten riistämisen ja tuhoamisen järjestelmä, josta on tehtävä loppu, jotta vihdoinkin turvattaisiin rauha ja vapaus.

Sitä myöten kuin Länsi-Saksan ja muiden kapitalististen maiden työväenluokka vapautuu porvarillisen ideologian vaikutuksesta ja varsinkin antikommunismista ja suuntaa kiinnostuksensa Marxin, Engelsin ja Leninin työhön, se saa aseekseen vallankumouksellisen teorian, joka tarjoaa sille kyvyn tiedostaa yhteiskuntakehityksen lainmukaisuudet ja käydä menestyksellistä taistelua taloudellisten, poliittisten ja yhteiskunnallisten mahtiasemien valtaamiseksi.

Aineisto: Karl Marx, Pääoma, I osa, luku 23, jae 2, V. I. Lenin: Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena, luvut 1—3.

VII. Kapitalistinen kasaantuminen ja työväenluokka

Pääoman tavaton kasvu, sen lisääntyvä keskittyminen ja siihen liittyvä voimasuhteiden muutos porvariston *sisällä* ovat toinen puoli kapitalistista kasaantumista. Toinen, yhteiskunnan vastaisen kehittymisen kannalta paljon tärkeämpi puoli on tähän liittyvä työväenluokan ja sen aseman kehittyminen.

Juuri tähän puoleen on erityisesti kiinnitettävä huomiota perehdyttäessä 23. lukuun, jossa Marx käsittelee keksimäänsä kapitalistisen kasaantumisen yleistä lakia. Sattumalta hän ei aloita tätä lukua sanoin: "Tässä luvussa käsittelemme sitä vaikutusta, mikä pääoman lisääntymisellä on työväenluokan kohtaloon"[1] vaikka hän esittikin lähinnä pääoman kehitystä.

Kapitalismin puoltajatkin myöntävät sen välittömän yhteyden, mikä on kapitalistisen kasaantumisen ja työväenluokan aseman kehityksen välillä, mutta he vuodattavat pelkkää ylistystä nykyiselle kapitalismille. Heidän keskuudessaan on tullut muotiin puhua "hyvinvointiyhteiskunnasta" tai ainakin kehittymisestä siksi, josta sitten olemme kiitollisuudenvelassa yksinomaan pääoman lisääntymiselle. Kaikki ne "läntisen maailman" ilmiöt,

---

[1] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 566.

joita ei nyt todella voi julistaa hyvinvoinniksi, ovat muka joko vielä voittamattomia vanhan jäänteitä tai niiden omaa syytä, jotka selvästi elävät suurimmassa köyhyydessä taikka vihdoin satunnaisten tapahtumien syytä, joilla ei muka ole mitään tekemistä "vapaan talouden" kanssa, kuten esim. luonnonmullistusten ja sotien.

Sosialististen maiden käytäntö osoittaa, että ennalta-aavistamattomien onnettomuuksien, kuten esim. Skopljen ja Taškentin ankarien maanjäristysten, ei suinkaan tarvitse kapitalismin tapaan johtaa monien ihmisten pitkälliseen kurjuuteen. Yksi ääliömäisimpiä valheita on puhua samaan hengenvetoon sodista ja luonnononnettomuuksista. Mutta nimenomaan tätä valhetta, demagogisiin rauhanvakuutteluihin yhdistyneenä, monopolipääoma ja sen ideologit tarvitsevat salatakseen sen, ettei nykyaikaista sotaa voi erottaa huippuunsa viedystä pääoman keskityksestä ja sen pyrkimyksestä maailmanherruuteen. Sodat ovat varusteluyhtymien mielikuvituksellisen rikastumisen lähde ja aiheuttavat kansoille sanomatonta kurjuutta. Juuri siksi, että sosialistisista maista on syrjäytetty kapitalistiset tuotantosuhteet sieltä on myös sodan juuret poistettu lopullisesti ja nämä maat ovat rauhan säilyttämisestä käydyn taistelun etunenässä.

Kapitalistisen kasaantumisen yleinen laki

Kapitalistinen kasaantuminen johtaa rikkauteen ja hyvinvointiin, kysymys on vain: kenen. Juuri tämän kysymyksen imperialistiset ideologit haluavat väistää, ja siksi he hyökkäävät kapitalistisen kasaantumisen olemusta koskevaa Marxin näkökantaa vastaan, jonka hän muotoili seuraavasti: "*Kuta suurempi on yhteiskunnallinen rikkaus*, toimiva pääoma, sen lisääntymisen laajuus ja voima, ja *siis myöskin proletariaatin absoluuttinen määrä ja sen työn tuotantovoima*, sitä suurempi on teollisuuden vara-armeija. *Käytettäväksi tarjoutuvaa työvoimaa* synnyttävät *samat syyt* kuin *pääoman paisuntavoimaakin*. Teollisuuden vara-armeijan suhteellinen suuruus lisääntyy siis yhtä rinnan rikkauden tekijöiden kanssa. Mutta kuta suurempi tämä vara-armeija on toimivaan työläisarmeijaan verraten, sitä suurempi on se pysyväinen liikaväestö, jonka kurjuus on kääntäen verrannollinen sen työrasitukseen. Kuta suurempi on vihdoin työväenluokan Latsarus-kerros ja teollisuuden vara-armeija, sitä suurempi on virallisesti tunnustettu pauperismi. *Tämä on kapitalistisen kasaantumisen ehdoton, yleinen laki.*"[2]

Nimenomaan tämän Marxin esittämän todistelun kimppuun, että kapitalistisen kehityksen lainmukaisuuksista on tulossa työväenluokan kurjistumisen tendenssi, käyvät imperialismin puolestapuhujat kaikella kiivaudella. He viittaavat siihen, että — pitempää aikaväliä tarkasteltaessa — kehittyneissä kapitalismin maissa reaalipalkat ovat suurelle osalle työväenluokkaa kohonneet, ja väittävät: "Kapitalistisen tuotannon yleisenä tendenssinä on kohottaa keskimääräistä normaalipalkkaa eikä alentaa sitä."[3] Siis Marxin teoria on väärä tai ainakin aikansa elänyt!

Työväenluokan kurjistuminen

Tämä Marxia vastaan suunnattu "todistelu" on varsin heikoissa kantimissa. Työväenluokan tais-

---

[2] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 595.

[3] Fritz Sternberg, Anmerkungen zu Marx — heute, Frankfurt am Main 1965, s. 9.

telulla saavutettujen palkankorotusten esittäminen "kapitalistisen tuotannon tendenssiksi" on silmänkääntötemppu. Väite, että Marx olisi perustellut kurjistumista palkkojen alenemisella, ei ole totta. Marxille oli työväenluokan kurjistuminen monihaarainen, työväenluokan aseman kaikki puolet käsittävä tendenssi, joka liittyy erottamattomasti pääoman arvonlisäysedellytysten alaiseksi alistamisen kasvuun. Painokkaasti hän korosti, "että samassa määrässä kuin pääoma kasautuu, täytyy työläisen aseman, *olipa hänen palkkansa millainen hyvänsä, korkea tai alhainen,* huonontua".[4]

Lenin selvitteli jo vuosisadan vaihteessa välejään moisten "Marx-arvostelijain" kanssa. Hän tähdensi tällöin, ettei kurjuus lisäänny fyysisesti, vaan *sosiaalisesti,* "siinä mielessä, että muodostuu epäsuhde porvariston tarpeiden ja koko yhteiskunnan tarpeiden tason kasvun ja työtätekevien joukkojen elintason välillä".[5]

Kun Länsi-Saksan liittotasavallassa korvataan käsite "kurjistuminen" sosialidemokraatti Schillerin keksimällä käsitteellä "sosiaalinen symmetria", ei se muuta mitään siinä tosiasiassa, että pulavuonna 1967 työläisten oli siedettävä tulojensa supistuminen 4 prosentilla, kun taas 100 suurimman osakeyhtiön bruttovoitot lisääntyivät 6 %. Suhdanteiden nousun vuonna 1968 nousivat palkat (verot vähennettynä) 5,3 %, mutta voitot (verojen jälkeen) 23,3 %.[6] Tämä levenevä railo toisaalta palkkojen ja toisaalta voittojen kehityksessä vastaa tarkalleen sitä, mitä Lenin luonnehti tär-

[4] "Pääoma" I osa, Helsinki 1948, s. 596.

[5] V. I. Lenin, Teokset 4. osa, Petroskoi 1954, s. 184.

[6] DWI-Berichte, 1970, H. 1, s. 6.

keimmäksi Marxin keksimässä työläisten kurjistumisen tendenssissä kapitalismin oloissa.

On myös pantava merkille, että ne jotka polemisoivat Marxin osoittamaa työväenluokan kurjistumisen tendenssiä vastaan, vetoavat miltei yksinomaan kohonneisiin palkkoihin, vaikka eivät muuten milloinkaan mielestään ole riittävästi voineet puhua inhimillisestä kehityksestä, inhimillisistä oloista ja ihmissuhteista. He ovat vaiti siitä seikasta, että Marx ymmärtää käsitteen kurjistuminen paljon laajemmin, että hän puhuu "kurjuudesta, työrasituksesta, orjuudesta, tietämättömyydestä, raaistumisesta ja siveellisestä alennuksesta".[7] Eikö se anna ajattelemisen aihetta, että nimenomaan lännen "rikkaissa" maissa nuoriso, eikä vain nuoriso, esittää vastalauseensa koulutuksen surkeaa tilaa vastaan? Onko sattuma, että elokuvat, lehdet ja kirjaset pannaan palvelemaan kansan typeröittämistä sekä siveellistä madaltamista ja raaistumista, että esim. sanomalehdet ovat täynnä seksi- ja murhajuttuja, rikosten, avioliittoskandaalien ja muiden sensaatioiden kuvauksia? Sellaiset ja muut samankaltaiset kauhistavat tosiseikat nämä "Marx-arvostelijat" sivuuttavat olkapäitään kohauttaen, ja jos he joskus niistä kiusaantuvat, he eivät missään tapauksessa etsi syitä itse yhteiskuntajärjestelmästä.

Karl Marx piti aina silmällä *koko* työväenluokan asemaa, toisin kuin "hyvinvoinnin" esitaistelijat, jotka puhuvat tavallisesti vain työssäolevien työläisten asemasta. Oleellinen osa hänen erittelystään käsittää nimenomaan ne edellytykset, joita kapitalismin puolustajat nykyisin ylistävät muka takeina koko kansan kasvavalle hyvinvoinnille: tek-

[7] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 596.

niikan edistyminen ja sen myötä kasvava työn tuottavuus.

Suhteellinen liikaväestö

Työn tuottavuuden kasvusta on seurauksena, että kunkin työläisen käyttämien tuotantovälineiden piiri kasvaa. Kapitalismin oloissa ilmenee tämä kehitys *pääoman elimellisen kokoonpanon kohoamisena.* Vaihtelevan pääoman osuus vähenee tuotantovälineisiin sijoitetun pysyvän pääoman hyväksi. Työvoiman kysyntä kasvaa sen vuoksi paljon hitaammin kuin pääoma. "Kun *työn kysyntää* ei määrää kokonaispääoman suuruus, vähenee se siis etenevästi kokonaispääoman lisääntyessä..."[8]

Edelleen Karl Marx viittasi siihen, ettei ole ainoastaan kyse lisäpääoman korkeammasta elimellisestä kokoonpanosta, vaan teknillinen mullistus sulkee piiriinsä myös alun perin sijoitetun pääoman. "Itse synnyttämällään pääoman kasautumisella tuottaa työväestö siis yhä lisääntyvässä määrin *niitä välineitä, joitten vuoksi suhteellisesti yhä suurempi osa siitä tulee tarpeettomaksi.*"[9]

Näin hän antoi myös avaimen *työttömyyden* selittämiseen, tuon työväenluokan vitsauksen kapitalismin oloissa. Se mitä nykyisin kuvaillaan niin kernaasti "tekniseksi työttömyydeksi", jonakin enemmän tai vähemmän satunnaisena ja tilapäisenä ilmiönä, on todellisuudessa kapitalistiselle tuotantotavalle ominaisen *väestölain* ilmaus. Mutta juuri tämän kiistävät kapitalismin puoltajat, ja Marxin "kumotakseen" he turvautuvat siihen ikivanhaan menetelmään, että panevat hänen suuhunsa sanoja, joita hän ei ole koskaan sanonut.

---

[8] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 581.

[9] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 583.

Niinpä he väittävät tilastoihin nojaten, että vastoin Marxin "ennustuksia" ei ole milloinkaan tapahtunut jatkuvaa työttömyyden kasvua, vaan että esim. Länsi-Saksassa on toisen maailmansodan jälkeen ainakin vuoteen 1966 asti työttömien lukumäärä vähentynyt vuodesta toiseen. Ensinnäkään tämä perustelu ei pidä edes paikkaansa. Työttömyyden kehitys on tosin Länsi-Saksassa vuoden 1945 jälkeen osoittanut muihin kapitalistisiin maihin verrattuna joitakin erikoisuuksia, joihin ei tässä nyt voi lähemmin perehtyä. Mutta kuitenkin osoittautuu, ettei kehitys ole suinkaan ollut yhtäjaksoista. Kun vuoden 1948 kesäkuussa oli kortistoitu 500 000 työtöntä, niin vuoden 1950 maaliskuussa heidän lukumääränsä nousi 1,9 miljoonaksi. Vasta vuoden 1955 jälkeen työttömien määrä laski alle miljoonan ja saavutti aallonpohjansa 146 000 1965, noustakseen jälleen vuoden 1967 helmikuussa 700 000:aan. Vuonna 1968 alkaneen suhdannenousun mukana laski myös työttömien luku. Mutta seuraava pula panee sen taas nousemaan hyppäyksellisesti. Ottakaamme toiseksi esimerkiksi työttömyyden kehitys USA:ssa. Kortistoitujen työttömien määrän laskettua Korean sodan aiheuttaman "boomin" seurauksena vuonna 1953 1,9 miljoonaksi se nousi jälleen 1954 hyppäyksenomaisesti 3,6 miljoonaan. Seuraavina vuosina tapahtuneen työttömyyden vähäisen taantumisen jälkeen otettiin kortistoihin jo vuonna 1958 jälleen 4,7 miljoonaa ja näin saavutettiin korkein työttömyysaste, 6,8 % sitten 1958. Kun työttömien määrä on USA:ssa vuoden 1965 jälkeen taantunut, se on jälleen yhteydessä sotaan ja asevarusteluun. Vuoden 1969 jälkeen työttömyysaste on jälleen kohonnut 4 prosenttiin ja siitä ylikin.

Marx korosti painokkaasti, että kyseessä on *suhteellinen* eikä absoluuttinen liikaväestö, "*pääoman*

keskimääräisiin arvonlisäystarpeisiin verraten *liian suuri* ja siis *tarpeeton* eli *liikatyöväestö*".[10] Näin hän ilmaisi selvästi, että pääoman arvonlisäämistarpeiden kohotessa oleellisesti noususuhdanteen aikaan kysytään myös enemmän työvoimaa, ja siten voi liikaväestö oleellisesti vähetä. Palautettakoon tässä yhteydessä mieliin, että porvarilliset talousmiehet ovat juuri niinä aikoina, jolloin he ovat voineet todeta työttömyyden nopeasti vähenevän, käyttäneet sangen usein käsitettä "ylikuumennut tilanne" ja puhuneet talouskehitykselle vahingollisesta "ylityöllisyydestä".

Teollisuuden vara-armeija

Karl Marx ei osoittanut vain, että liikaväestön (työläisten) tuotanto on kapitalistisen kasautumisen aikaansaannos, vaan myös, että siitä on tullut kapitalistisen tuotantotavan *olemassaolon edellytys*, kapitalistisen kasautumisen vipusin. "Siitä syntyy *käytettävissä oleva teollinen vara-armeija*, joka on yhtä ehdottomasti pääomalle kuuluva kuin jos se olisi sen kasvattanut omalla kustannuksellaan."[11]

Käytettävissä olevan teollisen vara-armeijan välttämättömyys johtuu kapitalismille ominaisesta tuotannon liikuntamuodosta, jonka juuret ovat kunkin yksityisen kapitalistin voitontavoittelussa ja kilpailun vaatimuksissa. Tuotanto kehittyy äärimmäisen epätasaisesti: jonakin vuonna se laajenee yhtäkkiä varsin nopeasti, toisena se juuttuu paikoilleen tai jopa taantuu, joutuu talouspulaan kuten Länsi-Saksan talous vuosina 1966—67. Tämä tuotannon kehityksen heilahtelu, tuotannon äkillinen laajentaminen ja sitä seuraava supistaminen on kapitalistisen järjestelmän sisäisistä syistä johtuvaa. Tämä pätee tuotantoon kokonaisuudessaan ja samoin jokaiseen kapitalistiseen yritykseenkin. Se vastaa alituiseen muuttuvia pääoman arvonlisäyksen edellytyksiä. Korkeiden voittojen näköalat kannustavat lisäämään pääomaa, markkinatilanteen huononemisen vuoksi odotettavissa olevalla voittojen pienenemisellä on päinvastainen vaikutus: ei uusia pääomansijoituksia ja pääoman virtaaminen pois kyseisiltä teollisuuden aloilta, kuten esim. hiilestä öljyyn. Tähän tulevat lisäksi tekniikan eteenpäin menosta aiheutuvat muutokset: uusia teollisuuden aloja, uutta tuotantotekniikkaa, entisten tuotannonalojen menettäessä samalla merkityksensä. Ja aina on kysymys siitä, että tuotanto kehitetään mahdollisimman nopeasti, jotta ehditään saada yhtenä ensimmäisistä suotuisimmat edellytykset arvon lisäämiselle ja siten korkeimmat voitot. Mutta tuotannon nopeaan kehittämiseen ei tarvita ainoastaan rahapääomaa, jota kenties voi hankkia luottojen avulla. Täytyy olla saatavilla myös tuotantovälineet ja ennen kaikkea työvoima. Ilman työvoiman vara-armeijaa on kapitalismille tyypillinen, ajoittain äkkiä, hyppäyksellisesti kehittyvä tuotannon laajentaminen mahdotonta.

Mitä tässä suhteessa on muuttunut? Länsi-Saksassa on vuosikausia puhuttu "täystyöllisyydestä". Porvarillinen kansantaloustiede ymmärtää tällä kuitenkin muuta kuin jotain sellaista, että kaikki työläiset voivat myydä työvoimansa. Se ymmärtää tällä, että työttömyys ei ylitä tiettyä prosenttimäärää työläisten kokonaisluvusta — useimmat laskevat sen kolmeksi prosentiksi. Jos työttömien luku vähenee vieläkin enemmän, niin varoitetaan "ylityöllisyydestä", joka muka merkitsee vaaraa

[10] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 582.

[11] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 583.

taloudelliselle kehitykselle. Kristillisdemokraattien talousekspertti, professori Burgbacher on sanonut täysin avoimesti: "Älköön kukaan olettako, että suhdanteen vakaannuttaminen on mahdollista ilman ylityöllisyyden poistamista."[12] Mutta "ylityöllisyydestä" irti pääseminen ei merkitse mitään muuta kuin työstä erottamisia, työttömien joukon lisäämistä, teollisen vara-armeijan suurentamista. Tämä valaisee Marxin osoittamaa kapitalistisen järjestelmän epäinhimillisyyttä. Kylmäverisesti ja häikäilemättä laskelmoidaan, miten työläiset saadaan ilman työtä ja heidän toimeentulonsa perusta siten riistetyksi.

On kuvaavaa, että Länsi-Saksan liittotasavallan sosialidemokraattinen talousministeri Schiller on täysin samalla kannalla. Vuonna 1963 hän kirjoitti: "Työmarkkinapolitiikan on edistettävä erikoisesti työvoiman liikkuvuuden kohoamista, jotta tällä tavoin parannettaisiin arvokkaimman tuotantovoiman, ihmistyön taloudellista käyttöä."[13] Mitä Schiller — eikä vain hän — tässä nimittää "liikkuvuuden kohoamiseksi" on ensinnäkin työläisen kyky tehdä tänään tätä ja huomenna tuota työtä. Mutta toiseksi se on suurten ihmisjoukkojen käyttövalmiutta, mikä on vain silloin olemassa, jos heillä on työtä, jos he siis kuuluvat liikaväestöön. Kukaan porvarillinen talousmies ei muuten lainkaan salaa sitä, että niin sanottu talousihme oli Länsi-Saksan liittotasavallassa mahdollinen ainoastaan, koska käytettävissä oli riittävästi työvoimaa tuotannon laajentamiseen.

Mutta teollisen vara-armeijan olemassaolo on vielä eräältä toiseltakin kannalta katsoen merkityksellinen pääoman arvonlisäykselle. Kun vuoden

---

[12] Rheinischer Merkur, 30. 12. 1966.

[13] Die Zeit (Hamburg), 11. 10. 1963.

1967 syyskuussa arvosteltiin sitä, että työttömien lukumäärä on kolme ja puoli kertaa niin suuri kuin viimeksi kuluneiden neljän vuoden keskimäärä, ilmestyi heti kiivaita vastaväitteitä "Frankfurter Allgemeine Zeitungiin".[14] Niiden laatija oli suutuksissaan siitä, että katsottiin "normaalitapaukseksi silloinen ylityöllisyys, jonka seuralaisena oli voimakas epäsuhde työttömien ja avoimien työpaikkojen välillä sekä kiihkeä inflaatiopaine". Hän kuvaili 350 000 hengen työttömyyslukua "avoimien työpaikkojen ja työttömien tasapainoksi". Jos jätetään huomioonottamatta järjettömyys kuvata korkeat palkat inflaatiotendenssien aiheuttajaksi, niin kirjoituksesta ilmenee selvästi, että yrittäjät käyttävät työvoiman ylitarjontaa hyväkseen alentaakseen kustannuksiaan painostamalla työ- ja palkkaehtoja ja kohottaakseen siten voittojaan. Porvarillisille talousmiehille sisältää "liikkuvuuden" käsite sen kapitalismia luonnehtivan epäinhimillisyyden, että aina on osa työläisiä vailla työtä ja että työprosessissa olevalle työläiselle muodostuu toimeentulon ahdingosta "elämäntottumus".

Kapitalistiselle tuotannolle välttämätön teollinen vara-armeija ei ole kiinteä suure. Se vaihtelee pääoman arvonlisäyksen edellytysten muuttuessa, paisuu ja laskee. Tämä pätee sekä talouteen kokonaisuudessaan että myös kuhunkin tuotannonalaan erikoisesti. Kokemukset osoittavat olevan täysin mahdollista, että työvoiman kysynnän vähentyminen *toisella* teollisuuden alalla saa vastaansa samanaikaisesti kohonneen kysynnän *toisella*. Samaan aikaan kuin toisessa tuotantolaitoksessa "vapautetaan" työläisiä, toisessa tehdään ylitunteja. On siis olemassa läheinen yhteys tiettyjä vaiheita

---

[14] 9. 9. 1967.

seuraavan kapitalistisen tuotannon suhdannekehityksen ja teollisen vara-armeijan vaihtelevan laajuuden välillä.

Tämä kehitys vaikuttaa myös työpalkan liikuntaan. Työpalkka on työvoiman hinta ja sen korkeus on tulosta taistelusta järjestyneen työväenluokan ja porvariston välillä. Ammattiliittojen taistelu korkeammista palkoista ja paremmista työehdoista, työajan lyhentäminen mukaanluettuna, on tietysti, jos työttömiä on paljon, vaikeampaa kuin jos voitaisiin viedä kirjoihin puute työvoimasta. Karl Marx kiteytti tämän tiedon seuraavaksi toteamukseksi: "Suurin piirtein säännöstelee työpalkan *yleisiä* liikkeitä yksinomaan se *teollisen vara-armeijan laajeneminen ja supistuminen, joka vastaa teollisen kiertojakson eri kausien vaihteluita.*"[15]

Teollisen vara-armeijan paine vaikuttaa työssäolevien työläisten palkka- ja työehtoihin. Se on sitä suurempi, mitä enemmän on työttömiä verrattuna työssäoleviin. Porvarilliset talouspoliitikot tietävät tämän tarkalleen ja ottavat laskelmissaan huomioon, siitä ovat osoituksena ne massahyökkäykset, joita Englannissa ja Länsi-Saksassa suoritetaan pulan aikana ammattiliittoja vastaan käyttämällä selustatukena kasvavia työttömyyslukuja. Kuvaavaa tälle on länsisaksalaisen professori Zimmermannin asennoituminen niitä palkankorotuksia vastaan, jotka ammattiliitot ovat hyvien suhdanteiden vallitessa taistellen saavuttaneet. Hänen käsityksensä mukaan on tuotantolaitoksella vastoinkäymisen sattuessa taikka pulan uhatessa "vain yksi mahdollisuus antaa periksi, nimittäin erottaa henkilökuntaa suorittamalla tiukempi rationalisointi tai mekanisointi".[16]

[15] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 588.

Se mitä tässä on sanottu röyhkeän avoimesti, vahvistaa todeksi Marxin oivalluksen, että kapitalistisen kasautumisen joka hetki työssäkäyviin työläisiin kohdistamaa painetta voimistetaan tavattomasti teollisen vara-armeijan avulla. Se vahvistaa myös "Pääomasta" tavattavan toteamuksen: "Jokaisen kapitalistin etu vaatii ehdottomasti häntä puristamaan tietty työnpaljous pienemmästä työläisjoukosta sensijaan, että hän saisi sen yhtä halvalla, *taikkapa halvemmallakin* hinnalla suuremmasta työläisjoukosta."[17]

Se että työn tuottavuuden kohotessa pannaan liikkeelle kasvava määrä tuotantovälineitä ihmistyövoiman osuuden samalla vähetessä, on kaikkia yhteiskuntamuodostumia koskeva ilmiö. Työn tuottavuuden kohoaminen on yhteiskunnan edelleen kehittymisen, aineellisen elintason nousun ja myös kulttuurikehityksen edellytyksenä. Mutta se on nimenomaan vain edellytys, se antaa mahdollisuuden kehittää edelleen yhteiskunnan edistysaskeleita. Miten laajasti tästä mahdollisuudesta tulee todellisuus riippuu siitä, millaisten yhteiskunnallisten suhteiden vallitessa, mitä tavoitellen ja kenen eduksi työn tuottavuutta kohotetaan. Sosialismin oloissa on työn tuottavuuden kohottaminen ratkaiseva vipusin koko yhteiskunnan kehittämiselle ja jokaisen työtekevän ihmisen yksilölliselle kehittämiselle. Mutta kapitalismissa ei työläinen käytä työvälineitä, vaan häntä vastassa pääomana olevat työvälineet määräävät hänen panoksensa. Työläisen toimeentulo, hänen asemansa ja hänen kehityksensä riippuvat hänen mahdollisuudestaan myydä työvoimansa. Kapitalistiselle tuotantotaval-

[16] Die Welt, 27. 8. 1955.

[17] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 587.

le ominainen järjenvastaisuus on sitä, että tätä mahdollisuutta heikentää nimenomaan työn tuottavuuden ja siinä piilevän korkeamman henkilökohtaisen työnsuorituksen kehitys. Kun kapitalistinen rationalisointi ja automatisointi riistää kapitalistisen maailman miljoonilta ihmisiltä työpaikan ja tuomitsee heidät toimettomuuteen, se on järkyttävä vahvistus Marxin oivallukselle, "että *kuta suurempi työn tuotantovoima on, sitä suurempi työläisten harjoittama painostus työssäpitovälineisiin*, sitä epävarmempi siis heidän olemassaolonsa ehto: *oman voiman myyminen* toisen rikkauden lisäämiseksi eli pääoman arvon lisääntymiseksi".[18]

Kurjistuminen ja työväenluokan taistelu

"Marxin arvostelijoiden" keskuudessa on niin ikään tapana panna Marx sanomaan sellaista, mitä hän ei ole koskaan sanonut, nimittäin että työläisen ja hänen perheensä kävisi päivästä päivään yhä huonommin. Sellainen on — kuten Karl Marx on todistanut — jo siksikin mahdotonta, koska työvoiman myynnin ehdot, jotka vastaavat pääoman arvonlisäysedellytysten muuttumista, eivät ole suinkaan aina samanlaiset. Mutta aina kun nämä erikoisesti huononevat, kohdistuu kapitalismille sisäisesti ominainen kurjistumisprosessi kaikella voimallaan työväenluokkaan.

Samalla Karl Marx viittasi siihen, miten kapitalistisen kasautumisen, kuten kaikkien taloudellisten lakien "voimaanastumiseen vaikuttavat monenlaiset seikat".[19] Täten hän kiinnitti huomion edeltäkäsin vastakkaiseen suuntaan vaikuttaviin tendensseihin ja niihin yhteiskunnallisiin voimiin, jotka

[18] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 595.

[19] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 595.

saavat aikaan nämä tendenssit. Se merkitsee, että kapitalistiselle järjestelmälle sisäisesti ominainen kurjistumisen tendenssi toteutuu kulloinkin vallitsevien olosuhteiden mukaisesti ja voi toteutua vain siinä määrin, kuin muut tendenssit antavat sille myöten. Tällöin saa suuren merkityksen se, että kapitalistisista tuotantosuhteista pakostakin johtuva työväenluokan aseman huononemisen tendenssi saa vastaansa toisen tendenssin: *työväenluokan taistelun.*

Marx, Engels ja Lenin ovat monissa kohdin viitanneet siihen, että *työväenluokan kurjistumisen tendenssi toteutuisi ilman työväenluokan taistelua* suorastaan kohtalokkaasti ja *kaikella voimallaan sitä vastaan.* Marxismi-leninismin klassikot erottaa heidän "arvostelijoistaan" nimenomaan se, että he eivät ole milloinkaan edustaneet käsitystä, jonka mukaan työväenluokka olisi voimattomana sen aseman huonontamista tavoittelevan, kapitalismin objektiivisesti synnyttämän tendenssin armoilla. Arvostellessaan sosialidemokraattista ohjelmaluonnosta Engels polemisoi sellaista teesiä vastaan, että proletaarien kurjuus käy yhä suuremmaksi. Hän kirjoitti: "Näin ehdottomassa muodossa sanottuna väittämä on väärä. Työläisten järjestyneisyys ja heidän jatkuvasti voimistuva vastarintansa tulevat mahdollisuuden mukaan luomaan tietyn esteen *kurjuuden kasvulle.* Mutta *toimeentulon turvattomuus* tulee *ilmeisesti* kasvamaan."[20]

Se minkä "Marxin arvostelijat" haluaisivat kuvata muka kapitalismin tendenssiksi, kuten esim. "palkkojen kohoamisen tendenssi", on todellisuu-

[20] Friedrich Engels, Vuoden 1891 sosiaalidemokraattisen ohjelmanluonnoksen arvostelua.

Kts. Marx–Engels: Valitut teokset kolmessa osassa, Moskova 1973, osa 3, s. 390.

dessa seurausta *vastasuuntaan vaikuttavasta tendenssistä,* seurausta työväenluokan taistelusta, jonka he haluavat estää. Heidän tavoitteenaanhan on pidätellä työväenluokkaa sen elintärkeistä tehtävistä. Sellaisia ovat sen luokkajärjestöjen lujittaminen ja niiden taistelukyvyn parantaminen. Eikä aina ole kysymys vain suurin uhrauksin saavutettujen menestysten laajentamisesta, vaan yleensä niiden turvaamisesta.

Kapitalististen maiden työväenluokan monopolipääomaa vastaan käymälle taistelulle on nykyisin oleellista, että voimasuhteet maailmassa ovat suuren sosialistisen lokakuun vallankumouksen jälkeen perin pohjin muuttuneet. Kokonaisuudessaan kehittyvä sosialistinen maailmanjärjestelmä on nykyisin ratkaiseva tekijä, joka lisää tavattomasti vielä kapitalistisina säilyneiden maiden työväenluokan taistelukykyä. Aivan erikoisesti tämä koskee Länsi-Saksan työläisiä ja heidän ammattiliittojaan, kun otetaan huomioon Saksan demokraattisen tasavallan olemassaolo. Onhan se aina ikään kuin kolmantena, näkymättömänä neuvotteluosapuolena pöydän ääressä, kun ammattiliittojen ja työnantajien kesken käydään työehtosopimusneuvotteluja.

Ratkaisevaa siinä suhteessa, toteutuvatko ja miten kapitalismille sisäisesti ominaiset tendenssit, on työväestön luokkataistelu. Tämän taistelun menestykset voivat johtaa jopa siihen, että työväenluokan kurjistuminen ei ajoittain voikaan toteutua. Mutta siihen asti kunnes tämän taistelun avulla päästään eroon kapitalistisen riiston ja samalla kapitalistisen kasautumisen kasvupohjasta, kapitalismin taloudelliset lait vaikuttavat edelleen. Siihen asti jää — joskin ajoittain vain pinnan alla vaikuttavana tekijänä — myös työväenluokan kurjistumisen tendenssi määräävään asemaan, sillä vain

se on suoranaisesti sopusoinnussa kapitalismin aikaisten arvonlisäysedellytysten kanssa. Pysymään jää ennen kaikkea Friedrich Engelsin erityisesti korostama *toimeentulon epävarmuus.*

Toimeentulon epävarmuuden kasvu on luonteenomaista sekä Länsi-Saksan että muiden kapitalististen maiden kehitykselle. Sitä voimistaa tieteellisteknisen mullistuksen kapitalistinen soveltaminen. Epävarmuus työpaikan pysyvyydestä kasvaa jopa huippusuhdanteen aikaan, koska suoritetaan mielivaltaisia rationalisointitoimenpiteitä, kapitalismiin soveltuvia rakennemuutoksia sekä uuden teknologian soveltamisia ilman, että niiden sosiaalisista seurauksista piitataan. Tätä epävarmuutta lisäävät lakkaamattomat hinnankorotukset, jotka typistävät alituiseen palkkojen ja ansioiden ostovoimaa. Valtion luokkaluonnetta luonnehtii tällöin, että sellaiset valtion vaikutusvallassa olevat hinnat kuin vuokrat, liikennemaksut, lämmitys- ja sähkömaksut kohoavat erityisen nopeasti.

Yhä selvemmin osoittaa imperialististen maiden kehitys, että kasautumisen kasvu rinnan tieteellisteknisen mullistuksen ja talouden militarisoinnin kanssa aiheuttaa myös kasvavaa kurjuutta, työttömyyttä, vajaatyöllisyyttä ja ennen muuta kasvavaa pelkoa tulevaisuudesta. Mutta kaiken yllä on lisäksi sodan vaaran synkkenevä varjo, atomisodan tuhoamien kansojen pahaenteinen näköala.

Tämä kaikki on ilmausta kapitalismille sisäisesti ominaisesta työväenluokan kurjistumisen tendenssistä. Tarvitaan kaikkien työläisten yhtenäistä, järjestynyttä ja johdonmukaista taistelua, jotta tämä tendenssi ei toteutuisi heidän vahingokseen koko voimallaan.

Aineisto: Karl Marx, Pääoma, I osa, 23. luku, jakeet 3—5.

VIII. Kapitalismin perusristiriidan poistaminen on työväenluokan tehtävä

Ihmiskunta elää yhteiskunnallisen muutoksen aikakautta, jonka pääsisältönä ja perimmäisenä kehityslakina on siirtyminen kapitalismista sosialismiin. Jokainen ihminen on tänä päivänä tämän ihmiskunnan historian suurimman vallankumouksen silminnäkijä, sadat miljoonat työtätekevät tasoittavat sille tietä ja osallistuvat sen muovautumiseen. Väistämättömästi tämä maailmanlaajuinen vallankumous on katkeraa luokkataistelua, uuden taistelua häviöön tuomittua vanhaa ja taantumuksellista vastaan. Se on taistelua, joka käsittää yhteiskuntaelämän kaikki alat — talouden, politiikan ja ideologian. Ihmiskunnan kaipuu vapauteen, tasa-arvoon ja veljeyteen, rauhaan, inhimillisyyteen ja oikeudenmukaisuuteen, kulttuurin antimiin ja sosiaaliseen turvallisuuteen on ikivanha. Marxismi-leninismin klassikoiden kuolemattomana ansiona on sen todistaminen, että tähän tavoitteeseen voidaan päästä sosialismissa ja kommunismissa — vasta sitten kun kapitalismi on voitettu, ja että on työväenluokan kutsumuksena suorittaa tämä vapautustyö.

Nimenomaan tätä tieteellisesti perusteltua ja historiallisen kehityksen yksiselitteisesti todistamaa totuutta eivät kapitalismin puolustajat halua

missään nimessä myöntää. Niinpä amerikkalainen taloustieteilijä Rostow, joka on halunnut "kasvun vaiheiden teoriallaan" kehittää vaihtoehdon marxismi-leninismille, julistaa, "Teollisuustyöväki ei ole ajatellut eikä käyttäytynyt sillä tavoin kuin sen olisi teorian mukaan pitänyt tehdä".[1] Näin tämä herra väittää hyvin tietäen, että työväenluokka on syössyt porvariston vallasta kolmanneksella maapalloa, ottanut vallan omiin käsiinsä ja kulkee nyt sosialismin tietä. Tässä ei työväenluokka ole vallankumouksellisen puolueensa johdolla ainoastaan ottanut omikseen Marxilta ajatukset, vaan tehnyt todellisuutta "Pääomassa" ennakoidusta uudesta, sosialistisesta yhteiskunnasta. On yhä olemassa kapitalistisesti hallittuja maita, mutta niissäkin käyvät miljoonat työläiset marxilais-leniniläisten puolueittensa johdolla taistelua kapitalistista riistoa vastaan, työväenluokan aseman parantamiseksi, rauhan, demokratian ja sosialismin puolesta. Koko maailmassa on "Pääoman" ajatuksista osoittautunut syntyneen mahtava *aineellinen voima.*

Marxismi-leninismi ei kuinkaan ole idealistinen ajatusrakennelma, kuten niin monet porvariston tieteistelyn "ismit". Sillä on oma tieteellinen perustelunsa yhteiskuntakehityksen lainmukaisuuksissa. Sen osalta, kuten Friedrich Engels on "Anti-Dühringissä" niin painokkaasti korostanut, "kaikkien yhteiskunnallisten muutosten ja poliittisten mullistusten lopullisia syitä ei ole etsittävä ihmisten aivoista, ei heidän lisääntyvästä, ikuisen totuuden ja oikeudenmukaisuuden tuntemuksestaan, vaan tuotanto- ja vaihtotapojen muutoksista; niitä ei ole etsittävä kysymyksessäolevan ajan *filoso-*

---

[1] W. W. Rostow, Taloudellisen kasvun vaiheet, Porvoo 1962, s. 221.

fiasta, vaan sen *taloudesta*."[2] Ja hän lisäsi, että paljastuneiden epäkohtien poistamiskeinojen täytyy olla olemassa itse muuttuneissa tuotantosuhteissa. "Nuo keinot eivät suinkaan ole jotakin aivoissa *keksittävää*, vaan on ne aivojen avulla *löydettävissä* puheenaolevista tuotannon aineellisista tosiasioista."[3]

Porvarilliset talousmiehet tekevät kaikkensa estääkseen tämän seikan vääjäämättömän tunnetuksi tulemisen, eikä vähiten marxismi-leninismiin, sosialistiseen maailman ja kommunistisiin puolueisiin kohdistamallaan ajojahdilla, niihin, jotka ovat ottaneet tehtäväkseen levittää työväenluokan tieteellistä maailmankatsomusta. Sosialistisen maailmanjärjestelmän kehittymisen johdosta se käy heille yhä vaikeammaksi. Se että imperialismin ideologien on otettava laskelmissaan huomioon yhä useammin tämä kehitys ja sosialismin hyväksi muuttuvat voimasuhteet maailmassa, todistaa vain imperialistisen järjestelmän heikkoudesta. Selvästi se ilmenee joitakin vuosia sitten levitetyistä niin kutsuttua *konvergenssia* koskevista käsityksistä. Tämä tarkoittaa, että molemmat maailmanjärjestelmät muka lähenevät toisiaan ja niiden erot tasaantuvat. Porvarilliset tiedemiehet, jotka lukeutuvat vilpittömästi rauhanomaisen rinnakkainolon kannattajiksi ja esiintyvät atomivarustelua ja sotaa vastaan, uskovat erheellisesti, että konvergenssikäsitys voisi olla tässä teoreettisena perusteluna. Tosiasiassa konvergenssiteoria on yritys kumota marxilainen oppi erilaisten yhteiskuntamuodostumien peräkkäisyyden lainalaisuudesta ja välttämättömyydestä korvata kapitalismi sosialismilla. Uutta siinä on se, että kapitalistisen järjestelmän

[2] Friedrich Engels, Anti-Dühring, Pori 1971, s. 307.

[3] Friedrich Engels, Anti-Dühring, Pori 1971, s. 307.

puolustelua ei enää, kuten aikaisemmin, perustella kapitalismin luulotellulla etevämmyydellä sosialismiin nähden, vaan molempien järjestelmien oletetulla lähenemisellä ja niiden välisten erojen kumoutumisella. Ilman luokkataistelua päästään muka "uuteen" yhteiskuntaan, joka ei sitten ole kapitalistinen eikä sosialistinen. Todellisuudessa porvarilliset talousmiehet ymmärtävät "uudella" yhteiskunnalla samaa kapitalismia, vain "modernissa", muka "puhdistetussa" muodossa. Kyseessä on siis vanhastaan tunnettu kieltäytyminen sosialistisesta vallankumouksesta, tosin uudessa, mutta ei paremmassa asussa.

Kapitalistisen kasautumisen historiallinen tendenssi

Karl Marx perusteli "Pääomassaan" välttämättömyyden siirtyä kapitalismista sosialismiin nojaten yksinomaan talouskehitykseen. Jakeessa "Kapitalistisen kasautumisen historiallinen tendenssi" hän esitti erinomaisen suorituksen tekemällä vain kolmella sivulla yhteenvedon siitä, miksi kapitalistinen tuotantotapa, yhteiskuntakehityksen historiallisesti määräytyneenä aikakautena, luo itse oman tuhoutumisensa aineelliset edellytykset. Karl Marxille oli ratkaiseva yksinomaan se kysymys, jarruttavatko vai edistävätkö kulloisetkin tuotantosuhteet — ja tällöin ensi sijassa tuotantovälineiden omistusmuoto — tuotantovoimien kehittymistä.

Kapitalistisen tuotantotavan ja sen ylläpitäjän, porvariston, historiallinen merkitys on ollut siinä, että ne ovat keskittäneet siihenastiset hajanaiset ja niukat tuotantovälineet ja muuttaneet ne tuotannon kehittämisen voimakkaaksi vipusimeksi. Tämä tapahtui ennen kaikkea *pakkoluovuttamalla tavaran pientuottajat (käsityöläiset, elinkeinonhar-*

joittajat, työtätekevät talonpojat) sekä muuttamalla tuottajien yksityinen tuotantovälineomistus kapitalistiseksi omistukseksi. Rukin tilalle tuli kehruukone, pajavasaran tilalle höyryvasara ja erillisen työpajan tilalle tehdas, jossa sadat ja tuhannet työläiset toimivat yhdessä. Tuotantovälineet muuttuivat erillisten yksityisten tuottajien tuotantovälineistä *yhteiskunnallisiksi,* ainoastaan tuottajien yhdessä käytettäviksi soveltuviksi tuotantovälineiksi. Tuotannosta tuli *yhteiskunnallista tuotantoa,* valmistetut tuotteet eivät enää olleet yksityisen tuotteita, vaan monien työläisten tuotteina yhteiskunnallisia tuotteita. Mutta tämän yhteiskunnallisen tuotannon tulosten haltuunotto pysyi yksityisenä. Eivät ne, jotka todella pitivät käynnissä tuotantovälineitä ja valmistivat tuotteita, saaneet haltuunsa työnsä tuotteita, vaan kapitalistit tuotantovälineiden yksityisomistajina. Kapitalistisen kasautumisen lisääntyessä kapitalistisen tuotantotavan *perusristiriita* kehittyi yhä kärkevämmäksi, ristiriita *tuotannon yhteiskunnallisuuden ja sen kapitalistisen anastuksen* välillä. Samalla tavoin kuin kapitalistisen kehityksen alkuvaiheissa tuotantovälineiden hajanainen yksityisomistus esiintyi tuotantovoimien edelleen kehittymisen esteenä ja raivattiin häikäilemättömästi tieltä, niin alkaa tuotantovälineiden kapitalistinen omistus olla itse kapitalismin edelleen kehittämien tuotantovoimien määrätyssä kehitysvaiheessa jarruna, ja se on raivattava niin ikään pois. *Tuotannon yhteiskunnallinen luonne vaatii tuotantovälineiden yhteiskunnallista, sosialistista omistusta.* Kapitalistinen omistus on kumottava ja sosialististen tuotantosuhteiden on astuttava kapitalististen tuotantosuhteiden sijaan. Tämä on ainoa mahdollisuus ratkaista alituisesti kärjistyvä kapitalismin perusristiriita.

Tämä Marxin tieteellisesti todistama perustendenssi kapitalismin kehityksessä ei kuitenkaan toteudu suoraviivaisesti ja yhtäjaksoisena. Kokemukset osoittavat, että porvaristo soveltaa kaikkia käytettävissään olevia keinoja — taloudellisia, poliittisia, ideologisia ja sotilaallisia — aivan johdonmukaisesti estääkseen historiallisesti välttämättömän yhteiskunnallisen mullistuksen ja säilyttääkseen omat mahtiasemansa. Sen ilmauksia ovat valtiomonopolistinen kapitalismi, valtiomonopolistisen herruusjärjestelmän pystyttäminen sekä valmistautuminen ja siirtyminen monopolipääoman taantumuksellisimpien piirien herruuden diktatorisiin muotoihin kapitalistisissa maissa. Demokraattisten liikkeiden kieltäminen, tukahduttaminen ja vainoaminen, poliisin ja armeijan raaka puuttuminen työläisten lakkoihin sekä työläisten, talonpoikien ja nuorison mielenosoituksiin, monopolipääomaan sidonnaisen valtiollisen virkavallan pyrkimys absoluuttiseen valtaan ja eduskunnan kuten yleensäkin kaiken demokraattisen vaikutuksen sivuuttaminen hätätilalakien välityksellä — kaikki ne luonnehtivat tätä kehityssuuntaa.

Imperialistisen valtion entistä laajempi puuttuminen talouden ja yhteiskuntaelämän muiden tärkeiden alojen asioihin vahvistavat hallitsevien monopolien mahtiasemaa ja vaikeuttavat yhteiskunnallisen edistyksen puolesta esiintyvien voimien taistelua sekä muuttavat tämän taistelun olosuhteita. Mutta täten ei perusristiriita ja siitä johtuvat ristiriidat tule pyyhkäistyksi pois maan päältä, kapitalistisen järjestelmän kapitalistinen rajoittuneisuus ja historiallinen yli-ikäisyys eivät tästä kumoudu. Taloudelliset ja sosiaaliset vastakohtaisuudet kärjistyvät. Koska hallitseva monopoliporvaristo ja sen kaikki toiminta ja toimenpiteet tähtäävät kapitalististen tuotantosuhteiden säilyttä-

miseen sen mahdin perusedellytyksenä, se ei sen vuoksi kykene ratkaisemaan kapitalismin perusristiriitaa, vaan sen on pakko edistää sen kärjistymistä. Mikä syvällinen, katoamaton totuus sisältyykään yli 100 vuotta sitten kirjoitettuihin lauseisiin, jotka koskevat kapitalistisen tuotantotavan tuhoutumisen väistämättömyyttä: *"Pääomayksinoikeus tulee sen tuotantotavan kahleeksi,* joka on sen kanssa ja sen suojassa kehittynyt. Tuotantovälineiden yhteenkokoontuminen ja työn yhteiskunnallistuminen pääsevät kohtaan, missä ne käyvät kapitalistisen vaippansa kanssa yhteensopimattomiksi. Se *räjäytetään rikki. Kapitalistisen yksityisomaisuuden kuolinhetki lyö. Pakkoluovuttajat pakkoluovutetaan."*[4]

Työväenluokan historiallinen merkitys

Luokka, jonka kutsumuksena on yhteiskunnallisella esiintymisellään ratkaista tämä ristiriita, on kapitalistisen tuotantotavan mukana syntynyt ja kapitalistisen kasautumisen mukana kasvava työväenluokka. *"Ristiriita yhteiskunnallisen tuotannon ja kapitalistisen omistuksen välillä tulee näkyviin proletariaatin ja porvariston vastakohtana."*[5] Marx asetti vastakkain "pääomaylimysten luvun jatkuvan vähenemisen" sekä "yhä paisuvan ja kapitalistisen tuotantoprosessin mekanismin itsensä kouluttaman, yhdistyneen ja järjestyneen työläisluokan suuttumuksen" kasvamisen.[6]

50 vuotta sitten alkoi Venäjän työväenluokka maailmanproletariaatin tienraivaajana kommunistisen puolueensa johdolla muuttaa suuren sosialistisen lokakuun vallankumouksen avulla teoiksi kuudenneksella maapalloa Marxin tieteellistä oivallusta. Täten pantiin alulle kapitalismista sosialismiin siirtymisen, "pakkoluovuttajien pakkoluovuttamisen" maailmanlaajuinen prosessi, ja sitä on menestyksellä jatkettu muutamissa muissa maissa tapahtuneilla sosialistisilla vallankumouksilla. Vuoden 1967 alussa kuului sosialistiseen maailmanjärjestelmään maapallon alueesta 25,9 % ja väestöstä 35,2 %. Imperialismin suoranaisella valta-alueella on vielä noin 23 % maapallon pinta-alasta ja 19 % sen väestöstä. Voimme sanoa täysin varmoina asiastamme, että tämä prosessi tulee historiallisesti ottaen toteutumaan jäljellä olevassakin osassa maailmaa, koska sielläkin vaikuttavat kapitalismin taloudelliset lait, mukaan luettuna kapitalistisen kasautumisen taloudellinen laki, josta Marx johti kapitalismin häviön lainalaisuuden.

Ratkaisevana voimana taistelussa edistyksellisen kehityksen puolesta esiintyvä työväenluokka muodostaa nykyisin jo kaikissa imperialismin maissa suuren enemmistön väestöstä. Mutta sekin on totta, että tästä valtavasta voimasta tulee todella merkitsevä vasta sitten, kun ainakin melkoisella osalla työväenluokkaa on tietynasteinen luokkatietoisuus ja siten luokkataistelun välttämättömyyden tunto.

Imperialistisissa valtioissa, ja ennen kaikkea Länsi-Saksassa, vallanpitäjien sydämen asiana on kiistää työväenluokan historiallinen merkitys ja herättää epäilystä työväenluokan voimaan. Kerta toisensa jälkeen vakuutellaan, ettei työvänluokka muka yleensä ole vallankumouksellinen voima ja että se on "hyvinvointinsa lisääntymisen" vuoksi menettänyt kaiken vallankumouksellisen kyvyk-

[4] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 697.

[5] Friedrich Engels, Anti-Dühring, Pori 1971, s. 312.

[6] "Pääoma", I osa, Helsinki 1948, s. 697.

kyytensä. Kun toisaalta tarkoituksellisesti salaillaan totuutta, että objektiivinen luokka-asema ja sen tietoinen tajuaminen ovat kaksi eri asiaa, niin toisaalta tehdään kerta toisensa jälkeen kaikki, jotta estettäisiin työläiset tiedostamasta voimaansa ja yhteiskunnan kehityksen heille varaamaa osaa.

Itsestään ei työväenluokka voi tulla tietoiseksi yhteiskuntakehityksen lainalaisuuksista ja niistä johtuvista seuraamuksista. Siihen tarvitaan sen etujoukon, marxilais-leniniläisen puolueen toimintaa. Imperialistinen porvaristo tuntee kommunististen puolueiden merkityksen eikä pelkää mitään niin paljon kuin kommunistien vaikutuksen kasvua. Sitä todistavat sen taistelu kommunisteja vastaan, heihin kohdistettu ajojahti ja heidän puolueensa kieltäminen monissa maissa. Länsi-Saksan liittotasavalta tavoittelee itselleen suurten imperialististen valtioiden joukossa ainoan sellaisen surullisenkuuluisaa mainetta, joka on kieltänyt kommunistisen puolueen ja pakottanut sen siten illegaalisiin oloihin. Länsi-Saksan työläisten objektiivisena tehtävänä on siten pakottaa vallanpitäjät kumoamaan Saksan kommunistisen puolueen (DKP) kielto. Se on sitäkin välttämättömämpää, koska nimenomaan Saksan työväenliikkeen opetus on, että sosialidemokratia ei kykene eikä halua vakuuttaa työväenluokkaa vallankumouksellisen taistelun välttämättömyydestä eikä johtaa sitä tällaisessa taistelussa.

Työväenluokan vastuu

Valtiomonopolistista kapitalismia pakostakin seuraava työn ja pääoman välisen ristiriidan kärjistyminen johtaa siihen, että monopolipääoman herruuden sosiaalinen pohja käy jatkuvasti kapeammaksi. Säilyttääkseen mahtinsa ja toteuttaakseen

hyökkäyshenkiset suunnitelmansa monopolipääomalle ei enää riitä työväenluokan pitäminen loitolla vallankumouksellisesta luokkataistelusta, vaan nyt on kysymys siitä, että se olisi suoranaisesti vedettävä mukaan valtiomonopolistiseen herruusjärjestelmään, "integroitava" siihen. Niitä muotoja ja menetelmiä, joilla työväenluokka alistetaan monopolipääoman herruuteen, on monia ja eri maissa erilaisia. Englannissa ovat labour-puolueen oikeistojohtajat ottaneet tehtäväkseen tukea monopolipääoman horjuvia asemia. Länsi-Saksassa tämä tehtävä on sysätty oikeistososialidemokraateille.

Historia opettaa, että aina kun monopolipääomalla on ollut suuria taloudellisia ja poliittisia vaikeuksia ja sosiaalisten selkkausten uhka on lisääntynyt, sosialidemokraattiset oikeistojohtajat ovat olleet valmiit ratkaisemaan nämä vaikeudet aktiivisella toiminnallaan. Suuren taloudellisen maailmanpulan aikaan esiintyivät Saksan sosialidemokraatit "lääkäreinä kapitalismin sairasvuoteen ääressä"; vuoden 1945 jälkeen he auttoivat Länsi-Saksassa imperialisteja ja militaristeja jälleen satulaan vaalilauseenaan "demokratian ja vapauden puolustaminen", ja nykyisin he ovat jälleen antamassa uutta kiiltoa Länsi-Saksan monopolipääoman täysin vararikkoutuneelle hyökkäyspolitiikalle.

Sosialidemokraattisten ministerien avulla olisi murrettava työläisten vastarinta monopolipääomaa ja sen politiikkaa vastaan. Siten sosialidemokraattisten johtajien mukaantulo imperialistisiin hallituksiin edistää yksinomaan monopolien mahdin lujittamista. Monissa konkreettisissa asioissa mitä erilaisimmilla aloilla ilmenee, että he edustavat monopolipääoman etuja eikä työväenluokan etuja. Peruskysymys kuitenkin on, että he

ovat kapitalismin puolella ja sosialismia vastaan ja tekevät siksi kaikkensa, jotta työväenluokka ei voisi selviytyä historiallisesti tehtävästään. Niinpä länsisaksalainen kristillisdemokraattinen johtaja Strauss, eräs Länsi-Saksan monopolipääoman hyökkäyshenkisimpien piirien politiikan selväpiirteisimpiä hahmoja, on selittänyt olevansa sen vuoksi sosialidemokraattisten ministerien liittohallitukseen tulon kannalla, koske he ovat asettuneet lujasti puoltamaan "vapaata markkinataloutta", so. tunnustautuneet varauksetta kapitalistisen tuotantotavan kannattajiksi. Sellaiset oikeistososialidemokraatit kuin Wehner, Schmidt ja Schiller eivät salaa vihamielisyyttään ja vihaansa sosialismia ja kommunismia kohtaan, varsinkin Saksan demokraattista tasavaltaa, ensimmäistä Saksan maaperällä olevaa sosialistista valtiota kohtaan.

Kapitalistisen riistojärjestelmän voittaminen ja siirtyminen sosialistisiin tuotantosuhteisiin ei ole Länsi-Saksan liittotasavallassa enempää kuin muissakaan kapitalistisissa valtioissa kansan jonkin vähemmistön, pienen vallankumouksellisen ryhmän asiana. Se on *koko kansan asia* ja vaatii työväestön ja koko työkansan enemmistön valmiutta asettua sosialismin puolelle. Se on pitkä ja vaikea taistelun ja vakuuttamisen tie. Nyt on kysymys siitä, että voidaan liittää yhteen kaikki voimat demokraattisten oikeuksien puolustamisen ja laajentamisen, sosiaalisen turvallisuuden ja rauhan puoltajiksi. Jo tämäkin taistelu merkitsee yhteiskunnallisia muutoksia yhteiskunnallisen edistyksen suuntaan. Sillä demokratia vaatii, ellei sitä jätetä pelkästään sisällöttömäksi kaavaksi, suurporvariston etuoikeuksien poistamista, kansaa palvelevaa ja oikeuksistaan täysin tietoista edustakuntaa sekä väestön laajaa myötävaikutusta poliittisessa elämässä. *Ratkaisevana asiana* on tällöin *työläisten luokkatietoisuuden kehittäminen,* sillä heidän yhtenäinen ja päättäväinen toimintansa on tärkein edellytys kaikkien rauhaarakastavien ja demokraattisten voimien lujan liiton aikaansaamiselle niin, että voidaan toteuttaa perinpohjaiset imperialisminvastaiset ja demokraattiset uudistukset.

Sosialismin esimerkki

Karl Marxin perustelema oppi työväenluokan historiallisesta tehtävästä poistaa kapitalismin perusristiriita ja samalla toisen ihmisen harjoittama toisen riisto toteutettiin 1917 kuudenneksella maapalloa. Suuren sosialistisen lokakuun vallankumouksen voitto loi edellytykset sosialistisen kansojenyhteisön muodostumiselle, työväenluokan menestyksille kapitalistisissa valtioissa, sekä kansallisen vapautusliikkeen voitoille Aasiassa, Afrikassa ja latinalaisessa Amerikassa. Tämän vuoksi ratkaisevana kriteerinä työväenluokan tietoisuuden kehitykselle kapitalistisissa maissa on sen asenne Neuvostoliittoon ja sosialistiseen maailmanjärjestelmään. Länsi-Saksan työväenluokan ja sen taistelun osalta ratkaiseva tekijä on sen suhtautuminen Saksan demokraattiseen tasavaltaan. Sen taisteluvoiman kehittyminen riippuu merkittävästi sen tajuamisesta, ettei kapitalismin ja sosialismin kesken voi tapahtua mitään sulautumista ja että sosialistisen Saksan demokraattisen tasavallan ja imperialistisen Länsi-Saksan liittotasavallan suhteita luonnehtii luokkataistelu. Loppujen lopuksi on Länsi-Saksankin työväenluokan edessä tehtävä lakaista pois monopolipääoman herruus ja avata tie demokratiaan ja sosialismiin. Tässä välienselvittelyssä edustaa Saksan demokraattinen tasavalta työväenluokan asiaa, yhteiskunnallisen eteenpäin-

menon asiaa, tulevaisuuden asiaa. Saksan demokraattisessa tasavallassa työväenluokka on marxilais-leniniläisen puolueensa johdolla täyttänyt historiallisen tehtävänsä Karl Marxin hahmottelemalla tavalla. Se on toteuttanut "pakkoluovuttajien pakkoluovuttamisen" ja saanut yliotteen pääoman herruudesta vallankumouksellista tietä. Yhdessä kaikkien muiden työtätekevien kanssa se pystyttää uutta yhteiskuntaa, sosialistista yhteiskuntaa.

Saksan demokraattinen tasavalta on loistavana esimerkkinä Länsi-Saksan työläisten taistelulle. Sen kehitys osoittaa päivä päivältä yhä selvemmin, että siellä missä pääoman herruudesta on tehty ratkaisevasti loppu, uusinta ja kasautuminen eivät enää ole luonteeltaan kapitalistisia. Omistussuhteiden perinpohjainen muutos ilmenee siitä, että v. 1967 sosialistisissa laitoksissa tuotettiin 86,8 % yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta, puolivaltiollisissa tuotantolaitoksissa 7,2 % ja yksityisyrityksissä enää vain 6,0 %. *Sosialistinen* omistus määrää uusintamisen ehdot. Tämän lisäksi pantakoon merkille, että tuotantolaitokset, joissa vallitsee muunlainen omistus, ovat yhteistyössä sosialististen yritysten kanssa. Toisin kuin liittotasavallassa ja muissa kapitalistisissa maissa ei kapitalistien kasautumisen laki enää vaikuta. Pulat, työttömyys ja tuska toimeentulosta ovat Saksan demokraattisessa tasavallassa tuntemattomia. Siitä olotilasta on lopullisesti päästy eroon, että kourallinen miljoonamiehiä pitäisi vallassaan miljoonia ihmisiä. Sosialistisessa Saksan demokraattisessa tasavallassa työläisillä on valta liitossa muiden työkansan kerrosten kanssa. Yksistään eritasoisissa kansanedustuslaitoksissa myötävaikuttavat 125 000 työläisen lisäksi 70 000 osuuskuntaviljelijää sosialistisen valtion muotoutumiseen. 180 000 ammattiyhdistysten jäsentä osallistuu vastuunalaisina

työläisedustajina sosialististen tuotantolaitosten johtamiseen.

Koulutuksessa ja kulttuurin alalla tapahtuneet valtavat muutokset eivät jää jälkeen kansantaloudessa tapahtuneista uudistuksista. Rikkaiden koulutusoikeus on poistettu ja sosialistinen yhtenäiskoulujärjestelmä antaa poikkeuksetta kaikille lapsille tilaisuuden koulutukseen ja kulttuurin omaksumiseen. Sosialistinen uusintaminen luo edellytykset koko kansan onnelle ja hyvinvoinnille.

Yli 100 vuotta sitten, kun ei vielä voinut olla puhettakaan järjestyneestä ja luokkatietoisesta työväenluokasta, Karl Marx tajusi jo sen historiallisen tehtävän kapitalismin haudankaivajana ja uuden yhteiskunnan luojana. Tämä syvällinen totuus on saanut täyttymyksensä kaikissa sosialismin maissa. Karl Marxin opista on tullut aineellinen voima, koska se on tarttunut joukkoihin ja antanut kansan syville riveille kyvyn tajuta täysin luokkasidonnaiset etunsa ja toimia poliittisessa taistelussa niiden mukaisesti.

Aineisto: Karl Marx, Pääoma, 1 osa, luku 24, jae 7.

Sisältö

TYÖVÄENLIIKKEEN TIETOKIRJOJA · TASKUSARJA

Karl Marx, Friedrich Engels: **Kommunistisen puolueen manifesti,** 6. p.

Friedrich Engels: **Sosialismin kehitys utopiasta tieteeksi,** 3. p.

Karl Marx: **Kansantaloustieteen arvostelua**

Josef Schleifstein, Johannes von Heiseler: **Lenin ja Trotski**

Karl Marx: **Pariisin kommuuni**

Friedrich Engels: **Anti-Dühring,** 2. p.

Tuure Lehén: **Marxilaisuuden alkukylvöä Suomessa**

A. I. Borisov: **"Vasemmisto" -radikalismi ja työväenliike kehittyneissä kapitalistisissa maissa**

Tuure Lehén: **Työväenluokan maailmankatsomus,** 6. p.

V. I. Lenin: **Valtio ja vallankumous,** 2. p.

J. A. Krasin: **Vallankumousprosessin dialektiikka**

Tuure Lehén: **Arbetarklassens världsåskådning,** 2. p.

Friedrich Engels: **Kommunismin periaatteet**

Walter Schellenberg: **Marxin "Pääoman" peruskurssi, 2. p.**

Richard Kosolapov: **Ei mitään utopioita**

Ernst Haak, Hannes Wunderlich: **Leninin "Imperialismin" peruskurssi**

Robert Farle, Peter Schöttler: **Kiinan tie — marxilaisuus vai maolaisuus**

Igor Kon: **Sosiologit ja ylioppilaat**

D. Gbišiani, M. Tšistjakov, P. Morozov: **Miten talous suunnitellaan Neuvostoliitossa.**

O. Žemanov: **Työläinen vai porvari**

ISBN 951-615-035-7